

Zicht op Foodvalley

Een onderzoek naar de inzichtelijkheid
van het financieel en maatschappelijk
rendement

In opdracht van de
Rekenkamer(commissie)s
Ede, Rhenen, Veenendaal & Wageningen

Colofon

Het onderzoeksrapport is een gezamenlijk product van de rekenkamer(commissie)s van de gemeente Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen. Het onderzoeksbureau Necker van Naem heeft in opdracht van de bovengenoemde rekenkamer(commissie)s het onderzoek naar de regio Foodvalley uitgevoerd. Een stuurgroep bestaande uit de vertegenwoordigers van de rekenkamer(commissie)s heeft het onderzoek en het onderzoeksbureau begeleid en aangestuurd.

De Rekenkamer(commissie)s van de gemeente Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen willen met hun werkzaamheden bijdragen aan de kwaliteit van het openbaar bestuur. Rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid staan daarbij voorop. De rekenkamer(commissie)s doen dit alles vanuit een onafhankelijke positie.

De samenstelling van de stuurgroep van het onderzoek regio Foodvalley is als volgt:

- Mark Ruitenbeek (lid van de Rekenkamercommissie Veenendaal)
- Jeroen Sassen (extern lid van de Rekenkamer Rhenen)
- Albert Swinkels (extern lid van de Rekenkamercommissie)
- Arie Teeuw (voorzitter en extern lid van de Rekenkamer Wageningen)
- Hans van der Zwan (voorzitter en extern lid van de Rekenkamer Rhenen)
- Lydia Zwier (voorzitter en extern lid van de Rekenkamercommissie Ede)

De stuurgroep werd gedurende het onderzoek ondersteund door:

- Paul Bosch (secretaris Rekenkamer Wageningen)
- Sjoerd de Jong (secretaris Rekenkamercommissie Ede)

Disclaimer tekst

Bij het samenstellen is de grootst mogelijke zorgvuldigheid nagestreefd. Toch kan de informatie in deze uitgave niet juist of onvolledig zijn. De gemeente Ede is hiervoor niet aansprakelijk. Als u van mening bent dat er beeldmateriaal is gebruikt waarover u het beeldrecht heeft, neem dan contact op met de gemeente Ede via postbus 9022, 6710 HK Ede.

Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen, in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de gemeente Ede.

Inhoudsopgave

I. Bestuurlijke nota	5
1. Onderzoeks- verantwoording	6
2. Conclusies en aanbeveling	12
3. Bestuurlijke reactie	17
II. Nota van bevindingen	27
1. De Regio Foodvalley	28
1.1. De gemeenschappelijke regeling Foodvalley	28
1.2. Governance gemeenschappelijke regeling Foodvalley	29
1.3. Regio Foodvalley binnen gemeenten	33
1.4. Het beeld van de Regio Foodvalley volgens betrokkenen	33
1.5. Financiering en kosten regiokantoor Foodvalley	35
1.6. Samenvattend: de deelvragen beantwoord	37
2. Foodvalley: werkprogramma's en projecten	38
2.1. De werkprogramma's	38
2.2. Inrichting van projecten	42
2.3. Deelname aan werkprogramma's en projecten	43
2.4. Opzet en inzichtelijkheid van P&C-cyclus stukken werkprogramma's en projecten	46
2.5. Samenvattend: de deelvragen beantwoord	48
3. Verdieping door casusprojecten	49
3.1. Innovatiemonitor	49
3.2. Doorontwikkeling WerkgeversServicePunt	52
3.3. Regionaal Energieloket	56
3.4. Manifest van Salentein	59
3.5. Visie Kwaliteit van wonen	63
3.6. De casusprojecten vergeleken	69
4. Foodvalley en de gemeenteraad	74
4.1. Informatievoorziening aan gemeenteraden	74
4.2. Kwaliteit van informatievoorziening: de ervaringen van betrokkenen	78
4.3. Mate van zicht op financieel en maatschappelijk rendement	80
4.4. Kaderstelling en controle door gemeenteraden: Het beeld van betrokkenen	81
4.5. Samenvattend: de deelvragen beantwoord	82
Bijlage normenkader	83
Bijlage bronnen	85
Bijlage overzicht projecten	88

I. Bestuurlijke nota

1. Onderzoeks- verantwoording

In dit onderzoek staan de gemeenschappelijke regeling (GR) Foodvalley en de intergemeentelijke samenwerking die in de werkprogramma's plaatsvindt centraal. Deze gemeenschappelijke regeling is getroffen om de samenwerking tussen acht gemeenten - Barneveld, Ede, Nijkerk, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel, Veenendaal en Wageningen – vorm te geven. Samen met het bedrijfsleven en onderwijs- en onderzoeksinstituten zetten deze gemeenten zich in voor de ambitie om in 2025 hét agrofoodcentrum van Europa te zijn.¹

Een onderzoek naar de Regio Foodvalley vergt allereerst een afbakening in welke samenwerking precies wordt bedoeld. De naam Foodvalley wordt immers gebruikt voor samenwerkingen in allerlei soorten en maten. Denk bijvoorbeeld aan de stichting Foodvalley NL, een in 2004 ontstane samenwerking tussen bedrijven en onderwijsinstellingen. Deze stichting biedt haar kennis en netwerk aan om innovatieve prestaties van bedrijven te versnellen. Dit zijn voornamelijk bedrijven die in de voedingsketen actief zijn.² Het label Foodvalley wordt ook gebruikt bij de gezamenlijke inkoop van jeugdzorg door een aantal gemeenten zodat betere afspraken gemaakt kunnen worden met regionale zorgaanbieders. Dit is de Jeugdhulpregio Foodvalley.³ Ook is er een kerngroep Foodvalley voor het meerjarig investeringsprogramma van de provincie Gelderland, bestaande uit een afvaardiging van de provincie Gelderland (gedeputeerde Economie), het bedrijfsleven en regionale samenwerkingsverbanden. Deze kerngroep richt zich vooral op de internationale uitstraling en strategische keuzes van de regio.⁴

De rekenkamer(commissie)s van vier van de gemeenten die deel uitmaken van Foodvalley (Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen) hebben besloten een onderzoek naar dit samenwerkingsverband uit te voeren.⁵ Het onderzoek richt zich in het bijzonder op de gemeenschappelijke regeling die de acht bovengenoemde gemeenten voor de intergemeentelijke samenwerking op 1 januari 2016 in het leven hebben geroepen.

1 Strategische agenda 2015-2019.

2 Stichting Foodvalley NL, About Foodvalley. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: <https://www.Foodvalley.nl/about-Foodvalley/>; Provincie Gelderland (2015), Evaluatie organiserend vermogen Gelders economisch beleid. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: https:// gelderland.stateninformatie.nl/document/2453815/1/bijlage_5_evaluatie_organiserend_vermogen.

3 Jeugdhulpregio Foodvalley, over ons. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: <https://jeugdgv.nl/>. De gemeenten die deelnemen aan deze regio overlappen grotendeels met de gemeenten die deelnemen aan de Regio Foodvalley en die centraal staan in dit onderzoek: Ede, Barneveld, Nijkerk, Scherpenzeel, Renswoude, Rhenen en Veenendaal.

4 Provincie Gelderland (2018). Vervolgvoorstel bij de Begroting 2018. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: <https://api.begrotingscyclus.gelderland.nl/besluitvormingsdocumenten/05d50000-56ba-0050-744f-08d52819e2f5>.

5 De gemeenten Ede en Veenendaal hebben een rekenkamercommissie. Ook de gemeente Wageningen en de gemeente Rhenen hebben formeel een rekenkamercommissie, maar voor deze laatste commissies geldt dat 'rekenkamer' de gebruikte aanspreekvorm is. Voor de leesbaarheid zal in het vervolg van de rapportage gesproken worden over de rekenkamer(s).

Dit betekent dat de activiteiten van ondernemers en onderwijsinstellingen in de Triple Helix in dit onderzoek grotendeels buiten beschouwing blijven. Bovendien is er in het bijzonder aandacht voor de activiteiten van de vier gemeenten van de rekenkamer(commissie)s die dit onderzoek hebben geïnitieerd. In het onderzoek staat het perspectief van de gemeenteraden centraal.

Doelstelling en vraagstelling

Met het onderzoek naar de regio Foodvalley streven de rekenkamers de onderstaande doelen na. De ambitie is om na te gaan:

- hoe de governancestructuur van het samenwerkingsverband Regio Foodvalley eruit ziet;
- welke doelen de regio nastreeft;
- welke intergemeentelijke projecten de regio uitvoert en welke kosten en gemeentelijke bijdragen hiermee zijn gemoeid;
- welke resultaten de regio bij de onderzochte projecten - in relatie tot de gestelde doelen - heeft behaald en welke kosten hiermee zijn gemoeid;
- of de gemeenteraden van de aan de GR deelnemende gemeenten over de (voortgang van de) te bereiken doelen en resultaten voldoende worden geïnformeerd.

Deze doelen van het onderzoek zijn vertaald naar de volgende centrale vraag te weten:

Hebben de in de GR deelnemende gemeenteraden voldoende inzicht in de (voortgang van) bereikte / te bereiken maatschappelijke doelen en resultaten - en de hiermee gemoeide kosten en baten - van het samenwerkingsverband Foodvalley?

In de tijd ligt de focus op de stand van zaken in het najaar van 2018. Om de centrale vraag te beantwoorden is het onderzoek opgedeeld in twee fasen, waarbij voor iedere fase een set deelvragen is geformuleerd.

De eerste fase van het onderzoek was gericht op het creëren van overzicht van de wijze waarop de regio is georganiseerd.

De tweede fase van het onderzoek is verdiepend van aard. Centraal staat hoe de projecten, die onder de vlag van Foodvalley worden uitgevoerd, zijn ingericht, wat het maatschappelijk rendement daarvan is en hoe daarover wordt gerapporteerd. Dit betekent dat de fase 2 van dit onderzoek uit casusonderzoek bestaat. De resultaten daarvan zijn bovendien gebruikt om de antwoorden op de vragen uit fase 1 aan te vullen. De deelvragen die bij deze twee onderzoeksfasen horen zijn:

Deelvragen fase 1

1. Welke actoren zijn bij de regio Foodvalley betrokken (het intergemeentelijke deel)?
2. Hoe is de governancestructuur van de regio Foodvalley vormgegeven (het intergemeentelijke deel)?
3. Waaruit bestaan de kosten en opbrengsten van het regiokantoor?
4. Welke werkprogramma's en projecten worden onder de paraplu van de Regio Foodvalley uitgevoerd (het intergemeentelijke deel)?
5. Welke gemeenten nemen deel aan welke werkprogramma's en projecten en wat is daarbij de gemeentelijke bijdrage (gespecificeerd per gemeente)?
6. Zijn de projectbegrotingen en de begrotingen van de werkprogramma's logisch van opzet en inzichtelijk (per gemeente)?
7. Welke doelstellingen worden met een project of werkprogramma nagestreefd en zijn deze voldoende SMART geformuleerd?

Deelvragen fase 2

1. Zijn de te bereiken doelen/resultaten van het project SMART geformuleerd? Worden deze doelen ook behaald? Worden de gemeenteraden hierover juist en volledig geïnformeerd?
2. Hoe is de financiering van het project geregeld? Wie is penvoerder? Welke financieringsbronnen zijn te onderkennen? Welke verdeelsleutels zijn voor de gemeentelijke bijdragen gehanteerd? Hoe werken de betrokken gemeenten samen?
3. Wat is de looptijd van het project?
4. Wat zijn de begrote en gerealiseerde kosten en opbrengsten van het project?
5. Hoe zijn deze begrote en gerealiseerde opbrengsten en kosten vastgelegd in de financiële administratie (van de gemeenten)? Op welke wijze is de aansluiting met Foodvalley geregeld en zichtbaar?
6. Zou de gemeente het project zonder het samenwerkingsverband ook hebben uitgevoerd?
7. Hoe worden de raden van de gemeenten die onderdeel uitmaken van de Regio Foodvalley geïnformeerd over de werkprogramma's en projecten in de Regio Foodvalley en wat is de kwaliteit daarvan?
8. Hoe geven de raden van de gemeenten die onderdeel uitmaken van de Regio Foodvalley vorm aan hun kaderstellende en controlerende rol in relatie tot de werkprogramma's en projecten in de Regio Foodvalley?

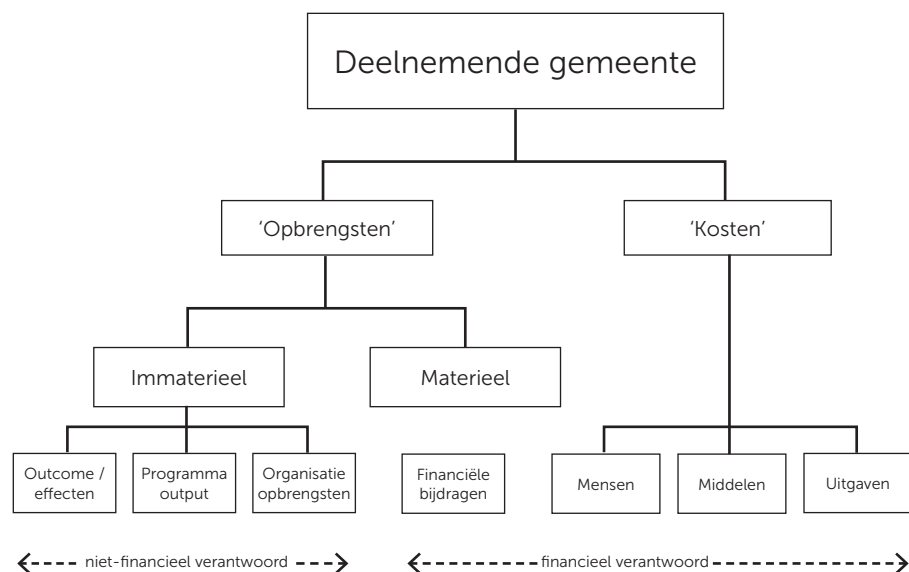
Afbakening van kosten en opbrengsten

Voor iedere deelnemende gemeente is het in principe mogelijk de 'opbrengsten' en 'kosten' van de regionale samenwerking in beeld te brengen. Van belang is het dan wel om een precieze afbakening te hebben van wat we onder opbrengsten en kosten verstaan.

'Opbrengsten' kunnen materiële en immateriële opbrengsten zijn als gevolg van de samenwerking. Onder immateriële opbrengsten verstaan we maatschappelijke opbrengsten en organisatie-opbrengsten. De maatschappelijke opbrengst is de outcome/effecten/maatschappelijke waarde of de output (gerealiseerde projectresultaten, zoals meer werkgelegenheid, betere infrastructuur etc.) die met een programma/project van Foodvalley worden gegenereerd. Organisatie-opbrengsten zijn veelal de kennis en ervaring die een gemeente opdoet door actief (uitvoerend) mee te doen aan een project/programma. Materiële opbrengsten zijn de concrete opbrengsten die (kunnen) worden vertaald in financiële middelen. Veelal gaat het hier om subsidies of andere vormen van bijdragen door andere overheden.

'Kosten' betreffen de opgeofferde middelen ten behoeve van de samenwerking. Die kunnen bestaan uit inzet van uren van medewerkers, middelen die worden ingezet en uitgaven die worden gedaan. Al deze zaken worden ten behoeve van de verantwoording teruggebracht in financiële termen en worden dus zichtbaar als financiële kosten.

De afbakening van en samenhang tussen de opbrengsten en kosten is weergegeven in het volgende schema (figuur 1).

Onderzoeksuitvoering

Vooronderzoek

In de eerste helft van 2017 hebben de rekenkamers een vooronderzoek naar de regio Foodvalley opgestart. Uit dit vooronderzoek kwam naar voren dat het niet eenvoudig is om vast te stellen wat de gemeenten, die deelnemen in de Gemeenschappelijke Regeling regio Foodvalley, investeren in de regio qua uitgaven en ambtelijke capaciteit en wat dit aan voortgang en resultaat oplevert c.q. kan gaan opleveren. Vervolgens hebben de rekenkamers op basis van de bevindingen van het vooronderzoek besloten om een onderzoek uit te voeren naar de regio Foodvalley. De eerste fase van het onderzoek is door de rekenkamers zelf uitgevoerd en de beelden uit deze fase zijn mondeling gedeeld met de Regiocommissie Foodvalley.⁶ Een extern onderzoeksbureau, Necker van Naem, is gevraagd de resterende vragen uit fase 1 te beantwoorden en de deelvragen uit fase 2 te onderzoeken. In deze rapportage zijn de resultaten van al deze onderzoeksactiviteiten bijeengebracht.

In dit onderzoek werken vier rekenkamers samen. Voor de begeleiding van dit onderzoek is daarom een stuurgroep samengesteld, bestaande uit één lid en één plaatsvervangend lid uit iedere rekenkamer.

Onderzoeksmethoden

In de eerste fase van het onderzoek zijn documenten geanalyseerd en interviews met betrokken actoren gehouden. Deze interviews vond plaats in de periode januari t/m maart 2018.

Na een startbijeenkomst op 24 september 2018 met de ambtelijk contactpersonen van de vier aan het onderzoek deelnemende gemeenten, het regiokantoor, de onderzoekers en een afvaardiging van de stuurgroep is de uitvoering van de tweede fase van het onderzoek van start gegaan.

6 Brief rekenkamer(commissie)s van de gemeenten Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen aan de gemeenteraden van Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen (28 mei 2018), *Procedurele raadsbrief onderzoek Regio Foodvalley: Afronding eerste fase en vervolgtraject*.

Net als in de eerste fase is bij het beantwoorden van de resterende onderzoeksvragen uit fase 1 en de onderzoeksvragen uit fase 2 gebruik gemaakt van documentenanalyses en interviews. Daartoe hebben de onderzoekers eerst documenten over de regio in brede zin onderzocht en is in december 2018 gesproken met de intermediairs en financials van Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen, evenals met de secretaris-directeur en controller van het regiokantoor. Bovendien is in deze fase gebruik gemaakt van de resultaten uit het vooronderzoek en de eerste onderzoeksfase. In de tweede fase zijn documenten over een vijftal specifieke projecten geanalyseerd en is in januari 2019 gesproken met de projectleiders daarvan. In bijlage "bronnen" is een overzicht van gesprekspartners opgenomen.

Daarnaast is afsluitend op 21 januari 2019 in een focusgroep met een afvaardiging van gemeenteraadsleden gesproken, afkomstig uit de gemeenten waarvan de rekenkamers dit onderzoek uitvoeren. Hoewel in de centrale vraag wordt gesproken over "de in de GR deelnemende gemeenten", staat het perspectief van de vier gemeenten van de rekenkamers die dit onderzoek uitvoeren dus centraal.

Casusselectie

In de tweede fase van het onderzoek zijn vijf projecten uit de intergemeentelijke werkprogramma's nader onderzocht. Bij het selecteren van deze projecten is als uitgangspunt gehanteerd dat het maximale geleerd kan worden over de gestelde onderzoeksvraag. Er zijn daarom in het selectieproces de onderstaande zes criteria gehanteerd. Hierbij gaat het om:

- a) **Betrokkenheid van de gemeenten van de rekenkamers die dit onderzoek hebben geïnitieerd:** De gemeenten Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen dienden op enige wijze betrokken te zijn bij elk van de te selecteren cases. Die betrokkenheid kon verschillende vormen aannemen. Waar een gemeente bij het ene project alleen financieel bijdraagt vanuit een solidariteitsprincipe, is bij het andere project de inhoudelijke betrokkenheid groter. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is het nuttig om te variëren in de wijze waarop de vier gemeenten deelnemen aan de projecten. Er kan immers verschil zijn in de mate waarin gemeenteraden inzicht hebben in het maatschappelijke of financiële rendement van het project, afhankelijk van de wijze van betrokkenheid.
- b) **Spreiding over de werkvelden van de Regio Foodvalley:** Het doel van het onderzoek is een breed beeld te schetsen van het inzicht dat de raden hebben in de maatschappelijke en financiële opbrengst van de projecten waaraan de hier boven vermelde gemeenten onder de vlag van Foodvalley deelnemen. Het is daarom belangrijk dat de te selecteren cases niet geconcentreerd waren op één werkterrein van de regio, maar dat verschillende werkterreinen aan bod komen.
- c) **Spreiding in stadium volwassenheid van projecten:** De projecten die binnen de regio Foodvalley door gemeenten worden opgepakt zitten in verschillende stadia van volwassenheid. Sommige zijn pas opgestart, andere zijn al verder ontwikkeld of zelfs al enige tijd actief.
- d) **Spreiding in financiële omvang van het project:** De projecten verschillen in de benodigde financiering. Waar het ene project een relatief kleine, incidentele investering vraagt, is voor het andere project een grotere en meer structurele investering nodig. Mogelijk heeft dit impact op de informatievoorziening en het inzicht van de raden in wat deze projecten opleveren. Daarom is een spreiding gezocht op deze indicator.
- e) **Spreiding in het type activiteit:** De projecten in de regio Foodvalley kunnen in categorieën worden ingedeeld, afhankelijk van de doelstelling van het project. Zo worden er bijvoorbeeld op allerlei terreinen visies ontwikkeld, maar er worden ook meerdere monitoren opgesteld. Daarnaast worden er diensten geleverd. In de casusselectie werd ernaar gestreefd om verschillende van dit soort activiteiten in de casusselectie terug te laten komen.

- f) Voorkeur voor overwegend 'typische' projecten, in *tegenstelling tot 'atypische' projecten*: Het doel van het onderzoek is om een oordeel te kunnen vellen over de mate waarin raden inzicht hebben in het financiële en maatschappelijke rendement van Foodvalley projecten. Daarmee is de focus van het onderzoek om een breed beeld te schetsen van de stand van zaken. Hier past een casusselectie bij die in zijn totaliteit de breedte van Foodvalley vertegenwoordigd. Met alleen atypische of unieke cases was het niet mogelijk dat brede beeld te construeren.

Op basis van deze criteria zijn de projecten "Innovatiemonitor", "regionaal energieloket", "manifest van Salentein", "doorontwikkeling werkgeversservicepunt" en "Visie Kwaliteit van wonen" geselecteerd voor de verdieping in de tweede fase van het onderzoek.

Wederhoorprocedure

De Nota van Bevindingen is op 24 april 2019 toegestuurd aan de ambtelijke organisaties van Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen en aan het regiokantoor voor een check op feitelijke onjuistheden. De opmerkingen uit deze ambtelijke reactie zijn verwerkt in deze rapportage. Het complete onderzoeksrapport (Nota van Bevindingen en Bestuurlijke Nota) is vervolgens aan de colleges van B&W gestuurd voor een bestuurlijke reactie. Het regiobestuur is tegelijkertijd daarover geïnformeerd. De bestuurlijke reactie is integraal opgenomen in de Bestuurlijke Nota.

Leeswijzer

Dit rekenkamerrapport bestaat uit een Bestuurlijke Nota en een Nota van Bevindingen. In de Bestuurlijke Nota is, naast deze onderzoeksverantwoording, de centrale boodschap met conclusies en aanbevelingen opgenomen. Daarnaast maken de bestuurlijke reactie en het nawoord van de rekenkamers er onderdeel van uit.

In de Nota van Bevindingen wordt verslag gedaan van de resultaten van het onderzoek. Op basis hiervan zijn de gestelde onderzoeksvragen beantwoord. In hoofdstuk 1 wordt de structuur van de regio uiteengezet. Er is aandacht voor de gemeenschappelijke regeling en de governancestructuur. Bovendien is in beeld gebracht hoe de betrokkenen tegen de regio aankijken en hoe de financiering van het regiokantoor is georganiseerd. In hoofdstuk 2 wordt ingezoomd op de werkprogramma's en projecten die onderdeel uitmaken van de intergemeentelijke samenwerking. Beschreven wordt welke doelstellingen in de werkprogramma's worden nagestreefd en hoe projecten op hoofdlijnen zijn ingericht. Hieronder valt ook de deelname van de gemeenten aan de werkprogramma's en projecten en de opzet en inzichtelijkheid van de begrotingen daarvan. In hoofdstuk 3 worden de vijf geselecteerde projecten verder uitgediept. Het hoofdstuk brengt kerngegevens over de projecten in beeld, evenals de patronen in doelstellingen, projectinrichting en inzichtelijkheid van kosten en opbrengsten. In hoofdstuk 4 wordt nader ingegaan op de betrokkenheid van de gemeenteraden bij de regio Foodvalley. Het gaat hierbij in het bijzonder over de vier gemeenten van wie de rekenkamers dit onderzoek uitvoeren. De informatie waarop dit hoofdstuk is gebaseerd is enkel afkomstig van het regiokantoor of van deze vier gemeenten.

2. Conclusies en aanbeveling

In dit onderzoek stond de vraag centraal *“Hebben de in de GR deelnemende gemeenteraden voldoende inzicht in de (voortgang van) bereikte / te bereiken maatschappelijke doelen en resultaten - en de hiermee gemoeide kosten en baten - van het samenwerkingsverband Foodvalley?”*

De ambitie van de rekenkamers is om met het beantwoorden van deze vraag inzichtelijk te maken hoe de governancestructuur van de regio eruit ziet, welke doelen de regio nastreeft, welke projecten de regio uitvoert tegen welke kosten en gemeentelijke bijdragen, wat de resultaten van projecten zijn en of de deelnemende gemeenteraden voldoende worden geïnformeerd over de (voortgang van de) te bereiken doelen en resultaten. In het bijzonder richt dit onderzoek zich op de GR en de intergemeentelijke samenwerking tussen de gemeenten Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen en staat steeds het perspectief van de gemeenteraad centraal.

Tegen de achtergrond van deze ambitie en centrale vraag hebben de rekenkamers op basis van de onderzoeksbevindingen vijf conclusies geformuleerd. Daarnaast schetsen de rekenkamers enkele dilemma's en overwegingen met betrekking tot de ambities die er leven onder de raads- en collegeleden over het samenwerkingsverband en de hieruit volgende, gewenste inrichting van de governancestructuur en gewenste inzicht c.q. informatievoorziening over wat er in het samenwerkingsverband Foodvalley wordt gedaan (zie hierna Aanbeveling/overwegingen).

Conclusies

De in de GR deelnemende gemeenteraden hebben enig inzicht in de (voortgang van) bereikte / te bereiken maatschappelijke doelen en resultaten – en de hiermee gemoeide kosten en baten – van het samenwerkingsverband Foodvalley. De informatievoorziening aan gemeenteraden over de doelen van werkprogramma's en projecten, de bereikte resultaten en bijbehorende inzet kent lacunes en kan worden verbeterd. Daarnaast ervaren raadsleden een grote afstand tot wat er in de regio gebeurt.

1. De gemeenteraden kunnen de doelen van de werkprogramma's achterhalen, maar hebben heel beperkt inzicht in de projectdoelen.

Verdeeld over de zeven werkprogramma's van de regio worden 52 projecten en drie aanvullende projecten (onder het kopje 'Regionale Visie') uitgevoerd.

De informatie over de doelstellingen van de werkprogramma's is verspreid over meerdere documenten c.q. in verschillende documenten opgenomen, zoals het Uitvoeringsprogramma 2016-2018 en het Jaarplan 2018. Bovendien zijn de doelstellingen niet altijd expliciet benoemd en veelal beperkt SMART geformuleerd. Dit geldt ook voor de projecten die onder de werkprogramma's worden uitgevoerd. Informatie over de doelstellingen van projecten wordt beperkt aan de raden aangeboden.

Uit de vijf bestudeerde casussen blijkt verder dat de algemene doelstellingen van de projecten aan de hand van de interne documenten, zoals projectplannen, zijn te achterhalen. Deze doelstellingen zijn echter dusdanig algemeen geformuleerd dat ze niet direct duidelijk maken wanneer deelnemers tevreden zijn met het resultaat. Indirect is dit veelal af te leiden uit

de verdere uitwerking in werkplannen of in de formulering van (meer) SMART geformuleerde doelen op deelthema's.

2. Uit de werkprogramma's en projectdocumenten is beperkt op te maken of de gewenste maatschappelijke effecten worden behaald.

Raadsleden kunnen op basis van de werkprogramma's en projectdocumenten het doelbereik niet gemakkelijk vaststellen. Enerzijds komt dit doordat niet altijd duidelijk is wanneer betrokkenen tevreden zijn met de behaalde resultaten (zie hiervoor conclusie 1), anderzijds hangt dit samen met de status van de projecten en de informatievoorziening daarover.

De onderzochte projecten (Innovatiemonitor, doorontwikkeling WSP, Regionaal Energieloket, Manifest van Salentein en Visie kwaliteit van wonen) zijn nog volop in uitvoering of net opgeleverd. Uit de nieuwe voortgangrapportages kunnen raadsleden volgen in hoeverre de geplande activiteiten op schema liggen, maar deze rapportage geeft nog geen inzicht in de mate waarin de gewenste maatschappelijke effecten worden gerealiseerd.

Daarnaast komt het soms voor dat de naam of dat de inhoud van het project (substantieel) veranderd, zonder dat dit wordt vermeld in de verantwoordingsinformatie die de regio aan de raden aanbiedt. Bovendien hebben raadsleden beperkt op het netvlies staan dat de informatievoorziening over Foodvalley (ook) via de gemeentelijke planning- en control cyclus verloopt (of zou moeten verlopen).

3. De financiële kosten en opbrengsten van het regiokantoor zijn voor de raden inzichtelijk. De raden hebben daarentegen beperkt inzicht in de financiële kosten en opbrengsten van de werkprogramma's en projecten.

Raadsleden kunnen op basis van de begroting en de jaarstukken van de GR de kosten en opbrengsten van het regiokantoor achterhalen. De financiering van het regiokantoor bestaat uit de inwonersbijdrage van de regiogemeenten (€2.99 per inwoner in 2018). De kosten van het kantoor bestaan voornamelijk uit personele kosten, de kosten voor de kantooromgeving en algemene communicatie.

De werkprogramma's en projecten die onder de vlag van Foodvalley worden uitgevoerd zijn geen onderdeel van de begroting van het regiokantoor, maar zijn ondergebracht in de programmabegrotingen van de aan de gemeenschappelijke regeling deelnemende gemeenten. Aan de hand van deze programmabegrotingen is niet te achterhalen hoe de geldstromen voor de werkprogramma's of projecten van Foodvalley lopen. Ook andere documenten, die over het samenwerkingsverband gaan, bieden dit inzicht niet. Op basis van de planning- en control documenten van de regio Foodvalley is met enige moeite de grootte van de bijdrage van de gemeenten aan de werkprogramma's en projecten te reconstrueren.

In de begroting van de werkprogramma's en projecten zijn de kosten van de inzet van mensen en middelen niet compleet verwerkt. Alleen de inzet van de gemeente die verrekend kan worden, ofwel tussen gemeenten onderling, ofwel via subsidies en bijdragen van derden, wordt begroot. Doordat de gemeenten de niet verrekenbare ambtelijke inzet niet registreren als activiteiten/inzet voor de Foodvalley, hebben de rekenkamers deze inzet ook niet in beeld kunnen brengen.

Volgens de geïnterviewden zijn de financiële stukken van de regio de afgelopen jaren verbeterd en bieden deze meer inzicht. Bij het opstellen van de documenten worden de BBV-voorschriften gehanteerd.

4. De raden ervaren een grote afstand tot wat in de regio Foodvalley gebeurt.

De raadsleden, die in het kader van dit onderzoek hebben deelgenomen aan het groepsinterview, ervaren een grote afstand tot wat in de regio Foodvalley gebeurt. Het is voor hen hierdoor lastig om de kaderstellende en controlerende rol ten aanzien van de regio goed uit te voeren. Bij het vaststellen van de nieuwe Strategische Agenda van de regio kunnen de raden via een procedure van wensen en bedenkingen aangeven wat de kaders dienen te zijn voor het samenwerkingsverband en waarmee de regio aan de slag moet (of zou moeten) gaan. In de planning- en control documenten van de gemeenten en het regiokantoor worden de kaders verder ingevuld.

De ervaring van raadsleden is dat het vormgeven van hun betrokkenheid bij het opstellen van de nieuwe Strategische Agenda en de verdere invulling daarvan een aandachtspunt is. Hierbij gaat het vooral om het vooraf bedenken en vaststellen van wat de gemeenteraden met hun deelname aan de Foodvalley willen bereiken. Raadsleden zien het belang hiervan in, maar vinden het lastig hier handen en voeten aan te geven.

5. Het ervaren inzicht van raadsleden in wat in de Regio Foodvalley gebeurt en de mate waarin de informatievoorziening en rolneming voldoen, hangt samen met de governance structuur en visie van betrokkenen over de aard van de samenwerking. Het denken hierover is in ontwikkeling.

De huidige governance van de Regio Foodvalley is te typeren als een 'lichte' gemeenschappelijke regeling. Dit betekent onder meer dat het regiokantoor klein van omvang is. Het kantoor ondersteunt de activiteiten en het bijbehorende besluitvormingsproces van de Regio Foodvalley en de Triple Helix samenwerking. Het regiokantoor heeft een faciliterende rol. Het opzetten en uitvoeren van gemeenschappelijke projecten is belegd bij de in de GR deelnemende gemeenten. De informatievoorziening over de werkprogramma's en projecten verloopt formeel voornamelijk via de gemeentelijke kanalen, hoewel inmiddels ook informatie daarover in de stukken van de regio is opgenomen.

De huidige governance van het samenwerkingsverband, en de hieruit voortvloeiende inrichting van informatievoorziening, vloeien voort uit de wijze waarop de gemeenten naar de aard van de Foodvalley kijken. De gemeenten zien de intergemeentelijke samenwerking vooral als een vehikel om gemeentelijke doelen te realiseren. Volgens deze benadering moet de raad bepalen welke doelen op de verschillende beleidsterreinen moeten worden gerealiseerd en tegen welk budget. In zijn controlerende rol gaat de raad vervolgens na in hoeverre de gemeentelijke doelen zijn gerealiseerd. Of de activiteiten door de gemeentelijke organisatie, al dan niet in Foodvalley-verband, worden opgepakt is in dit kader minder relevant. Centraal staat immers welke beleidsinhoudelijke doelen de gemeente wil bereiken, niet of de gemeente deze in regionaal verband wil bewerkstelligen.

Uit dit onderzoek blijkt dat er bij de geïnterviewden nog een tweede benadering ten aanzien van de aard van het samenwerkingsverband voorkomt. In dit licht is ook de ervaren afstand van de gemeenteraden tot wat in de regio gebeurt en de informatiebehoeften van de raden beter te begrijpen. In deze benadering op de (gewenste aard van de) regio, die door de betrokkenen in meer of mindere mate expliciet werd verwoord, is de gemeenschappelijke regeling Foodvalley een manier om de overheidskolom in de Triple Helixsamenwerking te organiseren. Wat gemeenten regionaal, samen met ondernemers en onderwijs/kennisinstellingen, willen bereiken staat centraal. In deze benadering bepalen de raden wat de gemeenten aan de regio willen bijdragen en geven zij daar richting aan. De gemeenteraden blijven in de uitvoering en hun controlerende rol op de achtergrond en richten zich vooral op het monitoren van de mate waarin de eigen doelen en

de regionale doelen gerealiseerd worden. De gewenste informatievoorziening is hierbij gebundeld op regionaal niveau

Tijdens het onderzoek hebben de rekenkamers geconstateerd dat beide benaderingen bij de respondenten voorkomen, zowel over hoe de situatie nu is en hoe het volgens hen zou moeten zijn. Dit is ook terug te zien in de activiteiten die nu in het kader van de regio Foodvalley worden ondernomen. Er zijn immers activiteiten in het kader van intergemeentelijke samenwerking, evenals activiteiten om de overheidskolom in de Triple Helix samenwerking stevig te organiseren.

Aanbeveling:

Raden en colleges: ga voor zowel de intergemeentelijke als de Triple Helix projecten eerst binnen de eigen gemeente en vervolgens met elkaar in regioverband in gesprek om te komen tot een gedragen visie ten aanzien van de ambities en inrichting van het regionale samenwerkingsverband Foodvalley.

Concreet geven de rekenkamers de gemeenteraden de volgende stappen in overweging om deze aanbeveling in te vullen:

A. Maak een heldere keuze in welk type samenwerking gewenst is en leg dit vast

In de regio bestaan twee benaderingen over de typering van de samenwerking: intergemeentelijke samenwerking om gemeentelijke doelen te realiseren en samenwerking om de overheidskolom in de Triple Helixsamenwerking te organiseren. Hoewel betrokkenen deze twee benaderingen niet altijd even expliciet verwoorden en er onder hen ook geen eensgezindheid bestaat over wat de aard van de samenwerking zou moeten zijn, zijn in de huidige activiteiten van de regio elementen van beide benaderingen terug te zien. Deze benaderingen hoeven niet contrair aan elkaar te zijn, maar het is verstandig om op dit vlak een expliciete keuze te maken.

Gezien de huidige activiteiten die in de regio worden opgepakt en de informatiebehoefte die daarbij bestaat, is het volgens de rekenkamers de moeite waard om als deelnemende raden en colleges met elkaar in gesprek te gaan over de gewenste aard van de samenwerking in de regio.

In dit gesprek zou onder meer gesproken kunnen worden over de eventuele afbakening van de activiteiten die de overheden in het kader van de Triple Helix samenwerking willen realiseren. Dit draagt bij aan het verduidelijken van het doel en het bijdragen aan de regio (Meer concreet: wat willen we met de regio bereiken, wat moeten we daarvoor doen, wat kost dat en wat levert dit op?).

B. Sluit de governance aan op de gekozen samenwerkingsvorm

Voortbouwend op het antwoord op deze vraag kan vervolgens tegen het licht worden gehouden in hoeverre de huidige governance structuur met bijbehorende inrichting van de informatievoorziening en financiën past bij de ambities.

De huidige governance van de regio is gericht op het faciliteren van de intergemeentelijke samenwerking: er is sprake van een klein regiokantoor, de colleges zijn verantwoordelijk voor de informatievoorziening en besluitvorming over de projecten en de projectkosten zijn onderdeel van de gemeentelijke begrotingen (in plaats van die van het regiokantoor). Voor het vormgeven van het deel van de samenwerking gericht op het organiseren en (be)sturen van de overheidskolom in de Triple Helix is deze werkwijze wellicht minder passend. De na te streven doelen, de bereikte maatschappelijke resultaten en de bijbehorende inzet zijn nu namelijk niet goed inzichtelijk (zie conclusies).

Een mogelijkheid hierbij is om de overheidsactiviteiten voor de Triple Helix anders te benaderen.

C. Sluit in de rol beschrijving en in de bezetting van het regiokantoor aan bij de bij 1 en 2 gemaakte keuzes

Raden en colleges zouden in dit opzicht kunnen bespreken in hoeverre het wenselijk is om de rol van het regiokantoor voor de overheidssamenwerking binnen de Triple Helix te verstevigen.

Dit kan vorm krijgen door zowel de informatievoorziening over de doelstellingen en het doelbereik, als de financiële kant ervan via het regiokantoor te laten verlopen. Het regiokantoor zou dan bijvoorbeeld verantwoordelijk kunnen zijn voor het coördineren en stroomlijnen van initiatieven voor projecten, de financiën, de verantwoording en de bijdragen van de gemeenten aan de Triple Helix.

D. Stel per raad en gezamenlijk vast welke doelen met de samenwerking worden beoogd. Gebruik de regiocommissie als gremium om deze visies samen te brengen.

Voor wat betreft het organiseren van de samenwerking in de overheidskolom van de Triple Helix is een aanvullende vraag die aandacht behoeft: wat willen de gemeenteraden met elkaar bereiken? En de vraag: wat wordt daarbij gezien als succes?

Dit zou een stellingname binnen de raad van elke deelnemende gemeente vergen, maar ook afstemming tussen gemeenten. De leden van de regiocommissie zouden een rol kunnen spelen bij het vormgeven van dit debat, als schakels tussen de raden in de eigen gemeente en de Regio Foodvalley⁷.

E. Richt aan de hand van de gemaakte keuzes en de strategische agenda de informatievoorziening opnieuw in. Leg in de informatievoorziening een duidelijk verband tussen bredere strategie, projectdoelen en realisatie.

Nadat de aard van de regionale samenwerking en de gewenste governance structuur zijn bepaald, volgt het thema op welk (detail-)niveau raadsleden betrokken willen zijn bij wat er in (welk deel van) de Regio Foodvalley gebeurt.

Voor het vormgeven van de informatievoorziening over overheidsactiviteiten gericht op de Triple Helix is het te overwegen om die aandacht vooral te richten op de ambities zoals die in de Strategische Agenda zijn (worden) vastgelegd. Bovendien kan dit gemeenteraden helpen te focussen op de hoofdlijnen en het overzicht te bewaren.

F. Maak kosten en baten van Foodvalley periodiek inzichtelijk, met een uitsplitsing naar de deelnemende gemeenten.

Rekening houdend met de huidige inzichtelijkheid van de (voortgang van) bereikte/te bereiken maatschappelijke doelen en resultaten - en de hiermee gemoeide kosten en baten - zou het raadsleden kunnen helpen als er jaarlijks een integrale rapportage wordt opgesteld van alle doelen, kosten en baten van de projecten (inclusief de gemeentelijke kosten die nu veelal niet zichtbaar zijn).

Deze rapportage heeft tot doel om onder meer de voortgang van de realisatie van de doelen en de kosten van het samenwerkingsverband te laten zien.

7 Het debat kan natuurlijk ook op een andere wijze worden voorbereid.

3. Bestuurlijke reactie

Bestuurlijke reactie college van B en W gemeente Ede

Geachte leden van de Rekenkamer,

Met belangstelling heeft het college van de gemeente Ede kennis genomen van uw rapport "Zicht op Foodvalley" van 18 juni 2019. Uitgevoerd door de rekenkamercommissies van de gemeenten Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen.

In dit onderzoek stond de vraag centraal "Hebben de in de GR deelnemende gemeenteraden voldoende inzicht in de (voortgang van) bereikte / te bereiken maatschappelijke doelen en resultaten - en de hiermee gemoeide kosten en baten - van het samenwerkingsverband Foodvalley?"

In het kader van bestuurlijk wederhoor heeft het college van de gemeente Ede de volgende reactie op de conclusies en aanbeveling in dit rapport.

Conclusies:

Het college onderschrijft de conclusies uit het rapport. De informatievoorziening richting de raden rondom de samenwerking kan verbeterd worden en zal voorstellen tot verbetering ondersteunen. Het college onderkent dat de gewenste maatschappelijke effecten van de uitgevoerde projecten soms moeilijk aan te geven zijn.

Dat komt enerzijds doordat maatschappelijke effecten pas over een langere tijdshorizon zichtbaar worden en anderzijds vanwege het feit dat projecten nog in uitvoering zijn. Bij het ontwikkelen van de nieuwe strategische agenda voor de Regio Foodvalley is volop aandacht voor de governance en de rol en positie van de raden. Hierbij is van belang, de complexiteit van het regionale speelveld met onder andere de samenloop met de Regio Deal, het meerjarig investeringsprogramma van de provincie Agrifood 2030 én uiteraard de rol en positie van de Triple Helix partners (Onderwijs, Ondernemers en Overheid) in het geheel.

Aanbeveling

In het rekenkamerrapport staat de volgende aanbeveling:

Raden en colleges: ga voor zowel de intergemeentelijke als de Triple Helix projecten eerst binnen de eigen gemeente en vervolgens met elkaar in regioverband in gesprek om te komen tot een gedragen visie ten aanzien van de ambities en inrichting van het regionale samenwerkingsverband Foodvalley. Waarbij het rekenkamerrapport zes stappen in overweging geeft om deze aanbeveling op te volgen:

- A. Maak een heldere keuze in welk type samenwerking gewenst is en leg dit vast.
- B. Sluit de governance aan op de gekozen samenwerkingsvorm.
- C. Sluit in de rol beschrijving en in de bezetting van het regiokantoor aan bij de bij 1 en 2 gemaakte keuzes.
- D. Stel per raad en gezamenlijk vast welke doelen met de samenwerking worden beoogd. Gebruik de regiocommissie als gremium om deze visies samen te brengen
- E. Richt aan de hand van de gemaakte keuzes en de strategische agenda de informatievoorziening opnieuw in. Leg in de informatievoorziening een duidelijk verband tussen bredere strategie, projectdoelen en realisatie.

- F. Maak kosten en baten van Foodvalley periodiek inzichtelijk, met een uitsplitsing naar de deelnemende gemeenten.

Het college kan zich vinden in de aanbeveling en bijbehorende processtappen. Een groot deel van hetgeen in de aanbeveling en processtappen wordt opgemerkt houdt rechtstreeks verband met de ontwikkeling van de al eerder gewenste samenloop met Regiodeal en Agrifood 2030.

Er wordt daarvoor een voorstel voorbereid om te komen tot een gezamenlijke heroriëntatie op de regionale samenwerking en een bijbehorende governance, waarbij de uitkomsten van onder andere dit rapport worden meegenomen. Zodanig dat er een integraal, samenhangend en werkbaar model ontstaat. Hierover wordt eerst in het AB besloten. Daaropvolgend komt er een voorstel tot invulling van het regiokantoor.

In bovenbeschreven ontwikkeling kan de conclusie ten aanzien van de informatievoorziening aan de raden worden meegenomen. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met, het vastgestelde amendement van de gemeenteraad van Ede bij het raadsbesluit over de startnotitie strategische agenda d.d. 9 mei 2019, waarin de raad aangeeft dat de onderwerpen governance en democratische legitimering bij de ontwikkeling en invulling van de strategische agenda voldoende aandacht moeten krijgen.

Het is van belang dat de raden de doelen vaststellen die met de regionale samenwerking worden beoogd. De voorziene behandeling van de werkprogramma's en de nieuwe strategische agenda biedt een aanknopingspunt voor het aanscherpen van de doelen en wordt in dit kader ook geagendeerd voor de raden.

Kortom:

Het college onderschrijft de conclusies en aanbeveling. In de doorontwikkeling van de regionale samenwerking en governance zullen de conclusies en aanbeveling worden meegenomen.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders,

drs P.C.M. Van Elteren
secretaris

mr. L.J. Verhuist
burgemeester

Bestuurlijke reactie college van B en W gemeente Rhenen

Geachte heer van der Zwan

Met belangstelling heeft het college kennis genomen van het rapport Zicht op Foodvalley. De vraag die hierin centraal heeft gestaan is:

Hebben de in de GR deelnemende gemeenteraden voldoende inzicht in de (voortgang van) bereikte / te bereiken maatschappelijke doelen en resultaten - en de hiermee gemoeide kosten en baten - van het samenwerkingsverband Foodvalley?

Uw conclusie en onze reactie

U trekt de conclusie dat de raden enig inzicht hebben in bereikte/ te bereiken resultaten maar dat de informatievoorziening naar de gemeenteraden lacunes kent. Wij kunnen deze conclusie onderschrijven. Maatregelen om de informatievoorziening te verbeteren zullen wij dan ook ondersteunen. Hierbij willen wij wel aantekenen dat doelen en resultaten niet altijd even SMART te formuleren zijn, gezien de rol van de overheid. Deze heeft soms ook, zeker in de beginfase van een project, een aanjaagfunctie, waarbij niet altijd even duidelijk is wat de investering (in welke vorm dan ook) oplevert.

Uw aanbevelingen

Om de transparantie naar raden te verbeteren doet u de aanbeveling om zowel intergemeentelijk als binnen de Triple Helix binnen de eigen gemeenten en binnen de gemeenschappelijke regeling gezamenlijk de ambities en de inrichting te bepalen. U schetst een proces om daartoe te komen. Alvorens wij hierop ingaan willen wij u eerst nog het volgende schetsen.

Huidig speelveld

Op dit moment is er op allerlei vlakken beweging binnen de regio. Zo wordt op dit moment (samen met zes andere partners) de laatste hand gelegd aan de tekst voor het sluiten van een Regiodeal met het Rijk. Daarnaast wordt een herijkte Strategische Agenda opgesteld en is de provincie Gelderland bezig met het opstellen van een Agrofood 2030 programma. Al deze bouwstenen geven inhoud aan de ambitie van de regio. Raden worden in deze processen betrokken, al zullen we niet ontkennen dat dat niet in alle processen even proactief en transparant gebeurt.

Al deze ontwikkelingen zorgen ook voor een complex landschap waar wij ons op dit moment in bewegen.

Stappen om meer duidelijkheid te creëren

In uw rapport stelt u een aantal stappen voor om de aanbeveling die u doet in te kunnen vullen. In stap A tot en met E stelt u voor eerst te gaan kijken hoe we willen samenwerken en vervolgens de inhoud te gaan bepalen (zowel lokaal als regionaal).

Naar onze mening hebben we de afgelopen jaren al veel op inhoud samengewerkt. En dat betekent dat er op dit moment, zoals hierboven geschetst, te veel gaande om los van de inhoud nog een samenwerkingsvorm te kunnen bepalen. Uw aanbeveling om in gesprek te gaan over de gewenste aard van samenwerking in de regio staat niet los van wat er inhoudelijk allemaal gebeurt. Alle processen, zoals eerder geschetst, hebben als doel vorm en inhoud te geven aan de ambities van de regio voor de komende jaren. Wij zouden naar aanleiding daarvan graag met de raden in gesprek te gaan over welke vorm van samenwerking (zowel intergemeentelijk als binnen de Triple Helix) daar bij past en op welke manier de informatievoorziening er vervolgens uit moet zien. De aanbeveling die u doet onder F maakt hier wat ons betreft onderdeel van uit.

De stappen die u suggereert worden dan als het ware in omgekeerde volgorde doorlopen.

Tot slot

Het college onderschrijft de strekking van de aanbevelingen. Deze zullen bezien moeten worden in het brede speelveld van ontwikkelingen en de bijbehorende vraag met betrekking tot de governance. De aanbevelingen zullen dan ook de aandacht van het college hebben bij de verdere dialoog richting de raad en de ontwikkelingen in de regio.

Met vriendelijke groet,

de heer P. Bonthuis

secretaris

de heer drs. JA. van der Pas

burgemeester

Bestuurlijke reactie college van B en W gemeente Veenendaal

Op 19 juni jl. ontvingen wij het Rekenkameronderzoek "Zicht op Foodvalley" van de rekenkamercommissies van de gemeenten Ede, Rhenen, Wageningen en Veenendaal. Nu dit gezamenlijke onderzoek is afgerond stelt u ons in de gelegenheid te reageren op het rapport.

Wij bedanken u hartelijk voor de mogelijkheid van hoor en wederhoor en waarderen de diverse opmerkingen zoals in het rapport opgenomen.

De aanbeveling ("Raden en colleges: ga voor zowel de intergemeentelijke als de Triple Helix projecten eerst binnen de eigen gemeente en vervolgens met elkaar in regioverband in gesprek om te komen tot een gedragen visie ten aanzien van de ambities en inrichting van het regionale samenwerkingsverband Foodvalley. ") achten wij van belang voor ons college en enkele onderdelen daarvan onderschrijven wij. Het eerste onderdeel van de aanbeveling ("Maak een heldere keuze in welk type samenwerking gewenst is en leg dit vast") vinden wij echter niet opportuun. Er is namelijk al een heldere keuze gemaakt; per 1 januari 2016 is er een 'lichte' gemeenschappelijke regeling.

Voor wat betreft het tweede deel ("Sluit de governance aan op de gekozen samenwerkingsvorm") merken wij op dat de governance op dit moment aansluit op de gekozen samenwerking. De regio Foodvalley is volop in beweging en in aansluiting daarop wordt ook een studie gedaan naar de governance van Foodvalley. Wij wachten de uitkomsten daarvan met belangstelling af.

Aan het derde deel ("Sluit in de rol beschrijving en in de bezetting van het regiokantoor aan bij de bij 1 en 2 gemaakte keuzes") wordt naar ons oordeel op dit moment al invulling gegeven, maar de uitkomsten van het onderzoek naar de governance vinden wij in dit verband zeker van belang.

Aan het vierde deel ("Stel per raad en gezamenlijk vast welke doelen met de samenwerking worden beoogd. Gebruik de regiocommissie als gremium om deze visies samen te brengen") wordt reeds aandacht gegeven bij het vaststellen van de Strategische Agenda en de begroting van de regio.

Het vijfde deel ("Richt aan de hand van de gemaakte keuzes en de strategische agenda de informatievoorziening opnieuw in. Leg in de informatievoorziening een duidelijk verband tussen bredere strategie, projectdoelen en realisatie") zal voor ons zeker een aandachtspunt zijn, hoewel de informatievoorziening in brede zin naar ons idee reeds veel aandacht krijgt.

Tenslotte, het zesde deel ("Maak kosten en baten van FoodVa/ley periodiek inzichtelijk, met een uitsplitsing naar de deelnemende gemeenten"): in de begroting en andere jaarstukken valt reeds het nodige over kosten en baten te vinden, maar wij steunen initiatieven tot verbetering.

Ook de conclusie en de onderdelen daarvan zijn voor ons van belang en onderschrijven wij

gedeeltelijk. Hieronder gaan wij in op de onderdelen van die conclusie.

"De gemeenteraden kunnen de doelen van de werkprogramma's achterhalen, maar hebben heel beperkt inzicht in de projectdoelen" zo valt als eerste te lezen. De doelstellingen zijn wel bekend menen wij, maar naar het oordeel van de rekenkamercommissies nogal algemeen geformuleerd.

Het verschaffen van meer inzicht in de programma- en projectdoelen zien wij als een aandachtspunt met inbegrip van de rapportagevorm .

Ten tweede lezen wij "Uit de werkprogramma's en projectdocumenten is beperkt op te maken of de gewenste maatschappelijke effecten worden behaald"). De effectmeting is een punt van aandacht. De effecten van

projecten zijn soms moeilijk aan te geven, dat heeft verband met de lange doorlooptijd of het feit dat projecten nog in uitvoering zijn. Gesteld wordt echter ook dat raadsleden beperkt 'op het netvlies staat', dat de informatievoorziening over Foodvalley (ook) via de gemeentelijke planning- en controlcyclus verloopt. In de gemeente Veenendaal lijken raadsleden dat beeld wel te hebben.

Het derde deel luidt: "De financiële kosten en opbrengsten van het regiokantoor zijn voor de raden inzichtelijk. De raden hebben daarentegen beperkt inzicht in de financiële kosten en opbrengsten van de werkprogramma's en projecten". Er wordt gesteld dat "Aan de hand van deze programmabegrotingen is niet te achterhalen hoe de geldstromen voor de werkprogramma's of projecten van Foodvalley lopen", maar het is zo dat dergelijke programma's en projecten hun eigen 'boekhouding' kennen waarin geldstromen te vinden zijn.

Als vierde deel staat vermeld: "De raden ervaren een grote afstand tot wat in de regio Foodvalley gebeurt". Daarover maken wij een aantal opmerkingen. De raden zouden een grote afstand ervaren tot wat er in de regio Foodvalley gebeurt. In de gemeenschappelijke regeling Regio Foodvalley, zoals deze per 1 januari 2016 in werking is getreden, zijn diverse instrumenten opgenomen om de raden van de aangesloten gemeenten beter te betrekken bij de activiteiten in de regio. De vaste momenten per jaar waarop de raden geïnformeerd worden en invloed uit kunnen oefenen op de samenwerking in de Regio Foodvalley (bij amendement door alle acht gemeenteraden aangenomen) zijn:

- Voor 15 januari: aanbidding van de Kaderbrief (brief ter voorbereiding van de begroting);
- Voor 1 april: begroting en jaarrekening; ten aanzien van de begroting kunnen zienswijzen worden ingediend;
- Voor 1 oktober: voortgangsrapportage waarin de vorderingen en resultaten van de projecten die uitgevoerd worden en bijdragen aan de realisatie van de Strategische Agenda worden weergegeven, en voorts nog eens in de vier jaar;
- De Strategische Agenda en daaropvolgend het Uitvoeringsprogramma.

De raad van de gemeente Veenendaal heeft, om meer grip te krijgen op de gemeenschappelijke regeling Regio Foodvalley, in zijn vergadering van 31 maart 2016 unaniem besloten het voorstel met betrekking tot die gemeenschappelijke regeling te amenderen. Daarnaast vinden twee keer per jaar de eerdergenoemde regionale raadsinformatiebijeenkomsten plaats voor alle acht gemeenteraden over projecten uit het Uitvoeringsprogramma. Jaarlijks wordt ook een 'regiotoer' voor alle raadsleden georganiseerd. Ook het magazine 'Groei' bevat informatie over de voortgang van programma's en projecten. Onderwerpen met betrekking tot de regio komen met regelmaat op de agenda's van raad en raadscommissie. Raadsleden kunnen desgewenst bovendien voortdurend gebruik maken van diverse instrumenten in het Reglement van orde.

Overigens waar op pagina 10 bij de vierde conclusie wordt gesteld, dat de raden bij het vaststellen van de nieuwe Strategische Agenda hun wensen en bedenkingen kunnen aangeven over wat de kaders voor het samenwerkingsverband dienen te zijn en waarmee de regio aan de slag moet of zou moeten, is dat in formele zin niet zo. Dat is wel het geval bij de ontwerp-begroting van de regio.

Ten aanzien van het vijfde en laatste deel van de conclusie ("Het ervaren inzicht van raadsleden in wat in de Regio Foodvalley gebeurt en de mate waarin de informatievoorziening en rolneming voldoen, hangt samen

met de governance structuur en visie van betrokkenen over de aard van de samenwerking. Het denken hierover is in ontwikkeling.") zien wij geen aanleiding een opmerking te maken.

Wij onderschrijven de strekking van de aanbevelingen. Een groot deel daarvan houdt rechtstreeks verband met de huidige doorontwikkeling van de regionale samenwerking en de ontwikkeling van de nieuwe strategische agenda met daarbij het vraagstuk van de governance. De gegeven aanbevelingen zullen dan ook onze aandacht hebben.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van Veenendaal,

drs. P van der Veer
loco-gemeentesecretaris

K.J.G. Kats
burgemeester

Bestuurlijke reactie college van B en W gemeente Wageningen

Met belangstelling heeft het college kennis genomen van uw rapport "Zicht op Foodvalley" van 18 juni 2019. Uitgevoerd door de rekenkamer(commissies van de gemeenten Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen).

Het rapport geeft een beeld van de inzichtelijkheid van het financieel en maatschappelijk rendement waarbij de gemeenschappelijke regeling (GR) Foodvalley en de intergemeentelijke samenwerking die in de werkprogramma's plaatsvindt centraal staat.

De rekenkamers hebben op basis van de onderzoeksbevindingen vijf conclusies en een aanbeveling met processtappen A tot en met F-geformuleerd.

In het kader van bestuurlijk wederhoor reageren wij op de conclusies en aanbevelingen in dit rapport.

Conclusies:

Wij onderschrijven de constatering dat de deelnemende gemeenteraden van de GR inzicht hebben in de bereikte doelen en resultaten van het samenwerkingsverband Foodvalley. De afgelopen jaren is de informatievoorziening – mede op verzoek van de gemeenteraden – al verbeterd, met name door de nieuwe Voortgangsrapportages met als titel 'Groeï'. Concrete suggesties voor nog verdere verbetering zijn welkom. Daarnaast onderkennen wij ook dat de gewenste maatschappelijke effecten van de uitgevoerde projecten soms moeilijk aan te geven zijn. Soms komt dat doordat maatschappelijke effecten over een langere tijdshorizon zichtbaar worden maar ook is niet altijd inzichtelijk of een maatschappelijk effect veroorzaakt is door een project of door autonome ontwikkelingen. We betreuren het wanneer de raadsleden een grote afstand ervaren tot wat er in de regio gebeurt. Vanuit onze gemeente Wageningen proberen we de gemeenteraad zo goed mogelijk te betrekken bij en informeren over hetgeen er speelt in Regio Foodvalley. Dat doen we onder andere door de halfjaarlijkse bijeenkomsten voor de gemeenteraden (georganiseerd door het Regiokantoor), de genoemde Voortgangsrapportages en presentaties over relevante ontwikkelingen als Regiodeal, AgriFood2030 en de Strategische Agenda. We gaan graag met onze gemeenteraad en andere raden in de regio in gesprek om te kijken hoe we de regio en gemeenteraden dichter bij elkaar brengen.

Aanbeveling

In het rekenkamerrapport staat de volgende aanbeveling:

"Raden en colleges: ga voor zowel de intergemeentelijke als de triple Helix projecten eerst binnen de eigen gemeente en vervolgens met elkaar in regioverband in gesprek om te komen tot een gedragen visie ten aanzien van de ambities en inrichting van het regionale samenwerkingsverband Foodvalley."

Concreet geven de rekenkamers de gemeenteraden de volgende stappen in overweging om deze aanbeveling in te vullen:

- A. Maak een heldere keuze in welk type samenwerking gewenst is en leg dit vast.
- B. Sluit de governance aan op de gekozen samenwerkingsvorm.
- C. Sluit in de rol beschrijving en in de bezetting van het regiokantoor aan bij de bij 1 en 2 gemaakte keuzes.
- D. Stel per raad en gezamenlijk vast welke doelen met de samenwerking worden beoogd. Gebruik de regiocommissie als gremium om deze visies samen te brengen.
- E. Richt aan de hand van de gemaakte keuzes en de strategische agenda de informatievoorziening opnieuw in.
- F. Maak kosten en baten van Foodvalley periodiek inzichtelijk, met een uitsplitsing naar de deelnemende gemeenten.

Hieronder gaan we op hoofdlijnen in op de aanbeveling en de stappen die hierbij in overweging zijn gegeven.

Ad. A.

In het rekenkamerrapport worden twee typen samenwerkingen geduid, te weten: 'intergemeentelijke samenwerking' om gemeentelijke doelen te realiseren en 'samenwerking om de overheidskolom in de Triple Helixsamenwerking te organiseren'. Gesuggereerd wordt dat de raad ten aanzien van de regionale samenwerking uit één van deze twee typen samenwerking moet kiezen. Het college is van mening dat de beide vormen van samenwerking nodig én noodzakelijk zijn. Het college pleit voor een benadering waarbij de focus ligt op de gezamenlijke meerwaarde vanuit zowel de gemeentelijke doelen van de acht gemeenten, als ook vanuit de kansen die deze regio als geheel biedt, met aandacht voor de democratische legitimering⁸. Het gaat hierbij om een 'en-en' benadering, in plaats van een 'of-of' benadering.

Voorafgaand aan de vraag 'hoe' de gemeente samenwerkt in regio Foodvalley verband, zou volgens ons de vraag aan de orde moeten komen 'aan welke onderwerpen' de gemeenten samenwerken en wie hierbij partners zijn en welke rol de gemeenten afzonderlijk hebben, dan wel welke rol de 'GR Regio Foodvalley' heeft. Dit kan dus per onderwerp en/of project verschillen. Deze vragen zullen in de komende maanden ook nadrukkelijk een plek krijgen in de nieuwe Strategische Agenda van de regio.

Ad. B t/m E

Aansluitend op bovenstaande reactie bij A zal volgens ons de inrichting van de governance niet alleen volgen uit de gekozen samenwerking, maar ook volgen uit de inhoudelijke afbakening van de samenwerking. Structuur volgt inhoud. Aansluitend zal ook de rol en bezetting van het regiokantoor herijkt kunnen worden. Hierbij zien we de financiering van de samenwerking en juist ook de democratische legitimering als belangrijke uitgangspunten om te komen tot keuzes op het gebied van samenwerking en governance. Voor de regiocommissie zien we daarin een belangrijke rol weggelegd, als schakel tussen de regio en de gemeenteraden, om individuele en gezamenlijke doelen te stellen en deze te monitoren, samen met het Regiokantoor.

Ad. F.

De voortgangsrapportage die in het rekenkameronderzoek is opgenomen (Groeil #2, december 2018) geeft al inzicht in de voortgang van de projecten(-doelen) ook op financieel gebied. We willen graag samen met de raden kijken hoe we dit kunnen verbeteren tot een passend monitoringsinstrument dat aansluit bij de wensen van regio, colleges, raden en stakeholders. Wij pleiten ervoor om bij deze rapportage de huidige financieringsprincipes te handhaven:

Iedere gemeente draagt een vast basisbedrag per inwoner bij ten behoeve van het faciliteren van de samenwerking

Iedere gemeenteraad koppelt middelen aan inhoudelijke doelen binnen hun eigen begroting zodat ze optimaal hun kaderstellende en controlerende rol hebben en houden ten aanzien van hun eigen college, passend bij het uitgangspunt van democratische legitimering.

8 In onze reactie op de 'startnotitie Strategische Agenda Regio Foodvalley' is aan de commissie Strategische Agenda gevraagd om te komen met voorstellen om de democratische legitimering van de samenwerking binnen Triple Helix te versterken.

Tot slot

Op hoofdlijnen onderschrijven we de aanbevelingen van het rekenkameronderzoek. In onze reactie vragen we met name aandacht voor de koppeling tussen de nog te bepalen inhoud van de nieuw op te stellen Strategische Agenda en de aanbevelingen van het rekenkameronderzoek. We pleiten voor een aanvullend onderzoek naar een wenselijke toekomstige governance Regio Foodvalley door een onafhankelijk extern adviseur, die de koppeling kan maken met de op te stellen Strategische Agenda vanuit het brede perspectief van de samenwerking GR Regio Foodvalley. Ook vragen we aandacht voor de financiële aspecten en de democratische legitimering bij de keuzes die gemaakt gaan worden over de governance en de rol en bezetting regiokantoor. We onderschrijven het van harte wanneer de discussie naar aanleiding van de aanbevelingen gaat plaatsvinden rondom de vaststelling van de nieuw op te stellen Strategische Agenda Regio Foodvalley. Het college van Wageningen gaat hierover het gesprek aan met de regiocommissieleden uit Wageningen.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Wageningen,

de secretaris,
R. van der Grijp

de burgemeester,
G.J.M. van Rumund

II. Nota van bevindingen

1. De Regio Foodvalley

In dit hoofdstuk staat de Regio Foodvalley centraal en dan met name de wijze waarop deze is georganiseerd. In de eerste twee paragrafen van dit hoofdstuk geven we antwoord op deelvragen 1 en 2 van onderzoeksfase 1, namelijk: welke actoren bij de regio zijn betrokken en hoe de governancestructuur van de regio is vormgegeven. Hierbij gaan we zowel in op de organisatie van het regiokantoor, als de wijze waarop de regioactiviteiten in de deelnemende gemeenten zijn belegd. Bovendien bespreken we hoe de huidige situatie wordt gewaardeerd door betrokkenen. Vervolgens beantwoorden we de derde deelvraag van onderzoeksfase 1 (in paragraaf 1.5) over waaruit de kosten en opbrengsten van het regiokantoor bestaan. Aan het eind van het hoofdstuk vatten we het antwoord op de in dit hoofdstuk aan bod gekomen deelvragen in tabelvorm samen.

1.1. De gemeenschappelijke regeling Foodvalley

Om de samenwerking tussen de gemeenten, als onderdeel van de Triple Helix-samenwerking met ondernemers en onderwijsinstellingen, vorm te geven is een gemeenschappelijke regeling in de vorm van een openbaar lichaam getroffen. Kenmerkend voor dit type gemeenschappelijke regeling is dat het een rechtspersoonlijkheid heeft en zelfstandig kan handelen in het maatschappelijk verkeer. Bijvoorbeeld door samenwerkingen met anderen aan te gaan, contracten af te sluiten, fondsen te beheren en personeel aan te nemen. Deze gemeenschappelijke regeling is sinds 9 februari 2011 van kracht en ontstond door de samenvoeging van de regio Vallei en de WERV. Daarnaast heeft Renswoude zich aangesloten.⁹ Op 1 januari 2016 is een gewijzigde gemeenschappelijke regeling van kracht geworden, waarin onder meer instrumenten zijn opgenomen om de gemeenteraden beter te betrekken bij de activiteiten in de regio.¹⁰ Zo is bepaald dat de gemeenteraden jaarlijks vóór 1 april de jaarrekening van het voorgaande jaar wordt aangeboden. Daarnaast ontvangen ze de ontwerpbegroting 8 weken voorafgaand aan de aanbidding aan het algemeen bestuur – maar uiterlijk vóór 1 april.¹¹ Hierdoor sluit de P&C-cyclus van de regio beter aan op die van de gemeenten. De regeling is voor onbepaalde tijd getroffen.¹²

9 Provinciale Staten Utrecht (1 maart 2011). *Statenbrief: Start samenwerkingsverband Regio Food Valley*. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: <https://www.stateninformatie.provincie-utrecht.nl/Vergaderingen/Commissie-Milieu-Mobiliteit-en-Economie/2011/09-mei/14:00>; Gemeenschappelijke regeling Regio Foodvalley 2011, geraadpleegd op 20-2-2019 via: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Wageningen/CVDR107741/CVDR107741_1.html.

10 Regio Foodvalley (2017). Voorstel: Informatievoorziening aan de raden over Regio Foodvalley.

11 In de gemeenschappelijke regeling van 2011 was er geen verplichting opgenomen om de jaarrekening en de ontwerpbegroting voor 1 april aan de raden toe te zenden. Bovendien ontvingen de raden eerder de ontwerpbegroting zes weken voor de aanbidding aan het algemeen bestuur.

12 Artikel 54 Gemeenschappelijke Regeling Regio Foodvalley 2016.

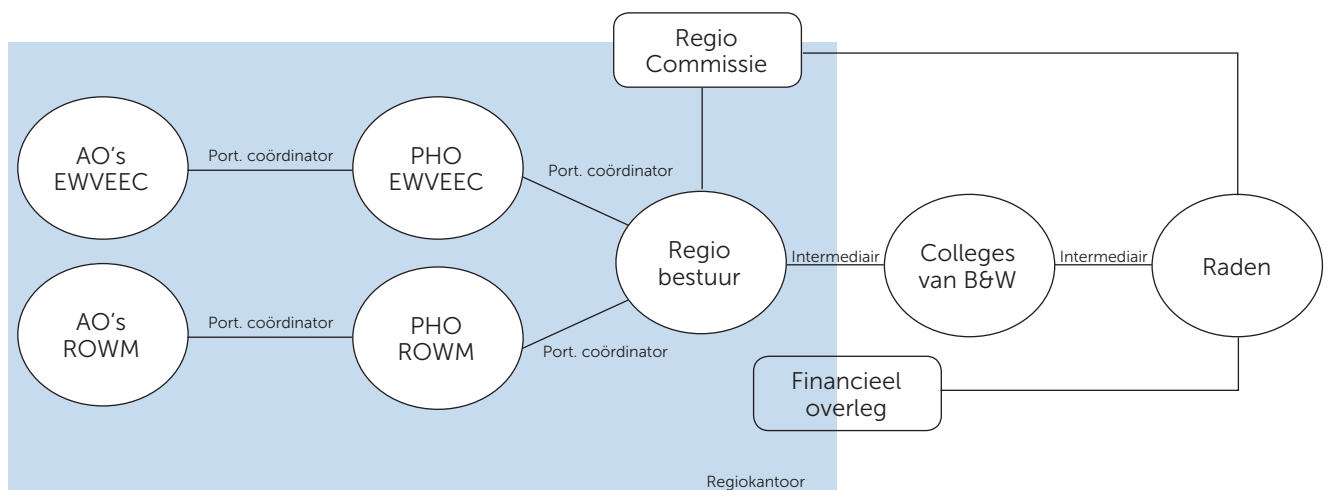
De gemeenschappelijke regeling is te typeren als een 'lichte' regeling. Er zijn geen bevoegdheden van de raden aan het samenwerkingsverband overdragen en de raden nemen geen deel in het bestuur van de gemeenschappelijke regeling.¹³ Met andere woorden: de gemeenschappelijke regeling Regio Foodvalley is een collegeregelings, getroffen door de colleges van burgemeester en wethouders van de deelnemende gemeenten. Dit heeft als gevolg dat het politieke en financiële zwaartepunt bij de individuele gemeenten is gebleven.

Het belang van de gemeenschappelijke regeling wordt omschreven als het maken van de Foodvalley regio tot "een Europese topregio op het gebied van kennis, ontwikkeling en innovatie in de agro-foodsector door versterking van het vestigingsklimaat en de kwaliteit van de leefomgeving".¹⁴ Dit betekent dat het doel van het treffen van de gemeenschappelijke regeling wordt gedefinieerd in relatie tot de Triple Helix-samenwerking. Het doel gaat namelijk over wat gemeenten bijdragen aan die samenwerking met ondernemers en onderwijsinstellingen: het versterken van het vestigingsklimaat en de kwaliteit van de leefomgeving.¹⁵¹⁶

1.2. Governance gemeenschappelijke regeling Foodvalley

Om samenwerking tussen de gemeenten in de gemeenschappelijke regeling mogelijk te maken is een governancestructuur ingericht, waarin verschillende actoren en gremia voor overleg en besluitvorming worden onderscheiden. In figuur 2 is de organisatie van de Regio Foodvalley en de relatie tot de individuele gemeenten schematisch weergegeven. In dit overzicht, gebaseerd op de Regio Foodvalley publicatie 'Wie is wie', zijn de informele overleggen buiten beschouwing gelaten.

Figuur 1: Governancestructuur Regio Foodvalley

13 Provinciale Staten Utrecht (1 maart 2011). *Statenbrief: Start samenwerkingsverband Regio Food Valley*. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: <https://www.stateninformatie.provincie-utrecht.nl/Vergaderingen/Commissie-Milieu-Mobiliteit-en-Economie/2011/09-mei/14:00>.

14 Artikel 3 Gemeenschappelijke Regeling Regio Foodvalley 2016.

15 Strategische Agenda 2015-2019, p. 6.

16 Op het moment van schrijven zijn de acht gemeenten die deelnemen aan de gemeenschappelijke regeling Regio Foodvalley bezig met het opstellen van een nieuwe strategische agenda (samen met de andere Triple Helix-partners). Mogelijkerwijs heeft dit ook gevolgen voor het doel van het samenwerkingsverband tussen gemeenten in de gemeenschappelijke regeling.

In de figuur worden de volgende actoren/gremia benoemd:

- AO's = ambtelijke overleggen
- Portefeuillecoördinator = verrichten coördinatie over groep werkprogramma's, zitten AO's voor en bereiden PHO's inhoudelijk voor
- PHO = portefeuillehoudersoverleg
- EWVEEC = economie, werkgelegenheid, voedseltransitie, Eitwittransitie, Energietransitie en circulaire economie
- ROWM = ruimtelijke ontwikkeling, wonen en mobiliteit
- Regiobestuur = vertegenwoordigers uit colleges van de acht gemeenten
- Intermediair = tussenpersonen namens de acht gemeenten
- Financieel overleg = afstemming financials van de acht gemeenten
- Regiokantoor = ambtelijke organisatie van de Regio Foodvalley
- Regiocommissie = een klankbordgroep bestaande uit raadsleden van de acht gemeenten

Het regiobestuur

De voorbereiding van besluitvorming over bijvoorbeeld projecten vindt in belangrijke mate plaats in het regiobestuur. Het regiobestuur bestaat uit een Algemeen Bestuur (AB) en een Dagelijks Bestuur (DB). In het AB is uit elk van de deelnemende gemeenten één lid van het college van B&W afgevaardigd. Daarnaast is de voorzitter van de regio, de burgemeester van de gemeente Ede, lid van het AB. Dit betekent dat het AB in totaal negen leden heeft. Het AB komt minimaal vijf keer per jaar bijeen. Indien er besluiten bij stemming worden genomen, geldt dat voor een geldig besluit een tweederde meerderheid nodig is. In de gemeenschappelijke regeling is vastgelegd dat alle leden van het AB twee stemmen hebben, met uitzondering van de gemeente Ede. Het lid uit die gemeente en de voorzitter (die ook afkomstig is uit Ede) hebben ieder één stem.

Het DB bestaat uit vier leden, gekozen uit en door het AB. In de gemeenschappelijke regeling is vastgelegd dat de voorzitter en de plaatsvervangend voorzitter van de Regio Foodvalley lid zijn van het DB. De plaatsvervangend voorzitter is afkomstig uit een van de Utrechtse gemeenten die deelnemen aan de Regio Foodvalley. Daarnaast maken de voorzitters van de twee portefeuillehoudersoverleggen (PHO's) deel uit van het DB. Het DB vergadert minimaal acht keer per jaar. Besluiten worden genomen met volstrekte meerderheid van stemmen. Dit betekent dat het besluit waar de meeste voorstemmen voor worden uitgebracht wordt aangenomen, er is geen bijzondere meerderheid nodig. Uitzonderd de besluiten die gaan over personen, wordt bij staking van stemmen opnieuw gestemd. Indien de stemmen dan nog steeds staken, beslist de stem van de voorzitter.

Portefeuillehoudersoverleggen, ambtelijke overleggen & portefeuillecoördinatoren

De overleg- en besluitvormingsstructuur binnen de Regio Foodvalley wordt gevormd door de portefeuillehoudersoverleggen (PHO), de ambtelijke overleggen (AO) en portefeuillehoudercoördinatoren. In de PHO's en de AO's worden de besluiten over de werkprogramma's en projecten bestuurlijk en ambtelijk voorbereid.

Het portefeuillehoudersoverleg (PHO) is een vaste adviescommissie van het DB. In het PHO zijn de portefeuillehouders van de deelnemende gemeenten vertegenwoordigd en het wordt voorgezeten door een lid van het AB. In die hoedanigheid vertegenwoordigt deze portefeuillehouder niet zijn gemeente in het PHO.¹⁷

Er zijn twee PHO's in de Regio Foodvalley: 1) het PHO Economie, Werkgelegenheid, Voedseltransitie, Eitwittransitie, Energietransitie en Circulaire

17 Gemeenschappelijke regeling Regio Foodvalley, 2016. Volgens de gemeenschappelijke regeling worden de PHO's voorgezeten door een lid van het AB (art. 21). In de praktijk zijn de voorzitters van het PHO ook leden van het DB.

Economie en 2) het PHO Ruimtelijke ontwikkeling, Wonen en Mobiliteit.¹⁸ Het PHO rond economie, werkgelegenheid, voedsel en duurzaamheid wordt voorgezeten door de verantwoordelijk wethouder uit Wageningen.¹⁹ Het PHO rond ruimtelijke ontwikkeling, wonen en mobiliteit wordt voorgezeten door de verantwoordelijk wethouder uit Barneveld.²⁰ Naast bestuurders uit de deelnemende gemeenten kunnen ook externen als adviseur worden uitgenodigd bij deze overleggen. In de gemeenschappelijke regeling (art. 21, lid 3) wordt bijvoorbeeld gesproken over bestuurlijke vertegenwoordigers van de provincie Gelderland, de provincie Utrecht, onderwijsinstellingen en ondernemers. Ook kunnen vertegenwoordigers van andere maatschappelijke organisaties worden uitgenodigd.

De ambtelijke overleggen bestaan uit de ambtenaren die betrokken zijn bij de werkprogramma's en projecten. Voorstellen en besluiten die worden voorgelegd aan het PHO voor een bestuurlijke voorbereiding komen dus eerst aan de orde in het betreffende ambtelijk overleg. In de interviews komt naar voren dat de inhoudelijke collega's van de gemeente die bij de betreffende projecten betrokken zijn, aansluiten bij deze ambtelijke overleggen, evenals de portefeuillecoördinatoren die het betreffende AO voorzitten. De portefeuillecoördinatoren zijn de verbindende schakels tussen de PHO en de AO's. Voor elk thema - bijvoorbeeld ruimtelijke ontwikkeling, mobiliteit en wonen - is een portefeuillecoördinator aangewezen. Uit de interviews blijkt dat elke gemeente in principe een portefeuillecoördinator voor een half fte ter beschikking stelt. Voor kleinere gemeenten is dit in het verleden wel eens een probleem geweest, wat opgevangen is door de grotere gemeenten in de regio.

Intermediairs

Zoals de portefeuillecoördinatoren de schakel vormen tussen de PHO's en de AO's, zo vormen de intermediairs de schakel tussen de Regio Foodvalley en de eigen gemeente. De intermediairs zorgen voor behandeling en begeleiding van de vergaderstukken van de Regio Foodvalley naar het college. Ze bewaken dus de procesgang en zorgen voor de informatievoorziening van de Regio naar de gemeenten, in samenwerking met de verantwoordelijk wethouder en de griffiers. In de praktijk betekent dit onder andere dat stukken als de kadernota, Strategische Agenda, begroting en verantwoordingen via de intermediairs ambtelijk worden voorbereid voor een warme overdracht aan de gemeenteraden. Door de gekozen constructie van een lichte regeling vindt uiteindelijk immers de besluitvorming over dit soort stukken, via de colleges, plaats in de gemeenteraden van de acht deelnemende gemeenten.²¹ Daarnaast hebben de intermediairs een adviesrol richting de colleges en de secretaris-directeur van de regio.²² Elke gemeente stelt in principe een intermediair aan voor (minimaal) 0.2 fte. De intermediairs van de gemeenten hebben contact met elkaar en komen zo'n 10 keer per jaar bijeen voor overleg, zo blijkt uit de interviews.

Financials

De financials zorgen voor de administratieve en financiële afwikkelingen van de projecten en werkprogramma's waaraan de gemeenten deelnemen. Zij zijn in de eigen gemeente adviseur over de financiën voor de Regio Foodvalley. De afspraak is dat elke gemeente een financial voor grofweg 0.1 fte ter beschikking stelt voor de regio, zo blijkt uit de interviews.

18 Regio Foodvalley, wie is wie in Regio Foodvalley, 2018, p. 8-9

19 Fase 1, onderzoek van de rekenkamers EWVR, 2018

20 Regio Foodvalley, wie is wie in Regio Foodvalley, 2018, p. 8-9.

21 Gemeenschappelijke regeling Regio Foodvalley, 2016.

22 Regio Foodvalley, wie is wie in Regio Foodvalley, 2018, p. 10.

Tussen deze financiële medewerkers die binnen hun gemeente de Regio Foodvalley onder hun hoede hebben, is onderling overleg.²³ Los van het directe individuele contact bij vragen, komen de financials ongeveer acht keer per jaar bijeen. Tijdens deze bijeenkomsten wordt bijvoorbeeld gesproken over de kaderbrief, de begroting, de tussenrapportage en de jaarstukken. Het gaat dus niet zozeer over individuele projecten, maar wel over de P&C-cyclus. Het overleg heeft geen formele status (en is daarom ook niet opgenomen in het schematische overzicht in figuur 2), maar betrokkenen geven aan dat het een fijne manier van werken is en een goede manier om tot de nodige procesmatige afstemming te komen.

Het regiokantoor

Het regiokantoor ondersteunt de activiteiten en het bijbehorende besluitvormingsproces van de Regio Foodvalley. Daarnaast ondersteunt het regiokantoor de activiteiten in de Triple Helix-samenwerking. Zo heeft het regiokantoor bijvoorbeeld een belangrijke voorbereidende en faciliterende rol in het proces om te komen tot een nieuwe Strategische Agenda. Het werkveld van het regiokantoor is in figuur 2 weergegeven met het lichtblauwe vlak.

In de gemeenschappelijke regeling is voorzien in een regiosecretaris. Deze regiosecretaris ondersteunt het AB, het DB, de voorzitter en de ingestelde commissies (PHO's). Door het DB is een nadere instructie voor de regiosecretaris vastgesteld over zijn taak en bevoegdheid. In de praktijk zijn er bij het regiokantoor een secretaris-directeur en een plaatsvervangend secretaris-directeur werkzaam. De secretaris-directeur is de secretaris van het bestuur van de Regio Foodvalley (AB en DB, dus de regiosecretaris zoals genoemd in de gemeenschappelijke regeling) en de Triple Helix. Daarnaast is hij verantwoordelijk voor financiën en public affairs. De plaatsvervangend secretaris-directeur is verantwoordelijk voor de dagelijkse aansturing van de uitvoering van de Strategische Agenda en werkprogramma's en is verantwoordelijk voor internationalisering. Verder zijn bij het regiokantoor een programmamanager Economie, een programmamanager Mobiliteit, communicatiemedewerkers en ondersteunend personeel aangesteld.²⁴ In totaal zijn ongeveer 10 medewerkers (plusminus 8 fte) werkzaam bij het regiokantoor.²⁵

De regiocommissie

In de regiocommissie zijn uit elk van de deelnemende gemeenten twee raadsleden vertegenwoordigd. Uit haar midden kiest de regiocommissie een voorzitter en deze wordt ondersteund door het regiokantoor. De regiocommissie komt vier tot vijf keer per jaar bij elkaar.²⁶ De regiocommissie monitort de activiteiten binnen de Regio Foodvalley en adviseert de gemeenteraden (die formeel besluitvormend zijn). Met deze werkwijze kunnen standpunten van de gemeenteraden onderling worden afgestemd. Daarnaast heeft de regiocommissie een adviserende rol richting het regiobestuur.²⁷

23 Regio Foodvalley, wie is wie in Regio Foodvalley, 2018, p. 10

24 Regio Foodvalley, wie is wie in Regio Foodvalley, 2018, p. 5. De programmamanagers die hier genoemd worden zijn niet hetzelfde als de portefeuillecoördinatoren die voor elk thema zijn aangewezen. De portefeuillecoördinatoren zijn veelal in dienst bij de gemeenten in de regio, de programmamanagers zijn in dienst bij het Regiokantoor. Er is een uitzondering: de programmamanager Mobiliteit van het regiokantoor is ook de portefeuillecoördinator mobiliteit (en daarmee in tegenstelling tot de andere portefeuillecoördinatoren niet in dienst van één van de deelnemende gemeenten).

25 Regio Foodvalley, wie is wie in Regio Foodvalley, 2018, p. 5.

26 Gemeenschappelijke regeling Regio Foodvalley, 2016.

27 Regio Foodvalley, wie is wie in Regio Foodvalley, 2018, p. 11.

De raadsleden in deze commissie zijn daarmee in zekere zin een vooruitgeschoven post van hun gemeenteraden, om informatie op te halen en om het perspectief van de raden in te brengen in discussies in de regio.

Door het regiokantoor worden de regiocommissieleden ook wel omschreven als ambassadeurs voor de regio.²⁸ De raadsleden uit de regiocommissie worden, met andere woorden, geacht een verbindende en stimulerende rol te vervullen in de communicatie tussen het regiobestuur en de gemeenteraden. Dit moet eraan bijdragen dat de gemeenteraden hun kaderstellende rol goed kunnen invullen. De formele terugkoppeling vanuit de regiocommissie aan de raad vindt schriftelijk plaats (agenda en verslag worden ter kennisname aan de raad aangeboden).²⁹

1.3. Regio Foodvalley binnen gemeenten

Naast de werkzaamheden die direct in regioverband worden verricht, zoals schematisch weergegeven in figuur 2, zijn in gemeentenmedewerkers actief in regioverband. De rol van de intermediairs is hierboven al omschreven, evenals die van financials en de bestuurlijke vertegenwoordiging van de gemeente in de regio. Daarnaast spelen individuele beleidsmedewerkers een belangrijke rol in de werkprogramma's en projecten.

De individuele beleidsmedewerkers werken samen in de projecten op hun beleidsterrein. Ze stemmen intern af met de eigen portefeuillehouders. In de interviews komt naar voren dat de ambtelijke samenwerking als soepel ervaren wordt (overigens niet alleen in projecten, maar ook in meer brede zin). Respondenten geven aan dat gemeenten elkaar kunnen benaderen en dat ondanks de substantiële verschillen in omvang de gemeenten meepraten op basis van gelijkwaardigheid. Tegelijkertijd is het de ervaring van respondenten dat er in de grotere gemeenten meer tijd is voor Foodvalley projecten, dan in kleinere gemeenten. Dit betekent bijvoorbeeld dat beleidsmedewerkers in kleinere gemeente meer terughoudend (moeten) zijn in het oppakken van de trekkersrol in een project, dan beleidsmedewerkers in de grotere gemeenten.

1.4. Het beeld van de Regio Foodvalley volgens betrokkenen³⁰

Het algehele beeld van de Regio Foodvalley is volgens geïnterviewden dat het een mooie regio is waar veel gebeurt en die goed op de kaart staat. De werkzaamheden van de gemeenschappelijke regeling zijn zichtbaar. De samenwerking en de resultaten van de regio staan in Den Haag en de provincies op het netvlies. Zo wordt de Regio Foodvalley genoemd in het regeerakkoord en is er een meerjaren investeringsprogramma Regio Foodvalley van de provincie Gelderland. Bovendien heeft de regio van het Rijk een Regiodeal toegekend gekregen. Ook voor de individuele gemeenten wordt de meerwaarde van de regio gezien. Door de samenwerking kan meer voor elkaar worden gekregen dan alleen, komt in de gesprekken naar voren. Dit geldt bijvoorbeeld op het terrein van ruimtelijke ontwikkeling, maar ook op het terreinen van mobiliteit bij het realiseren van infrastructurele projecten. Tegelijkertijd wordt in de interviews aangegeven dat de regio nog volop in ontwikkeling is.

28 Regio Foodvalley, wie is wie in Regio Foodvalley, 2018, p. 11.

29 Regio Foodvalley (2017). Voorstel: Informatievoorziening aan de raden over Regio Foodvalley.

30 Deze paragraaf is tenzij anders aangegeven gebaseerd op informatie verkregen uit de interviews.

De samenwerking met ondernemers en onderwijsinstellingen moet bijvoorbeeld nog verder groeien. Een ander voorbeeld waarin de regio nog kan groeien dat wordt genoemd door respondenten is het ervoor zorgen dat grote voedselbedrijven zich in de regio gaan vestigen.

Daarnaast spelen er vragen over hoe de Regio Foodvalley zich in de toekomst verder moet ontwikkelen. In de Triple Helix-samenwerking is er een duidelijke focus en voor de buitenwereld is het duidelijk waar de regio voor staat: de regio is gericht op voedsel (food) en gezondheid (health care). Gesprekspartners bestempelen dit als een kracht van de regio, die eraan heeft bijgedragen dat de regio staat waar ze nu staat. Het gevaar is echter dat de focus verloren gaat, bijvoorbeeld omdat steeds meer aandachtsgebieden toegevoegd worden aan de Triple Helix- en de intergemeentelijke samenwerking. Bij het opstellen van de nieuwe Strategische Agenda (als opvolger van de Strategische Agenda 2015-2019) is het daarom steeds de vraag wat wel en niet bij de regio past. Hierin blijft ook de brede aansluiting van bijvoorbeeld het MKB op wat in de regio gebeurt een aandachtspunt. De vraag wat wel en niet bij de regio past is echter nog onderwerp van gesprek.

De vragen over hoe de Regio Foodvalley zich in de toekomst verder moet ontwikkelen hebben niet alleen betrekking op de inhoudelijke focus van de regio, maar ook op de interne organisatie. Hierover zijn ideeën, maar de discussie hierover in de regio moet nog op gang komen. Gezien wordt dat er stevige ambities zijn, maar om die ook te kunnen realiseren is het belangrijk dat de interne organisatie zich mee ontwikkelt.

Over wat in de toekomst nodig is verschillen de beelden en het denken hierover is nog volop in ontwikkeling. Enerzijds beargumenteren gesprekspartners dat het wellicht verstandig kan zijn om de gemeenschappelijke regeling uit te breiden en bijvoorbeeld bevoegdheden en financiële middelen voor het uitvoeren van de werkprogramma's en projecten over de dragen aan het regiokantoor. Dit kan bijdragen aan het verhelderen van de financiële stromen en de informatievoorziening daarover. Tegelijkertijd heeft het als potentieel nadeel dat de gemeenteraden verder op afstand zouden komen te staan.

Anderzijds wordt aangegeven dat de huidige vorm van een lichte GR – met een klein regiokantoor en veel inzet van de gemeenten – 'werkt', omdat de positie van de raad (ten opzichte van gemeenschappelijke regelingen waarin meer bevoegdheden aan de regio zijn overgedragen) relatief nabij is. De verantwoording over thema's als voedsel, bereikbaarheid en mobiliteit vindt bijvoorbeeld veelal in de eigen raad plaats. De uitdaging die hierbij speelt is om de informatievoorziening tussen de Regio Foodvalley en de gemeenten, in het bijzonder de gemeenteraden, verder te professionaliseren. Dit begint met een verdere verbetering van de inrichting van informatiestromen binnen de regio. Zo gaan stukken soms wel voor wensen en bedenkingen naar de raad en soms niet. Hier liggen echter niet altijd inhoudelijke criteria gebaseerd op een visie op de rol van de raden in de Regio Foodvalley aan ten grondslag, maar spelen praktische toevalligheden een belangrijke rol – zo wordt gemeld in de interviews.

Daarnaast bestaat er in de regio de wens om in de planvorming en de P&C-cyclus aan te sluiten op de gemeentelijke cyclus. Op die manier ontstaat er meer duidelijkheid en transparantie, bijvoorbeeld over de middelen die bijvoorbeeld in het lopende of komende jaar nodig zijn om de activiteiten uit te voeren. Nu is het nog zo dat tussentijds naar de raden teruggegaan zou moeten worden voor financiering binnen het stramien van de P&C-cyclus, omdat de plannen voor het komende jaar bij de kaderbrief nog niet voldoende concreet waren. Natuurlijk kunnen er altijd wijzigingen zijn en nieuwe ideeën ontstaan, maar het beeld van gesprekspartners is dat de horizon van wat er op stapel staat aan activiteiten nu soms erg kort is.

De verantwoordingsinformatie over de werkprogramma's en projecten is deels bij het regiokantoor en deels bij de gemeenten aanwezig. De projectadministratie wordt immers in principe gevoerd door de gemeente die de trekker van een project is. De geïnterviewden geven aan dat naast de (eerder) beperkte capaciteit dit een reden is waarom het voor het regiokantoor moeilijk is om een financiële voortgangsrapportage te verzorgen. De uitbreiding van de controllersfunctie bij het regiokantoor wordt in dit kader door geïnterviewden als een goede zaak gezien.³¹ Daarnaast kwam in de gesprekken naar voren dat ten tijde van het regiocontract, toen de (project)administratie door de regio werd gevoerd, inzicht in activiteiten van de regio beter mogelijk was.³² Het regiokantoor fungeerde toen als intermediair tussen de gemeenten en beheerde het provinciale geld dat erbij kwam. Met het beëindigen van het regiocontract in 2015 stopte ook deze (project)administratie.

1.5. Financiering en kosten regiokantoor Foodvalley

De kosten van de regio-organisatie worden ieder jaar begroot en verantwoord door de GR. Het verloop van de bijdragen aan het regiokantoor (organisatiekosten) is weergegeven in tabel 1.

Tabel 1. Ontwikkeling gemeentelijke bijdragen³³

X €1000	2018	Per inw.	2019	Per inw.	2020	Per inw.
Bijdrage regiogemeenten Regio Algemeen	€ 573	€ 1,64	€ 716	€ 2,03	€ 731	€ 2,07
Bijdrage regiogemeenten Triple Helix	€ 470	€ 1,35	€ 358	€ 1,02	€ 364	€ 1,03
Gemeentelijke bijdragen sub totaal	€ 1.043	€ 2,99	€ 1.074	€ 3,05	€ 1.095	€ 3,11
Toevoeging Mobiliteitsfonds	€ 335	€ 0,96	€ 348	€ 0,99	€ 355	€ 1,01
Gemeentelijke bijdragen totaal	€ 1.378	€ 3,95	€ 1.422	€ 4,04	€ 1.450	€ 4,12

Deze tabel is gebaseerd op de Begroting 2019 van de Regio Foodvalley en geeft de bijdragen voor het regiokantoor weer.³⁴ De kosten van het regiokantoor bestaan voornamelijk uit personele kosten (circa 2/3 van de kosten). In de Kadernota 2019-2022 wordt hierover door het regiokantoor geschreven dat "de personele inzet wordt gesplitst in een deel intergemeentelijke samenwerking en een deel Triple Helix. In de praktijk is dat echter niet zwart-wit. Als voorbeeld: het verschilt van week tot week welke inzet onze directeur levert ten behoeve van Triple Helix."

31 Opvallend is echter dat gesprekspartners van mening verschillen in hoeverre de financiering voor de uitbreiding van de controllersfunctie door de gemeenten structureel of incidenteel ter beschikking is gesteld.

32 Het regiocontract betekende dat de regio geld kreeg van de provincie Gelderland voor het opzetten van de regio.

33 Voor de cijfers over 2020 is voor het berekenen van de bijdragen per inwoner gebruik gemaakt van het inwonertal per 1/1/2018, zoals dat ook in de Begroting 2019 en in de Begroting 2020 door de Regio Foodvalley wordt gehanteerd: 352.342 inwoners

34 Daarnaast staat de Valleihopper op de begroting van het Regiokantoor. De Valleihopper blijft in dit onderzoek buiten beschouwing en is dus ook niet meegenomen in dit overzicht.

Daarnaast wordt op algemeen niveau onder andere de kantooromgeving van het regiokantoor en algemene communicatie gefinancierd. Verondersteld wordt dat voor dit type kosten in feite hetzelfde geldt als de personele kosten. Specifieke uitgaven onder de noemer Triple Helix zijn de projectkosten. De administratie van het regiokantoor wordt verzorgd door de afdeling bedrijfsadministratie van de gemeente Ede. Daarnaast is op het regiokantoor voor 0,5 fte de controllersfunctie ingevuld, zo blijkt uit de interviews. De percentuele ontwikkeling van de bijdragen van de deelnemende gemeenten worden weergegeven in tabel 2. Hierin valt af te lezen dat de bijdragen ieder jaar tussen de 2 á 3 % stijgen. In de jaren 2015 en 2016 bedroegen de bijdragen respectievelijk €609.000 en €623.000.³⁵ In 2017 heeft een eenmalige intensivering van personeelskosten plaatsgevonden, waardoor de kosten stegen naar €1.017.000. Vanaf 2017 gaat het vooral om een autonome groei van de kosten.

Tabel 2. Ontwikkeling gemeentelijke bijdragen

X €1000	2018	2019	2020
Gemeentelijke bijdragen (excl. Mobiliteitsfonds)	€ 1.043	€ 1.074	€ 1.095
Stijgingspercentage		3,0 %	2,0 %
Gemeentelijke bijdragen (incl. Mobiliteitsfonds)	€ 1.378	€ 1.422	€ 1.450
Stijgingspercentage		3,2 %	2,0 %

De financiering van het regiokantoor bestaat voornamelijk uit de algemene bijdrage van de regiogemeenten. Het gaat hier om de inwonersbijdrage die in 2018 is vastgesteld op € 2,99 per inwoner.³⁶ Naast de inwonersbijdrage van de gemeenten is er nog een relatief kleine bijdrage van "Regio de Vallei" (een GR bestaande uit de 5 Gelderse gemeenten binnen de Vallei) en de provincie Gelderland. Regio de Vallei heeft geen eigen personeel en huurt voor de € 45.000 (2018) in van Regio Foodvalley. De bijdrage van de provincie Gelderland betreft een bijdrage op inhoudelijke projecten voor de Triple Helix die in enkele gevallen via de regiobegroting loopt. Deze bedraagt voor 2018 € 150.000. De provincie draagt niet bij aan de financiering van het regiokantoor zelf.

De kosten van de werkprogramma's worden niet via de GR verantwoord, maar door de deelnemende gemeente die als trekker van het desbetreffende werkprogramma is aangewezen.³⁷ Althans, dat betreft de onderling verrekenbare kosten, bijvoorbeeld van projectleiders en andere afspraken die over onderling verrekenbare inzet zijn gemaakt. Overige inzet (bijvoorbeeld van beleidsmedewerkers of projectmedewerkers) waarbij men ervoor kiest deze niet onderling te verreken, wordt via de eigen gemeentelijke begroting verantwoord en is in de regel niet zichtbaar als inzet voor de regionale samenwerking, zo blijkt uit de interviews. Vanaf 2018 heeft de regio-organisatie een meerjaren-inventarisatie van de werkprogramma's gemaakt en opgenomen in de meerjarenbegroting. Dit betreft een "informatieve" (dat wil zeggen een niet door de accountant gecontroleerde) bijdrage aan de informatievoorziening.

35 Zie jaarrekening Regio Foodvalley 2015 en 2016.

36 Begroting Regio Foodvalley 2019-2022.

37 Voor elk werkprogramma is een portefeuillehouder aangewezen. De gemeente waar deze portefeuillehouder (burgemeester of wethouder) uit afkomstig is, is de trekker van het betreffende werkprogramma. Zie het document "Wie is wie" van de Regio Foodvalley voor een overzicht van de huidige verdeling.

1.6. Samenvattend: de deelvragen beantwoord

Dit hoofdstuk geeft antwoord op deelvragen 1, 2, en 3 uit onderzoeksfase 1. In de onderstaande tabel is dat per deelvraag samengevat.

Deelvraag	Bevindingen
1. Welke actoren zijn bij de Regio Foodvalley betrokken (het intergemeentelijke deel)?	<p>Acht gemeenten (Barneveld, Ede, Nijkerk, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel, Veenendaal, Wageningen) hebben de gemeenschappelijke regeling Regio Foodvalley getroffen.</p> <p>Binnen gemeenten zijn zowel de raden, de colleges als de ambtelijke organisaties betrokken. Daarnaast zijn er banden met de provincies Gelderland en Utrecht, onderwijsinstellingen, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Zij kunnen bijvoorbeeld als adviseur worden uitgenodigd bij PHO's.</p> <p>De betrokken partijen bij de Regio Foodvalley zijn dus te achterhalen en het is concreet te maken wie aan welke overleggen deelneemt.</p>
2. Hoe is de governance-structuur van de Regio Foodvalley vormgegeven (het intergemeentelijke deel)?	<p>De Regio Foodvalley is een 'lichte' gemeenschappelijke regeling met een klein regiokantoor en een grote betrokkenheid van de deelnemende gemeenten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het regiokantoor ondersteunt de activiteiten en het bijbehorende besluitvormingsproces van de Regio Foodvalley en van de Triple Helix-samenwerking. • Portefeuillehouders uit de gemeenten coördineren de werkprogramma's. Ze zitten AO's voor en bereiden PHO's inhoudelijk voor. Vakambtenaren sluiten aan bij de AO's. • Intermediairs (één per gemeente) vormen de schakel tussen de Regio Foodvalley en de eigen gemeente. De intermediairs zorgen voor behandeling en begeleiding van de vergaderstukken van de Regio Foodvalley naar het college. • De gemeenteraden zijn betrokken via de eigen colleges en zijn vertegenwoordigd in de regio via de Regiocommissie. Elke gemeente vaardigt twee raadsleden af in deze commissie. <p>Kortom: De governancestructuur van de regio is in beeld.</p>
3. Waaruit bestaan de kosten en opbrengsten van het regiokantoor?	<p>De kosten van het regiokantoor bestaan uit personele kosten, kosten voor de kantooromgeving van het regiokantoor en algemene communicatie. De werkprogramma's en projecten zijn geen onderdeel van de begroting van het regiokantoor.</p> <p>De financiering van het regiokantoor bestaat voornamelijk uit de inwonersbijdrage van de regiogemeenten (€ 2,99 per inwoner in 2018).</p> <p>Met andere woorden: Kosten en opbrengsten van het regiokantoor zijn te achterhalen en helder.</p>

2. Foodvalley: werkprogramma's en projecten

In dit hoofdstuk verleggen we de aandacht naar de werkprogramma's en projecten die onder de vlag van de Regio Foodvalley door de betrokken gemeenten worden uitgevoerd. In dit hoofdstuk geven we een antwoord op de deelvragen 4, 5, 6 en 7 uit onderzoeksfase 1: we beschrijven welke werkprogramma's en projecten er zijn, de deelname van gemeenten aan deze projecten, de inzichtelijkheid van projectbegrotingen en begrotingen van werkprogramma's en de doelstellingen die worden nagestreefd. Aansluitend vatten we in paragraaf 2.5 de antwoorden op de gestelde deelvragen samen in tabelvorm.

In de gemeenschappelijke regeling is vastgelegd dat de Regio Foodvalley zich concentreert op de terreinen economie, werkgelegenheid, ruimtelijke ontwikkeling, wonen en mobiliteit.³⁸ Om hier uitvoering aan te geven zijn in 2015 binnen de kaders van de Strategische Agenda 2015-2019 op elk van deze thema's werkprogramma's opgesteld. Later zijn daar de thema's duurzaamheid en voedsel bijgekomen, met elk hun eigen werkprogramma. Er zijn dus volgens het Jaarplan 2018 in totaal zeven werkprogramma's, waaronder 49 individuele projecten vallen.³⁹ In de tweede voortgangsrapportage van 2018, Groei! #2, zijn 52 projecten opgenomen, verdeeld over zeven werkprogramma's.⁴⁰ Daarnaast zijn onder het kopje 'Regionale Visie' een drietal aanvullende projecten opgenomen. Deze projecten zijn een nadere uitwerking is van de ambities die voor het werkprogramma 'Voedsel' zijn geformuleerd in het Jaarplan 2018.

2.1. De werkprogramma's

De werkprogramma's werken primair als een label waaronder de projecten worden samengebracht. Hoewel de verschillen in de mate van uitwerking tussen werkprogramma's groot zijn, wordt in de beschikbare documentatie over deze werkprogramma's al snel de overstap gemaakt naar de individuele projecten (zie voor een overzicht van de projecten per werkprogramma de bijlage).

De benodigde informatie om de doelstellingen van de werkprogramma's vast te kunnen stellen is verspreid over verschillende beschikbare documenten terug te vinden. Bovendien zijn de na te streven doelen ook niet altijd even expliciet als doelstelling benoemd. Het Uitvoeringsprogramma 2016-2019, het Jaarplan 2018 en de website van de Regio Foodvalley bieden hiervoor de meeste aanknopingspunten. In deze paragraaf is op basis daarvan de doelstelling van elk werkprogramma beschreven.

38 Artikel 3 Gemeenschappelijke Regeling Regio Foodvalley 2016. Het opstellen van deze werkprogramma's ging daarmee vooraf aan de inwerkingtreding van deze gemeenschappelijke regeling. Op dat moment gold nog de voorgaande versie daarvan, die in 2011 in werking is getreden. De oude gemeenschappelijke regeling is te raadplegen via: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Wageningen/CVDR107741/CVDR107741_1.html.

39 Regio Foodvalley & Triple helix Jaarplan 2018.

40 Groei! #2, december 2018.

De doelstellingen van de werkprogramma's zijn dan ook, zoals uit onderstaande beschrijving is af te leiden, veelal niet SMART geformuleerd. De link met gemeentelijke doelen (zoals verwoord in gemeentelijke P&C stukken) wordt niet gelegd, waardoor het lastig is af te leiden wanneer gemeenten tevreden zijn met het resultaat.

De werkprogramma's volgen dus uit thema's die in de gemeenschappelijke regeling zijn vastgelegd en uit de Strategische Agenda die is vastgesteld. De verdere concretisering van deze werkprogramma's en de projecten die daar onder vallen vindt plaats in de reguliere overlegstructuur zoals uiteengezet in hoofdstuk 1. Uiteindelijk geldt voor elk werkprogramma en elk project dat gemeenteraden via de eigen gemeentelijke begrotingen de benodigde middelen ter beschikking moeten stellen.

Werkprogramma Economie

Zoals in de begroting 2019-2022 staat wil de Regio Foodvalley de positie van de Foodvalley als een aantrekkelijke locatie voor food gerelateerde kennisintensieve bedrijven en instellingen verder ontwikkelen.⁴¹ Daartoe heeft het werkprogramma economie "het juiste bedrijf op de juiste plek" tot doel, evenals duurzaam ruimtegebruik, revitalisatie en herstructurering en goed bereikbare winkels en bedrijven.⁴² Bij detailhandel ligt de focus daarbij op de positie van de binnenstad en is er aandacht voor branchevreemd en internet-winkelen.⁴³ Voor perifere detailhandel geldt dat het geconcentreerd zou moeten zijn op een beperkt aantal (aangewezen) plekken. Hiertoe werken de gemeenten aan regionale afstemming over programmering en segmentering van bedrijventerreinen, kantoorlocaties en perifere en grootschalige detailhandel.⁴⁴ Voor dit werkprogramma is niet terug te vinden wanneer gemeenten tevreden zijn: wanneer zit het juiste bedrijf bijvoorbeeld op de juiste plek en op welke termijn moet dat bereikt zijn?

Werkprogramma Werkgelegenheid

De ambitie van het werkprogramma werkgelegenheid is een optimaal functionerende arbeidsmarkt voor werkgevers en werknemers in de Regio Foodvalley.⁴⁵ De inzet van de gemeenten is daarom gericht op het bevorderen van arbeidsmarktgericht opleiden, inclusief ondernemen (zo veel mogelijk mensen zo regulier mogelijk aan de slag), zorgen dat alle jongeren een goede start op de arbeidsmarkt hebben en het verkleinen van discrepanties op die arbeidsmarkt.⁴⁶ Net als bij het werkprogramma Economie is ook bij dit werkprogramma niet gespecificeerd bij welk resultaat de ambitie is gerealiseerd en wanneer de gemeentelijke inzet als geslaagd is te beschouwen.

Werkprogramma Voedsel (& circulaire economie)

De zeven ambities die zijn vastgelegd in de Voedselvisie uit 2015 zijn leidend in dit werkprogramma. Samengevat houden deze ambities in dat in de Regio Foodvalley bedrijven in de hele keten voorop lopen in duurzaamheid: "Van toeleverancier en producent tot aan transporteur en consument, ieder gaat zuinig om met natuurlijke hulpbronnen.

41 Regio Foodvalley (2018). Begroting Regio Foodvalley 2019-2022, p. 14

42 <https://www.regiofoodvalley.nl/projecten/programma-economie/>, geraadpleegd op 23-11-2018.

43 Branchevreemd betekent dat winkels producten gaan verkopen die niet aansluiten bij de branche waarin een winkel primair actief is. Denk bijvoorbeeld aan doe-het-zelf bouwmarkten die meubels gaan verkopen of supermarkten die ook elektronische apparatuur in het assortiment hebben.

44 <https://www.regiofoodvalley.nl/projecten/programma-economie/>, geraadpleegd op 23-11-2018.

45 <https://www.regiofoodvalley.nl/projecten/programma-werkgelegenheid/>, geraadpleegd op 23-11-2018.

46 Regio Foodvalley & Triple helix Jaarplan 2018.

We sluiten kringlopen, verminderen verspilling en lopen voorop in eiwittransitie en marktintroductie van alternatieve eiwitten. Ondernemers krijgen in duurzame productieketens een reële prijs voor hun producten”.⁴⁷ De vijf thema’s waarop wordt samengewerkt en die het uitvoeringsprogramma vormen zijn dan ook eiwittransitie, voedselverspilling, korte ketens & lokaal voedsel, sluiten van kringlopen en voedseleducatie. De doelstelling van het werkprogramma zoals verwoord in het Jaarplan 2018 is om invulling te geven aan dit uitvoeringsprogramma en om de uitvoering en jaarlijkse bijstelling te borgen. De thema’s geven dan ook richting aan het type projecten dat in de toekomst ontwikkeld zal worden.

Tot slot omvat dit werkprogramma in Groei! #2 ook het thema circulaire economie, verwijzend naar een project circulaire economie dat nog niet is gestart en waarvan ondernemers (de Rabobank) de trekker zijn. Het uitgangspunt is dat ook onderwijsinstellingen en gemeenten in dit project gaan participeren. In het Jaarplan 2018 is opgenomen dat veel bedrijven in de Foodvalley samen willen toewerken naar een keten zonder afval en met duurzame verdienmodellen. Daartoe is de ambitie van het project dat in 2020 circulair ondernemen en denken gemeengoed is geworden bij de partners in de Triple Helix; dat flinke stappen zijn gezet richting een circulaire economie, zoals efficiënter gebruik van grondstoffen; dat nieuwe circulaire verdienmodellen zijn ontwikkeld en toegepast bij bedrijven; en dat de Foodvalley toonaangevende projecten biedt die binnen en buiten de regio als voorbeeld worden gezien voor circulair ondernemen in de agrifood keten.

Werkprogramma Duurzaamheid

De ambitie van het werkprogramma Duurzaamheid is om – volgend aan de ambitie van het Rijk – in 2050 een energieneutrale regio te zijn.⁴⁸ Enerzijds is dit een specifiek en meetbaar doel met een concrete tijdshorizon, anderzijds betreft dit een doel dat ver in de toekomst ligt. Daarnaast is nog niet vastgelegd welke indicatoren gebruikt worden om energieneutraliteit vast te stellen. Voor het opstellen daarvan is het Klimaatakkoord en de daarop te baseren Regionale Energie Strategie belangrijk. De bijdrage van het werkprogramma is volgens het Jaarplan 2018 dan ook om tot een gezamenlijke visie en overeenstemming te komen over hoe de Regio Foodvalley de energietransitie op strategisch niveau kan begeleiden. Deze Energievisie Regio Foodvalley moet vervolgens input bieden voor de doelen en de scope van het werkprogramma duurzaamheid.⁴⁹ Dit betekent dat de activiteiten in het Jaarplan 2018 nog niet direct gericht zijn op het realiseren van de doelstelling “energie-neutraal in 2050”, maar dat eerst aandacht wordt besteed aan de onderlinge samenwerking.

Werkprogramma Ruimtelijke ontwikkeling/ordening⁵⁰

Het doel van het werkprogramma Ruimtelijke ordening is om een positieve bijdrage te leveren aan de vernieuwing van de landbouw, een aantrekkelijke leefomgeving, duurzaamheid en recreatie. Daarvoor worden een aantal onderwerpen actief opgepakt, zo staat vermeld in het Jaarplan 2018. Deze onderwerpen zijn vertaald naar projecten, zoals de aanpak Luchtkwaliteit en het Manifest van Salentein.

47 <https://www.regioFoodvalley.nl/projecten/voedselvisie/voedselvisie/>, geraadpleegd op 23-11-2018.

48 <https://www.regioFoodvalley.nl/projecten/energietransitie/>, geraadpleegd op 23-11-2018

49 Regio Foodvalley & Triple helix Jaarplan 2018.

50 In het Uitvoeringsprogramma Regio Foodvalley 2016-2019 en de website van de regio wordt gesproken over Ruimtelijke Ontwikkeling, in het Jaarplan 2018 heeft dit werkprogramma de naam Ruimtelijke Ordening.

De website van de Regio Foodvalley vermeldt daarnaast dat de gemeenten in de regio met dit programma een duurzame en innovatieve ontwikkeling van de agrarische sector in de regio willen bewerkstelligen en de kwaliteit van het buitengebied willen versterken.⁵¹ Wat dat betekent en wanneer gemeenten tevreden zijn is niet gespecificeerd.

Werkprogramma Wonen

Het werkprogramma Wonen vormt de uitwerking van de regionale woonagenda. Deze agenda heeft tot doel om de aantrekkelijkheid, de wervingskracht en betaalbaarheid van het wonen in de Regio Foodvalley te vergroten.⁵² Daarmee is wonen een belangrijk onderdeel van het vestigingsklimaat en draagt het bij aan de aantrekkelijkheid van de regio voor (inter)nationale bedrijven. Het is niet gespecificeerd door betrokkenen wanneer ze in dit kader tevreden zijn. Wel wordt gesteld dat om het doel te bereiken het nodig is om de bestaande woningvoorraad toekomstbestendig te maken in termen van energiezuinigheid/duurzaamheid, levensloopbestendigheid en leefbaarheid. Daarnaast is het zaak te voorzien in de (nieuwe) woningbehoefte van starters, kenniswerkers en doorstromers. In het Jaarplan 2018 komt naar voren dat in 2017 en 2018 in is gezet op de kwaliteit van het wonen, wat ook in komende jaren wordt doorgezet. Het doel is om zes thema's in 2018 uitgewerkt te hebben in een visie op de kwaliteit van wonen in de regio. Deze thema's zijn en hebben als doel:

- Flexibiliteit en differentiatie in woningbouw: vergroten flexibiliteit en differentiëren van de kwaliteit van de uitleglocaties in Foodvalley.
- Middeldure huur: Stimuleren van meer middeldure huur in Foodvalley.
- Bestaande woningvoorraad incl. wonen, welzijn en zorg: Kansen en bedreigingen van de bestaande voorraad in beeld brengen en meer gevoel krijgen bij de (toekomstige) transformatiemogelijkheden, met aandacht voor de onderwerpen wonen, zorg en welzijn.
- Duurzaamheid: stimuleren van eenduidig regionaal beleid voor energieneutraliteit/gasloos bouwen voor nieuwbouw en bestaande voorraad.
- Binnenstedelijke ontwikkelingen: Ontwikkelen regionale visie op transformaties en andere binnenstedelijke ontwikkelingen.
- Monitoring: regelmatig actualiseren van gerealiseerde woningen, afzet, planning en programmering.⁵³

Werkprogramma Mobiliteit

Een goede bereikbaarheid faciliteert de ontwikkeling van Foodvalley en het werkprogramma Mobiliteit is dan ook gericht op het verbeteren van de ontsluiting van de regio.⁵⁴ Bovendien moet de bereikbaarheid duurzaam zijn, met zo weinig mogelijk belasting voor de leefomgeving.⁵⁵ In het Uitvoeringsprogramma 2016-2019 en het Jaarplan 2018 wordt invulling gegeven aan het bereiken van deze doelstelling met zes concrete projecten: de aanpak van de Rijnbrug, de aanpak van knooppunt A1/A30, werk maken van snelfietsroutes, OV-verbindingen verbeteren in lijn met de OV-visie, behoud WEpod in de Regio Foodvalley en evaluatie van de netwerkvisie en het mobiliteitsfonds. Behalve het daadwerkelijk realiseren van de infrastructurele projecten is niet opgenomen wanneer betrokkenen tevreden zijn over de ontsluiting van de regio en wanneer die voldoende verbeterd is.

51 <https://www.regioFoodvalley.nl/projecten/programma-ruimtelijke-ontwikkeling/>, geraadpleegd op 23-11-2018

52 Uitvoeringsprogramma Regio Foodvalley 2016-2019.

53 Regio Foodvalley & Triple helix Jaarplan 2018.

54 Uitvoeringsprogramma Regio Foodvalley 2016-2019.

55 Regio Foodvalley & Triple helix Jaarplan 2018.

2.2. Inrichting van projecten

Onder de zeven werkprogramma's vallen plusminus vijftig projecten. Door de tijd heen verandert dit aantal, zoals ook aan de start van dit hoofdstuk is beschreven. Waren in het Jaarplan 2018 nog 49 projecten vermeld, in de tweede voortgangsrapportage van 2018, Groeirapportage van 2018, Groei #2, waren dit in totaal 55 projecten. Een vergelijking van de titels van projecten tussen het Jaarplan 2018, de eerste voortgangsrapportage van 2018 (met het kwantitatieve overzicht van projecten) en de tweede voortgangsrapportage van dat jaar, laat zien dat er door de tijd heen projecten afvallen dan wel bij komen. Zo is de Innovatiemonitor in het Jaarplan 2018 onderdeel van het werkprogramma Economie, maar is het in de tweede voortgangsrapportage geen onderdeel meer van dit werkprogramma. Dit komt omdat dit project nu beschouwd wordt als een Triple Helixproject, zo blijkt uit de interviews (zie ook het volgende hoofdstuk voor meer informatie over dit specifieke project). Daarnaast zijn vooral bij het werkprogramma Wonen aanvullende projecten benoemd in de twee voortgangsrapportages ten opzichte van het Jaarplan 2018 (4 projecten in totaal).

De deelname van gemeenten aan projecten kan zowel in financiële als materiële zin (inzet in ambtelijke uren) variëren in intensiteit. Uit de interviews komt naar voren dat beleidsmedewerkers op de beleidsterreinen van de werkprogramma's tot op zekere hoogte zelf aan zet zijn om te bepalen of materiële deelname aan een project toegevoegde waarde heeft (binnen de kaders van raad en college en in afstemming met relevante anderen – waaronder de portefeuillehouder - binnen de gemeente). Dit betekent dat in de afweging of iets in de regio wordt opgepakt, de gemeentelijke programma's en ambities centraal staan. De regio wordt door geïnterviewden gezien als een potentieel vehikel om die gemeentelijke ambities te realiseren.

Het komt voor dat individuele gemeenten niet financieel bijdragen aan specifieke projecten. Zo neemt de gemeente Veenendaal niet deel aan het Manifest van Salentein omdat het niet echt een 'landbouwgemeente' is en draagt dan ook niet financieel aan dit project bij (zo blijkt uit de interviews, maar zie ook het volgende hoofdstuk). Tegelijkertijd geven geïnterviewden aan dat bij de keuze voor al dan niet deelnemen, veelal het solidariteitsprincipe en een ruime opvatting van wat in het belang van de gemeente is gehanteerd wordt. Het argument is in dit soort gevallen dat relevantie voor de gemeente niet per se bij de gemeentegrens ophoudt en dat er sprake is van een zekere wederkerigheid. Bij een ander project kan het zo maar zijn dat een gemeente er juist veel belang bij heeft en de andere minder, maar dat de laatste toch financieel bijdraagt. Tot nu toe lijken beide overwegingen om al dan niet deel te nemen nog niet te zijn gaan knellen. Zowel in de interviews, als in de documenten komt niet terug dat op dit punt irritaties bestaan tussen gemeenten.

Het is daarnaast ook aan de gemeenten zelf om te bepalen of ze beschikbaar zijn als trekker (penvoerder) van een project. Uit de interviews komt naar voren dat de kleinere gemeenten terughoudend (moeten) zijn op dit vlak, omdat ze een beperkte capaciteit hebben om een dergelijke trekkersrol in te vullen. Ook het projectenoverzicht in de voortgangsrapportages, dat sinds 2018 ook vermeldt wie eigenaar of trekker van een project is, laat zien dat het veelal de grotere gemeenten zijn die de projecten trekken. Naast een aanjagende rol, is de trekker van een project verantwoordelijk voor het bewaken van de voortgang en de kosten en om de gemaakte keuzes vast te leggen. In de interviews komt naar voren dat in sommige gemeenten informatie over Foodvalley projecten wordt vastgelegd in een zaakdossier, zodat het mogelijk is om de gemaakte keuzes te volgen. De voortgang en de kosten van de projecten worden zo bewaakt en worden besproken en verantwoord via het ambtelijk overleg, het portefeuillehoudersoverleg en het regiobestuur.

Bovendien komt de informatie zoals die wordt bijgehouden door de trekker geaggregeerd ook terecht in de reguliere P&C-cyclus stukken van de regio en ook in die van iedere gemeente. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de kaderbrief, de jaarstukken en de begroting van de regio en de gemeenten. De informatie die in deze stukken over projecten is opgenomen is echter niet gedetailleerd. Zo wordt in de jaarrekening 2017 van de Regio Foodvalley voor een aantal projecten kort toegelicht wat in dat jaar is bereikt, maar wordt geen financiële verantwoording op projectniveau daarover afgelegd. In de voortgangsrapportages Groei! zoals die in 2018 zijn geïntroduceerd is een overzicht van projecten opgenomen en is schematisch aangegeven in hoeverre die projecten gerealiseerd zijn, maar ook daarin is geen financiële verantwoording op projectniveau opgenomen. In de P&C-stukken van de gemeenten zelf wordt regelmatig verwezen naar activiteiten die in Regio Foodvalley-verband worden opgepakt (zie hoofdstuk 4 voor een verdere uitwerking en voorbeelden). In hoofdstuk 3 is voor vijf projecten in meer detail opgenomen hoe de projecten zijn ingericht en hoe de samenwerking tussen gemeenten daarin vorm krijgt.

2.3. Deelname aan werkprogramma's en projecten

De gemeenten nemen deel aan werkprogramma's en projecten door bij te dragen in de kosten en door het leveren van personeel.

Kosten werkprogramma's

Gemeenten bepalen in principe zelf aan welke werkprogramma's en projecten zij deelnemen. De praktijk in de afgelopen jaren was, zo blijkt uit de interviews, dat het solidariteitsbeginsel werd gehanteerd (zie ook paragraaf 2.2). Dat betekende dat iedere gemeente in beginsel een bijdrage in de kosten van de samenwerking leverde. De kostenverdeling van de werkprogramma's vindt plaats op basis van een verdeelsleutel. Deze verdeelsleutel is vrijwel altijd gebaseerd op inwonersaantallen, maar er zijn ook in voorkomende gevallen andere verdeelsleutels. In feite wordt dat steeds per project bepaald. Zo is bij de samenwerking energieloket de verdeling op basis van het aantal koopwoningen. Bij de aanpak luchtkwaliteit worden kosten verdeeld op basis van het aantal bedrijven (voor 80%) en het aantal inwoners (voor 20%). De inwonersaantallen fluctueren over de jaren en daarmee dus de verdeelsleutels. De fluctuaties blijkt echter gering en gaat over tienden van procenten.

De gemeentelijke bijdragen aan de kosten van de werkprogramma's worden niet via de GR verantwoord, maar door één van de deelnemende gemeenten die als trekker van het desbetreffende project is aangewezen. Vanaf 2018 heeft de regio-organisatie een meerjareninventarisatie van de werkprogramma's gemaakt en opgenomen in de meerjarenbegroting. Dat leidt tot een inzicht in de kostenontwikkeling, zoals opgenomen in de begroting 2019.

Tabel 3. Kostenontwikkeling werkprogramma's⁵⁶

X €1000	2018	Per inw.	2019	Per inw.	2020	Per inw.
Werkprogramma's	€ 3.147	€ 9,02	€ 2.344	€ 6,65	€ 1.820	€ 5,17
% daling			-25,6%		-22,4%	
Waarvan:						
Economie	€ 380	€ 1,09	€ 195	€ 0,55	€ 185	€ 0,53
Werkgelegenheid	€ 1.173	€ 3,36	€ 758	€ 2,16	€ 738	€ 2,09
Voedsel en CE	€ 189	€ 0,54	€ 208	€ 0,59	€ 208	€ 0,59
Energie	€ 341	€ 0,98	€ 199	€ 0,56	€ 204	€ 0,58
RO	€ 941	€ 2,70	€ 831	€ 2,35	€ 360	€ 1,02
Wonen	€ 93	€ 0,26	€ 103	€ 0,29	€ 75	€ 0,21
Mobiliteit	€ 30	€ 0,09	€ 50	€ 0,15	€ 50	€ 0,15

In tabel 3 is te zien dat de kosten van de werkprogramma's een dalende trend vertonen. Dat wordt voornamelijk veroorzaakt door een afname van de kosten van de werkprogramma's bij werkgelegenheid en bij RO. Dit komt echter omdat in deze latere jaren nog geen goede projectie van te verwachten kosten voor projecten in deze werkprogramma's aanwezig is. De financiële consequenties van de Regiodeal en de nieuwe Strategische Agenda moeten nog in de begroting worden verwerkt. Het totale bedrag voor de werkprogramma's voor 2018 is begroot op €3.146.668.

Bijdragen in de kosten

Voor het onderzoek is het van belang om te achterhalen welke inzet van mensen en middelen werkelijk heeft plaatsgevonden bij de samenwerking en welke kosten dit voor de gemeenten met zich meebrengt. Het gaat hierbij om welk beslag de samenwerking werkelijk legt op de inzet van mensen, middelen, geld van de deelnemende gemeenten bij werkprogramma's. Met andere woorden: welk deel van de gemeentelijke begroting wordt feitelijk besteed aan de samenwerking en hoeveel bedraagt dat? Uit het onderzoek blijkt dat een drietal categorieën hierbij van belang zijn. Deze betreffen:

- a) de zichtbaar begrote totaalinzet;
- b) de niet-zichtbare inzet;
- c) de kostenbijdrage;

Deze drie categorieën zijn als volgt toe te lichten.

- **Ad a) De zichtbaar begrote totaalinzet**

De feitelijke inzet op de werkprogramma's wordt slechts voor een deel begroot, zo blijkt. Dat betreft de inzet van gemeenten voor werkprogramma's die verrekend kan worden ofwel tussen de gemeenten onderling, ofwel voor subsidies en bijdragen derden. Deze zichtbare begrote totaalinzet van gemeenten komt dan in feite neer op de begrote kosten van de werkprogramma's zonder daarop de bijdragen van derden in mindering te brengen. Deze zichtbaar benoemde totaalbijdrage betreft derhalve niet de gehele inzet van gemeenten, maar slechts het gedeelte dat in principe voor verrekening in aanmerking komt. De Begroting 2019 geeft voor 2018 een bedrag aan gemeentelijke inzet voor de werkprogramma's van €3.146.66. Dat komt neer op een bedrag van €9,02 per inwoner bovenop de kosten voor de regio-organisatie.

- **Ad b) De niet-zichtbare inzet**

Uit het onderzoek blijkt dat er sprake is van niet-zichtbare inzet op de programma's en algemene inzet voor de samenwerking. Dat komt omdat inzet in uren van medewerkers die een bijdrage leveren aan de samenwerking niet worden geregistreerd en de daarmee samenhangende kosten niet worden geadministreerd als kosten van de samenwerking.

⁵⁶ Regio Foodvalley. Begroting 2019-2022.

Het is niet mogelijk om deze ambtelijke inzet helder en transparant te krijgen zowel in uren als financieel. Over deze gemeentelijke inzet en kosten van de samenwerking zijn derhalve geen 'harde' uitspraken te doen, behalve dat de totale inzet van de gemeenten op de werkprogramma's hoger is dan wat aan inzet zichtbaar is in de begroting (zoals weergegeven in de begroting van Regio Foodvalley).

Het is echter wel zo dat deze niet-zichtbare inzet wordt gepleegd voor de werkprogramma's en algemene inzet voor de samenwerking. Zo zijn over de algemene ambtelijke inzet tussen gemeenten afspraken gemaakt. Elke gemeente levert in principe voor een 0,5 fte een programmacoördinator schaal 11 of 12 aan de regio. Standaard heeft elke gemeente een 0,5 fte programmaleider/portefeuillecoördinator, 0,2 fte intermediairs, 0,1 fte communicatie. De kleinere gemeenten konden dat in het verleden niet altijd leveren. Dat is voor deze generieke inzet opgelost door de grotere gemeenten, die uit een grotere poule medewerkers kunnen putten. De tijdsinzet van bijvoorbeeld portefeuillecoördinatoren gaat buiten de begroting om, voor de ambtelijke uren wordt geen rekening gestuurd. De ambtelijke inzet van de gemeenten is ook niet opgenomen in de regiobegroting.

Wat betreft de werkprogramma's en projecten is sprake van een vergelijkbare situatie. Voor de werkprogramma's geldt dat in principe niet met tijdschrijven wordt gewerkt. In sommige gevallen worden echter wel tijdsregistraties bijgehouden, bijvoorbeeld voor de projectleider indien de uren kunnen worden verrekend met de andere gemeenten. Deze uren worden extracomptabel bijgehouden. Andere uren van medewerkers worden "in kind" geleverd. Dit alles betekent dat er geen compleet zicht is op de ambtelijke uren die worden besteed. Binnen projecten worden door de projectleider werkafspraken gemaakt over doelen en resultaten, waarbij het de eigen verantwoordelijkheid is van de projectmedewerker hoeveel tijd hieraan wordt besteed (binnen kaders van raad en college en in afstemming met de eigen portefeuillehouder). Dus over de ambtelijke tijdsinzet wordt beperkt verantwoording afgelegd en kan de projectleiding beperkt op de inzet te sturen.

- **Ad c) De kostenbijdrage**

Bij de werkprogramma's komt een belangrijk deel van de kosten van de gemeenten terug via bijdragen van derden / subsidies, zo blijkt uit de documentatie met betrekking tot 2018 en de kaderbrief 2020 – 2023. Voor 2018 bedragen de totale uitgaven voor de programma's € 3.147.000 (zie tabel 4). Daarvan wordt door derden bijgedragen voor in totaal € 1.700.000 (54% van de kosten van de werkprogramma's). De bijdragen van derden worden vooral ontvangen binnen de programma's Werkgelegenheid en Ruimtelijke Ordening, maar ook binnen het werkprogramma Economie worden een aantal projecten gefinancierd door derden. Voor het programma Werkgelegenheid zijn overigens de bijdragen van derden en de bijdragen door de gemeenten in het onderzoek niet voor 100% nauwkeurig vast te stellen, waarmee de bijdragen van derden lager kunnen zijn dan in totaal de € 1.700.000 en daarmee de gemeentelijke bijdragen in totaal iets hoger. Voor 2020 zijn de werkprogramma's in totaal begroot op € 1.922.500.⁵⁷ Daarin dragen de gemeenten gezamenlijk voor € 1.144.500 bij. De vooralsnog begrote bijdragen van derden bedragen hiermee afgerond 40% van de kosten. Hierbij geldt dat wat eerder is beschreven, namelijk dat de budgetten voor de werkprogramma's naar 2020 toe nog kunnen veranderen door verdere inhoudelijke invulling van de programma's.

Tabel 4: Overzicht totale inzet bij werkprogramma's

X €1000	2018	Per inw.	2020	Per inw.
Werkprogramma's	€ 3.147	€ 9,02	€ 1.922	€ 5,45
Waarvan:				
Zichtbare bijdragen gemeenten	€ 1.445	€ 4,14	€ 1.144	€ 3,25
Bijdragen derden	€ 1.700	€ 4,89	€ 778	€ 2,21

Alles op een rij zettende leidt dit tot het totaaloverzicht voor de inzet door de gemeenten zoals in tabel 5 (zie paragraaf 1.5 voor de gemeentelijke bijdrage aan het regiokantoor en de toevoeging mobiliteitsfonds). In de onderstaande tabel lichten we de cijfers van 2018 en 2020 uit, omdat voor die jaren wat betreft de werkprogramma's cijfers over de verdeling van gemeentelijke inzet en de bijdragen van derden zijn begroot. Voor 2020 geldt hierbij dat de financiële consequenties van de Regiodeal en de nieuwe Strategische Agenda (en dus de nieuw te starten projecten) nog niet in dit overzicht van de totale inzet van gemeenten is verwerkt.

Tabel 5: Totale inzet gemeenten Regio Foodvalley

	Begroting 2018 X €1.000	Per inw.	Begroting 2020 X €1.000	
Gemeentelijke bijdrage aan regiokantoor	€ 1.043	€ 2,99	€ 1.095	€ 3,10
Toevoeging Mobiliteitsfonds	€ 335	€ 0,96	€ 355	€ 1,01
Totaal begrote inzet aan werkprogramma's	€ 3.147	€ 9,02	€ 1.922	€ 5,45
Totaal begrote door de gemeenten te verantwoorden financiële inzet	€ 4.525	€ 12,97	€ 3.372	€ 9,57
Waarvan bijgedragen door derden	€ 1.700	€ 4,89	€ 778	€ 2,21
Totaal netto financiële inzet gemeenten	€ 2.825	€ 8,08	€ 2.594	€ 7,36

Aan de financiële inzet van de gemeenten kan nog een bedrag voor de niet-zichtbare ambtelijke inzet worden toegevoegd. Over de omvang daarvan kunnen echter geen harde uitspraken worden gedaan, omdat niet wordt bijgehouden door de ambtelijke organisaties hoeveel tijd aan projecten en werkprogramma's in de regio Foodvalley wordt besteed.

2.4. Opzet en inzichtelijkheid van P&C-cyclus stukken werkprogramma's en projecten

Een van de deelvragen in het onderzoek gaat over de opzet van de werkprogramma's en projecten en de mate waarin die inzichtelijk zijn voor raadsleden. Dit bepaalt mede de mate waarin de gemeenteraden de mogelijkheid hebben om adequaat kaders te kunnen stellen en hun controlerende rol uit te oefenen. Daarbij is, conform de opzet van het onderzoek, een indeling van relevante onderwerpen gehanteerd om naar te kijken. Deze betreffen:

- Beleidsvisie en doelen;
- Resultaten en opbrengsten (niet-financieel en financieel);
- Kostenbijdragen gemeenten;
- Inzet van mensen en middelen (direct en indirect).

Deze punten zijn te bezien op twee verschillende niveaus, namelijk op het niveau van de GR en op het niveau van de gemeenten. De bevindingen worden geschetst in tabel 6.

Tabel 6. Opzet en inzicht begrotingen

Onderwerpen		Niveau GR	Gemeentelijk niveau
1.	Beleidsvisie en doelen werkprogramma's, projecten	Worden zichtbaar in Strategische Agenda FV, werkplan FV, begrotingskader regiokantoor. Tegelijkertijd blijven de doelen van zowel werkprogramma's als projecten abstract.	Zichtbaar in beleidsstukken gemeente. Echter, doorvertaling naar het beleid en doelen van de specifieke gemeente ontbreekt veelal. Niet altijd afzonderlijk zichtbaar in gemeentebegroting. Deze heeft een ander aggregatieniveau.
Resultaten en opbrengsten			
2.	Maatschappelijke resultaten	Benoemd in Strategische Agenda FV.	Zichtbaar en benoemd in projectplannen. Niet zichtbaar op gemeentelijk niveau in begroting.
	Niet-financiële opbrengsten	Benoemd in werkplan FV.	Zichtbaar en benoemd in projectplannen. Niet zichtbaar op gemeentelijk niveau in begroting.
	Financiële opbrengsten	Zichtbaar in begroting regiokantoor.	Niet zichtbaar op gemeentelijk niveau in begroting.
Kosten			
3.	Kosten bijdragen gemeenten	Zichtbaar in begroting regiokantoor op totaalbedragen en in 2018 en 2020 per werkprogramma. Niet zichtbaar per project.	Zichtbaar op totaalbedrag regiokantoor in gemeentebegroting. Niet zichtbaar per werkprogramma / project op gemeentelijk niveau in begroting.
	Directe inzet	Zichtbaar op totaalbedragen in begrotingen regiokantoor. Echter niet zichtbaar per gemeente.	Niet zichtbaar per werkprogramma / project op gemeentelijk niveau in begroting.
	Indirecte inzet	Niet zichtbaar.	Niet zichtbaar, niet geregistreerd, niet geadministreerd per werkprogramma / project op gemeentelijk niveau.

Al met al geldt dat in de programmabegrotingen van de deelnemende gemeenten niet te achterhalen is hoe de geldstromen voor de werkprogramma's van Foodvalley lopen. Er zijn kosten die gemeenten maken die niet als kosten van werkprogramma's of projecten van de regio worden geregistreerd en daarmee niet zichtbaar worden. Hierbij gaat het met name om de inzet van ambtenaren. Dit betekent dat in de programmabegroting de gemeentelijke inzet voor de Regio Foodvalley verdisconteerd zit in de inzet op de verschillende beleidsterreinen. Met andere woorden: de programmabegroting heeft een ander aggregatieniveau. Voor de informatievoorziening heeft dit tot gevolg dat op gemeentelijk niveau het nagenoeg onmogelijk is om effectief de financiële en beleidsmatige kaders van de gemeentelijke inzet in de regio te controleren.

Op het niveau van de gemeenschappelijke regeling blijkt dat de kwaliteit van stukken in de begrotingscyclus voor de Regio Foodvalley is verbeterd⁵⁸ ten opzichte van voorgaande jaren. Zo worden begrotingen als beter leesbaar ervaren. De gemeenschappelijke regeling moet zich ook aan BBV voorschriften houden en hanteert deze ook.⁵⁹ Geïnterviewden stellen dat de versterking van de controllersfunctie bij het regiokantoor mede heeft geleid tot deze kwaliteitsverbetering. Er kunnen echter wat betreft de begroting en voortgangsrapportage nog steeds stappen worden gezet. Het is bijvoorbeeld lastig om de documenten - zoals de begroting en kadernota - tijdig gereed te hebben en de afstemming richting gemeenteraden te organiseren. Het is daarbij ook in de begrotingsstukken van de regio niet duidelijk wat er nu per gemeente wordt bijgedragen aan projecten en wat het oplevert.⁶⁰

58 Uit interviews intermediairs & financials.

59 Zie Regio Foodvalley (2017), jaarrekening 2017.

60 Hierbij past de opmerking dat de kosten en opbrengsten van de werkprogramma's en projecten geen onderdeel uitmaken van de begroting (en dus van jaarstukken e.d.) van het regiokantoor. Die financiële stromen lopen via de gemeenten. Tegelijkertijd neemt het regiokantoor in haar stukken wel gegevens op over deze werkprogramma's en projecten.

Financieel is het dus ook lastig om op basis van stukken van het regiokantoor helder en transparant te krijgen wat gemeenten bijdragen aan projecten. Op het niveau van werkprogramma's zijn de kostenbijdragen van gemeenten wel in beeld voor 2018 en 2020.

2.5. Samenvattend: de deelvragen beantwoord

Dit hoofdstuk geeft antwoord op deelvragen 4 tot en met 7 uit onderzoeksfase 1. In de onderstaande tabel is dat per deelvraag samengevat.

Deelvraag	Bevindingen
4. Welke werkprogramma's en projecten worden onder de paraplu van de Regio Foodvalley uitgevoerd (het intergemeentelijke deel en Triple Helix)?	<p>Het is te achterhalen welke werkprogramma's en projecten onderdeel zijn van de Regio Foodvalley. Er zijn 52 projecten verdeeld over zeven werkprogramma's. Daarnaast zijn er een drietal aanvullende projecten onder het kopje 'Regionale Visie' (stand van zaken Groei! #2, december 2018). Daarnaast zijn er Triple Helix projecten. Het onderscheid tussen beiden is duidelijk.</p> <p>Het is beschreven wat de werkprogramma's inhouden. Van projecten zijn er beschrijvingen, maar die zijn niet standaard onderdeel van bijvoorbeeld P&C-cyclus informatie. In de vernieuwde voortgangsrapportages worden projecten uitgelicht. Dit zijn geen complete projectplannen, maar artikelen in journalistieke vorm.</p>
5. Welke gemeenten nemen deel aan welke werkprogramma's en projecten en wat is daarbij de gemeentelijke bijdrage (gespecificeerd per gemeente)?	<p>Het is te achterhalen aan welke werkprogramma's gemeenten deelnemen. Ook is terug te vinden welke gemeenten aan welke projecten deelneemt. Tegelijkertijd is deze informatie niet als zodanig voorhanden in de P&C-cyclus documenten van Foodvalley of de gemeenten zelf, evenmin is direct duidelijk hoe groot de bijdrage van elke gemeente is. Dit laatste is wel te reconstrueren op basis van de verschillende verdeelsleutels die per project worden gehanteerd.</p> <p>Voor het bepalen van de inzet van mensen en middelen en welke kosten dat voor gemeenten met zich meebrengt, speelt er echter meer dan wat zichtbaar is op de begroting van de Regio Foodvalley voor de werkprogramma's en projecten. Alleen de inzet van gemeenten die verrekend kan worden ofwel tussen gemeenten onderling, ofwel voor subsidies en bijdragen van derden wordt begroot. De uren van medewerkers die een bijdrage leveren aan de samenwerking die niet verrekend kunnen worden, worden niet geregistreerd en de daarmee samenhangende kosten worden niet geadministreerd als kosten van deze regionale samenwerking.</p> <p>Bij de werkprogramma's komt een belangrijk deel van de kosten van de gemeenten terug via bijdragen van derden / subsidies. In 2018 worden 54% van de kosten van de werkprogramma's door derden gedekt.</p>
6. Zijn de projectbegrotingen en de begrotingen van de werkprogramma's logisch van opzet en inzichtelijk (per gemeente)?	<p>De projectbegrotingen en begrotingen van werkprogramma's zijn beperkt inzichtelijk.</p> <p>In de programmabegrotingen van de deelnemende gemeenten is niet te achterhalen hoe de geldstromen voor de werkprogramma's van Foodvalley lopen. Er zijn kosten die gemeenten maken die niet als kosten van werkprogramma's of projecten van de regio worden geregistreerd en daarmee niet zichtbaar worden. Hierbij gaat het vooral om ambtelijke inzet. Met andere woorden: de programmabegroting is op een ander aggregatieniveau georganiseerd.</p> <p>De stukken van de regio zijn verbeterd in de afgelopen jaren. Er is meer inzicht en BBV voorschriften worden gehanteerd. Er zijn nog stappen te zetten. Zo is het in begrotingsstukken voor 2018 en 2020 duidelijk wat gemeenten bijdragen aan werkprogramma's. Op projectniveau is dat niet duidelijk, evenmin wat de gemeentelijke bijdrage oplevert.</p>
7. Welke doelstellingen worden met een project of werkprogramma nagestreefd en zijn deze voldoende SMART geformuleerd?	<p>De benodigde informatie om ambities en doelstellingen van de verschillende werkprogramma's vast te kunnen stellen is verspreid over verschillende documenten aanwezig. Doelstellingen zijn niet altijd even expliciet als doelstelling benoemd.</p> <p>De mate van concreetheid verschilt van werkprogramma tot werkprogramma en van project tot project, maar doelstellingen zijn veelal niet SMART geformuleerd.</p> <p>De gemeenteraden worden over de voortgang van de projecten geïnformeerd via de voortgangsrapportages en de jaarstukken van de regio. De voortgangsrapportages zijn in 2018 vernieuwd en bevatten nu een projectenoverzicht waarin de status en de voortgang van voorgenomen activiteiten is opgenomen. Deze informatie is niet direct gekoppeld aan het bereiken van de gestelde doelen (voor zo ver die concreet en herleidbaar geformuleerd zijn). Daarnaast worden gemeenteraden geïnformeerd via de eigen colleges. In de gemeentelijke P&C stukken wordt de link van gemeentelijke doelen met de werkprogramma's van de regio niet altijd expliciet gelegd.</p>

3. Verdieping door casusprojecten

Voor het verdiepingsonderzoek hebben we gebruik gemaakt van casusonderzoek, waarin we vijf projecten nader analyseren (zie voor een verantwoording van de casusselectie de onderzoeksverantwoording in de Bestuurlijke Nota): Innovatiemonitor, Doorontwikkeling WerkgeversServicePunt (WSP), Regionaal Energieloket, Manifest van Salentein, Visie op kwaliteit van wonen.

In dit hoofdstuk is per project een nadere beschrijving opgenomen, waarbij ingegaan wordt op de doelstelling van het project, de projectorganisatie, de opbrengsten, de kosten, de rapportage en verantwoording en in hoeverre het project ook zonder samenwerking in de Regio Foodvalley zou zijn opgepakt. Bij het specificeren van opbrengsten en kosten wordt de afbakening zoals gedefinieerd in figuur 1 (zie onderzoeksverantwoording) gehanteerd. Dit betekent dat we in dit hoofdstuk de deelvragen 1 tot en met 6 van onderzoeksfase 2 beantwoorden. In eerste instantie gebeurt dat voor elk project individueel. Aan het eind van dit hoofdstuk vergelijken we de projecten en beantwoorden we kort en bondig alle deelvragen.

3.1. Innovatiemonitor

De Innovatiemonitor is een project dat voortkomt uit de Strategische Agenda 2015-2019 van de regio en het daarop volgende uitvoeringsprogramma 2016-2019. De Innovatiemonitor is later door het regiokantoor ondergebracht in het Werkprogramma Economie. Uiteindelijk is het project in 2018 uitgevoerd door het Regiokantoor. De reden hiervoor was enerzijds dat dit beter paste bij het Triple Helix-karakter van het project en anderzijds meer praktisch dat geen van de gemeenten de trekkersrol voor dit project op zich nam.

Het project is gericht op het inzicht geven in het innovatief gehalte van de regio en om tot een beschrijving te komen van een aantal 'best practices'. Met andere woorden: de monitor meet de innovatiekracht van bedrijven in de Regio Foodvalley. Deze monitor kan dan ook worden gebruikt als input voor de uitwisseling en interactie tussen ondernemers in de regio, zodat de innovatie in Foodvalley ondersteund kan worden.⁶¹ De eerste editie van de monitor is in 2018 gepresenteerd.⁶² Oorspronkelijk was het streven om de monitor jaarlijks uit te voeren, maar uit de interviews is gebleken dat deze frequentie nu ter discussie staat. Hierin is nog geen keuze gemaakt.⁶³

61 Regio Foodvalley (2017). Jaarplan Foodvalley 2018.

62 Regio Foodvalley (2018). Innovatiemonitor: Resultaten 2018.

63 Regio Foodvalley (2017). Projectplan Innovatiemonitor; interviews.

Kerngegevens project	
Naam project	Innovatiemonitor
Werkprogramma	Economie (oorspronkelijk Triple Helix)
Looptijd project	2017 – [geen einddatum]. 1e editie monitor uitgebracht in 2018
Trekker project	Regiokantoor
Deelnemers	Regiokantoor, provincie Gelderland & ondernemers (verenigd in Federatie Ondernemersverenigingen, FOV)
Financiering	Begroting 2019-2022: €120.000 (voor 2018) Gefinancierd uit algemene reserve regiokantoor (editie 2018) Bijdrage van provincie Gelderland (50%)
Verdeelsleutel kosten	Inwonersaantallen

Doelstelling: Uitgewerkt, maar beperkt SMART

In het projectplan van de Innovatiemonitor staat omschreven dat dit project tot doel heeft om 1) inzichtelijk te maken in hoeverre de doelen van de Strategische Agenda worden bereikt, 2) de 'local buzz' te bevorderen, 3) innovatie te stimuleren door ondernemers te inspireren en aan elkaar te verbinden en 4) om bij te dragen aan de uitstraling naar buiten, door te laten zien in hoeverre de Regio Foodvalley tot de top behoort.⁶⁴

Uit de interviews komt naar voren dat de doelstellingen de verschillende (informatie)behoeften van enerzijds de gemeenten en anderzijds de ondernemers weerspiegelt. Gemeenten hebben vooral interesse in de mate waarin doelen uit de Strategische Agenda worden behaald, zodat ze handvatten hebben om hun beleid bij te sturen. Bedrijven zijn op zoek naar inspirerende voorbeelden van andere ondernemers om te innoveren en handvatten om dat zelf te doen.⁶⁵ Kortom, de Innovatiemonitor biedt een rapportage over het innovatief gehalte van de regio met als doel om inzicht te krijgen in ontwikkelingen. Daarnaast bevat het verhalen over innovaties en nieuwe ontwikkelingen om innovatie te stimuleren.

In het project wordt naar een concreet product toegewerkt en in de uitwerking van het project wordt duidelijk wat onder 'innovatief gehalte' wordt verstaan. Dit deel van de doelstelling is daarom als SMART te beoordelen. Het tweede deel van de doelstelling, het inspireren van ondernemers en het stimuleren van innovatie is minder SMART uitgewerkt. Het is immers niet bekend wanneer betrokkenen tevreden zijn: wanneer zijn ondernemers voldoende geïnspireerd en wanneer is innovatie succesvol gestimuleerd door de monitor? Deze vraag wordt niet beantwoord.

Projectorganisatie

Het regiokantoor is de trekker van dit project en fungeert als opdrachtgever richting WUR/Alterra. Zij voeren samen met de Christelijke Hogeschool Ede als onderaannemer het project uit. Het regiokantoor vormde samen met de provincie Gelderland en de Federatie van Ondernemersverenigingen (FOV) de begeleidingsgroep. De gemeenten hadden geen actieve rol in de uitvoerende projectorganisatie en waren dan ook niet in de begeleidingsgroep vertegenwoordigd.⁶⁶ Op het moment dat de eerste editie van de monitor in concept gereed was, is die besproken in het ambtelijk overleg Economie, zo blijkt uit de interviews.

64 Regio Foodvalley (2017). Projectplan Innovatiemonitor.

65 Zo blijkt uit de interviews, maar zie ook Regio Foodvalley (2018). Innovatiemonitor: Resultaten 2018.

66 Regio Foodvalley (2018). Opdracht Innovatiemonitor tweede fase.

Na het publiceren van de eerste editie in september 2018 zijn partijen in de regio gaan nadenken over het vervolg. Het regiokantoor, het ambtelijk overleg Economie, de FOV en de provincie Gelderland zijn nu in overleg over de doorontwikkeling. Deze samenstelling maakt dat de verschillende betrokken kolommen in de Triple Helixsamenwerking aan tafel zitten.

Opbrengsten

In de opbrengsten van het project Innovatiemonitor is onderscheid te maken tussen de output van het project, de outcomes of de maatschappelijke effecten en de opbrengsten voor de (gemeentelijke) organisatie. Daarnaast zijn de financiële bijdragen van anderen te definiëren als opbrengsten, daarbij gebruik makend van de definities zoals uiteengezet in figuur 1 in de Bestuurlijke Nota.

Voor wat betreft de projectoutput geldt dat het onderzoek voor de eerste editie van de monitor is uitgevoerd in 2017/2018. In september 2018 is de rapportage van de eerste editie gepubliceerd. De monitor bestaat uit een kwantitatief overzicht van de bedrijvigheid in de regio, de innovatie-activiteiten en de innovaties op bedrijven in relatie tot de economische doelstellingen voor de regio. Daarnaast is er een kwalitatief deel dat de verhalen achter innovaties in beeld brengt.⁶⁷ De resultaten van beide onderdelen zijn in een schriftelijk rapport vastgelegd, daarnaast is er een website gepubliceerd waarop best practices worden gedeeld.⁶⁸ Tot slot is er in 2018 een film gemaakt over de resultaten van de monitor, die is gepresenteerd aan bedrijvenkringen in de regio, zo blijkt uit de interviews.

Over de outcome of de maatschappelijke effecten – heeft de monitor bijvoorbeeld daadwerkelijk ondernemers geïnspireerd om te innoveren – zijn nog geen resultaten bekend. De organisatieopbrengsten voor de gemeenten zijn beperkt bij de Innovatiemonitor, zeker bij de eerste editie. De gemeenten hebben immers nauwelijks een rol gehad in de ontwikkeling van deze editie.

Naast het regiokantoor hebben de provincie Gelderland en ondernemers bijgedragen aan de bekostiging van de Innovatiemonitor. In het Jaarplan 2018 is terug te vinden dat het de bedoeling was dat de provincie en de ondernemers 50% van de begrote kosten zouden dragen (€40.000 door de provincie en €20.000 door ondernemers). De opdrachtbevestiging voor de Innovatiemonitor laat zien dat de provincie Gelderland 50% van de kosten van de monitor voor haar rekening heeft genomen en het regiokantoor de overige 50% (ten laste van de algemene reserve, zo blijkt uit de interviews).

Kosten

De kosten voor het uitvoeren van de Innovatiemonitor bestaan in termen van mensen en middelen uit de ambtelijk inzet van een projectleider bij het regiokantoor. De overige inzet van mensen en middelen is afkomstig van derden, te weten WUR/Alterra en de Christelijke Hogeschool Ede.⁶⁹

De uitgaven voor het project Innovatiemonitor bedroegen volgens de het Jaarplan 2018 en de Begroting 2019-2022 €120.000,-. Zoals opgemerkt zijn deze kosten voor de helft gedragen door het regiokantoor en bekostigd uit de algemene reserve.⁷⁰

67 Regio Foodvalley (2018). Innovatiemonitor: Resultaten 2018.

68 Regio Foodvalley (n.d.). Innovatiemonitor: Innovatie Regio Foodvalley. Geraadpleegd op 15-3-2019 via: <https://www.regioFoodvalley.nl/projecten/Innovatiemonitor/>

69 Regio Foodvalley (2018). Opdracht Innovatiemonitor tweede fase.

70 Zo bleek uit de interviews, maar ook Regio Foodvalley (2017), Jaarplan 2018 & Regio Foodvalley (2018), Begroting 2019-2022. De andere helft is door de provincie Gelderland bijgedragen.

De opdrachtbevestiging aan WUR/Alterra laat zien dat de kosten in totaal €77.220,- bedroegen. Hierin waren de onderzoeksactiviteiten van de Innovatiemonitor inbegrepen, maar zijn nog niet de kosten van bijvoorbeeld het interactieve deel van de monitor (film en ronde langs bedrijvenkringen), de drukkosten voor de rapportage en het opzetten van een website met best practices meegenomen.

Rapportage en verantwoording

De rapportage en verantwoording over het project Innovatiemonitor verloopt via de P&C-cyclus van het regiokantoor. Dit betekent dat verantwoording over de monitor wordt afgelegd in bijvoorbeeld de voortgangsrapportages en de jaarrekening. In de interviews komt naar voren dat de voortgangsrapportage de meer kwalitatieve informatie over de voortgang van het project bevat en dat in de jaarstukken financiële informatie is opgenomen. In Groei! #2, de laatste voortgangsrapportage, is de Innovatiemonitor één van de uitgelichte projecten en wordt in het kort beschreven wat de monitor inhoudt en wat de belangrijkste resultaten zijn.

Noodzaak samenwerkingsverband voor project

De Innovatiemonitor is een project dat uitdrukkelijk uit de Strategische Agenda 2015-2019 van de Triple Helix-samenwerking voortkwam. Door het regiokantoor is het vervolgens ingebracht in de intergemeentelijke samenwerking, als onderdeel van het werkprogramma Economie. Er was echter door de gemeenten geen actie op ondernomen, zo blijkt uit de interviews. Het regiokantoor heeft daarop de trekkersrol op zich genomen. Hieruit is af te leiden dat het project uitdrukkelijk door samenwerking via het regiokantoor tot stand is gekomen.

3.2. Doorontwikkeling WerkgeversServicePunt

Het werkgeversservicepunt is onderdeel van het werkprogramma Werkgelegenheid en heeft betrekking op de arbeidsmarktregio Foodvalley. In deze arbeidsmarktregio zijn alle Foodvalley-gemeenten vertegenwoordigd, met uitzondering van de gemeente Nijkerk. Daarnaast is de gemeente Renkum onderdeel van deze arbeidsmarktregio. Formeel maakt de arbeidsmarktregio dan ook geen onderdeel uit van de gemeenschappelijke regeling, hoewel het – inclusief projecten als het werkgeversservicepunt – wel terugkomt in de stukken van Foodvalley en de overlegstructuur van de regio wordt gebruikt voor afstemming.

Het werkgeversservicepunt ging in 2015 van start. In 2017 is een plan opgesteld om het werkgeversservicepunt verder door te ontwikkelen. De activiteiten die daar onderdeel van waren hadden betrekking op de periode 2017-2018.⁷¹ Waar het werkgeversservicepunt zelf een structurele activiteit vormt, wordt de doorontwikkeling daarvan bestempeld als een project. Het gaat hierbij om het ontwikkelen van nieuwe werkwijzen. De activiteiten die voor 2017-2018 gepland stonden zijn afgerond, maar de doorontwikkeling gaat nu – onder dezelfde naam - verder met nieuwe activiteiten.⁷² Het werkgeversservicepunt ondersteunt bij de werving en selectie van personeel, met name personeel met een afstand tot de arbeidsmarkt.⁷³

71 Propositiedocument doorontwikkeling WSP (2017).

72 Regio Foodvalley (2018). Kansen voor de regio: Plan van aanpak AMR Foodvalley. Zie ook de interviews.

73 Zie <https://wsp-regioFoodvalley.nl/>

Daarnaast biedt het informatie en advies, onderzoek over ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en heeft het tot taak in te spelen op regionale vraagstukken met arrangementen of convenanten.⁷⁴ Dit betekent dat het werkgeversservicepunt betrekking heeft op werkgeversdienstverlening. Hiertoe wordt samengewerkt tussen de gemeenten in de arbeidsmarktregio en het UWV. Deze samenwerking is een verplichting op grond van de Wet Suwi.

Kerngegevens project	
Naam project	Doorontwikkeling Werkgeversservicepunt (WSP)
Werkprogramma	Werkgelegenheid
Looptijd project	WSP: 2015 – geen einddatum. Doorontwikkeling WSP: 2017-2018, tweede doorontwikkeling WSP: 2018 – geen einddatum
Trekker project	Gemeente Ede
Deelnemers	Gemeenten Barneveld, Ede, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel, Veenendaal, Wageningen en Renkum. Daarnaast nemen het UWV en IW4 (sociaal werkbedrijf) deel. Tot 1 januari 2018 was ook Permar (sociaal werkbedrijf) onderdeel van het Werkgeversservicepunt.
Financiering	Het WSP wordt door de partners gezamenlijk gefinancierd. De gemeenten in de Regio Foodvalley, met uitzondering van Nijkerk, stellen in totaal €250.000 ter beschikking (voor 2018).
Verdeelsleutel kosten	N.v.t.

Doelstellingen: Visie en missie geconcretiseerd in grotendeels SMART doelstellingen voor 2018

Bij het oprichten van het werkgeversservicepunt is zowel een visie als een missie opgesteld. De visie in de Regio Foodvalley luidt: *"In Foodvalley is een sterke en duurzame economische ontwikkeling in balans met een goede sociale ontwikkeling waar iedereen mee kan doen. Er wordt optimaal gebruik gemaakt van de aanwezige talenten en er is continue aandacht voor ontwikkeling. De leidende waarden hierbij zijn: innovatief, ondernemend en verbindend".*⁷⁵ Deze visie is vertaald naar een missie, die stelt dat in het werkgeversservicepunt samen wordt gewerkt aan een partnerschap met werkgevers bij personeelsvraagstukken. Dit samenwerken krijgt vorm in het faciliteren van matching van vraag en aanbod, het zichtbaar en vindbaar maken van talenten en capaciteiten en het resultaatgericht denken, handelen en doen.

Vervolgens krijgen de visie en missie een vertaling in concrete doelstellingen voor de doorontwikkeling van het WSP in 2018. Deze doelstellingen zijn enerzijds kwalitatief en anderzijds kwantitatief van aard. De gestelde doelen zijn⁷⁶:

- "Kwaliteit"
 - Klanttevredenheid (groei naar minimaal 7,5);
 - Medewerkerstevredenheid (groei naar minimaal 7,5);
 - Werken conform werkafspraken / processen;
 - Een verbeterde terugkoppeling van de activiteiten rondom matchingsproces en resultaat van de matching aan de partners (thema werkproces optimaliseren);
 - Werkwijze die aansluit bij inclusieve arbeidsmarkt (we bedienen vanuit expertise en een efficiënt proces alle doelgroepen);
 - Versterken van project- en planmatig werken;

74 Werkgeversservicepunt (2014). Implementatie regionale werkgeversdienstverlening: Stand van zaken.

75 Propositiedocument doorontwikkeling WSP (2017), p. 3.

76 Propositiedocument doorontwikkeling WSP (2017), p. 5.

- Kwantiteit
 - Faciliteren van tenminste 10 branchegerelateerde opleidingstrajecten naar aanleiding van concrete behoefte van werkgevers (met Leren & Werken);
 - Minimaal twee bijeenkomsten "reuring in de regio" (sociaalondernemen en baanafpraak);
 - Maandelijks organiseren van vacaturecafé (roulerend in de regio);
 - Aantal vacaturevervullingen stijgt door verbeterde werkwijze".

Zowel de kwalitatieve als kwantitatieve doelstellingen zijn grotendeels SMART geformuleerd. Doelstellingen als 'ten minste 10 branchegerelateerde opleidingstrajecten faciliteren' en 'maandelijks organiseren van een vacaturecafé' zijn specifiek en maken duidelijk wanneer deelnemers tevreden zijn. Hetzelfde geldt voor een minimale klant- en medewerkerstevredenheid van een 7,5. Tegelijkertijd zijn doelstellingen als het versterken van project- en planmatig werken en het aantal vacaturevervullingen laten stijgen door verbeterde werkwijze minder specifiek.

In 2018 is opdracht gegeven om tot een nieuw plan te komen voor de doorontwikkeling van het WSP. Dit plan heeft als doel om de doelen en activiteiten voor de komende jaren te schetsen en is daarmee een opvolger van het huidige project doorontwikkeling WSP. Dit nieuwe projectplan is nog niet beschikbaar.⁷⁷

Projectorganisatie

Het werkgeversservicepunt is een samenwerking van de gemeenten in de Regio Foodvalley (met uitzondering van Nijkerk, maar moet toevoeging van Renkum), het UWV en het sociaal werkbedrijf IW4. In het verleden maakte het sociaal werkbedrijf Permar ook onderdeel uit van deze samenwerking, maar per 1 januari 2018 zijn de taken daarvan overgenomen door de gemeenten. De gemeente Ede fungeert binnen de arbeidsmarktregio als centrumgemeente en is daarmee ook de trekker van het project doorontwikkeling WSP.

Bij het werkgeversservicepunt zijn accountmanagers ingebracht door de verschillende partners, evenals administratieve ondersteuning, communicatie en PR, project- en beleidsondersteuning en een operationeel manager. Gezamenlijk nemen zij de uitvoering van het WSP voor hun rekening.⁷⁸ Daarnaast is er een opdrachtgeversoverleg (OGO) waarin besluitvorming over het WSP wordt voorbereid tussen de partijen. In 2018 is dit OGO vervangen door een bredere uitvoerende stuurgroep, waarin de verschillende projecten die onder de arbeidsmarktregio vallen aan de orde komen.⁷⁹

Opbrengsten

In de voortgangsrapportage Groei! #2 komt naar voren dat de voortgang van het project op schema ligt. Er zijn stappen gezet, waaronder het werken in subregio's zodat een betere samenwerking tussen het WSP en klantmanagers van gemeenten mogelijk is en het WSP beter herkenbaar is voor lokale ondernemers. Daarnaast is er een regionale binnendienst, zodat er zo min mogelijk overdrachtsmomenten plaats hoeven te vinden voor kandidaten, klantmanagers en accountmanagers. Dit maakt het mogelijk dat accountmanagers meer tijd kunnen besteden aan nazorg bij de werkgever na plaatsing van een kandidaat en er een goede terugkoppeling naar kandidaten en klantmanagers plaatsvindt. Anderzijds moeten een aantal thema's nog worden opgepakt, waaronder het beter inzichtelijk maken van de werkzoekenden.

77 Regio Foodvalley (2018). Kansen voor de regio: Plan van aanpak AMR Foodvalley.

78 Propositiedocument doorontwikkeling WSP (2017), p. 6.

79 Regio Foodvalley (2018). Kansen voor de regio: Plan van aanpak AMR Foodvalley.

Uit de interviews komt naar voren dat het WSP bijdraagt aan een ontwikkeling op de arbeidsmarkt door afstemming van publieke partijen in hun werkgeversdienstverlening om tot een goede regionale samenwerking met werkgevers te komen. Dit lukt. Het WSP staat. Daarnaast wordt de werkgeversdienstverlening vraaggericht ingevuld, wat ook bijdraagt aan een vlotte en geïnspireerde regionale samenwerking van publieke partijen.

Kosten

In de kosten van het WSP is onderscheid te maken tussen de kosten voor het WSP zelf en de kosten voor de doorontwikkeling ervan. In de begroting van het WSP en de financiële gegevens daarover in documenten van de Regio Foodvalley is dit onderscheid echter niet duidelijk te maken. Opgenomen in het Jaarplan 2018 en de Begroting 2019-2022 is dat de kosten voor het (doorontwikkelen van het) WSP €250.000,- bedragen in 2017 en 2018. De gelden om deze kosten te dekken zijn onderdeel van de gemeentelijke begrotingen en ook het UWV draagt bij. In het Jaarplan 2018 is vermeld dat in 2018 de gemeenten en het UWV ieder de helft (€125.000,-) bijdragen. De indicatieve begroting die in 2017 is opgesteld voor 2018 laat zien dat het budget voornamelijk wordt besteed aan personeelskosten en PR en communicatie. Hiervoor is respectievelijk €230.000,- en €90.000,- in de indicatieve begroting opgenomen. Daarnaast is budget gereserveerd voor de professionalisering van het team (€15.000,-), huisvesting (€15.000,-) en organisatie- en projectkosten (€10.000,-).⁸⁰ Uit de stukken is niet af te leiden hoe en wanneer de omvang van de indicatieve begroting van €360.000,- is teruggebracht tot €250.000,- in 2018.

Rapportage en verantwoording

De rapportage en verantwoording over de doorontwikkeling van het WSP vindt primair plaats via de P&C-cyclus van de aan de arbeidsmarktregio deelnemende gemeenten. Dit is een indirecte verantwoording, omdat de verantwoording in bijvoorbeeld de jaarrekeningen van Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen niet op projectniveau plaatsvindt, maar is gericht op bijvoorbeeld de mate waarin het lukt om statushouders en andere doelgroepen van de participatiewet aan het werk te krijgen.

Het project Doorontwikkelen WSP maakt daarnaast onderdeel uit van de P&C-stukken van de Regio Foodvalley (dus ondanks dat het formeel niet tot de gemeenschappelijke regeling behoort). Zo komt het project terug in de jaarplannen, de kaderbrief, de voortgangsrapportages en in de jaarstukken.⁸¹

Noodzaak samenwerkingsverband voor project

Het werkgeversservicepunt komt voort uit een wettelijke verplichting tot samenwerking op het terrein van werkgeversdienstverlening. Het werkgeversservicepunt, inclusief het project doorontwikkeling WSP, maakt gebruik van de overlegstructuur van de Regio Foodvalley. Formeel is het project echter geen onderdeel van de gemeenschappelijke regeling, omdat het samenhangt met de arbeidsmarktregio Foodvalley. De Foodvalley gemeente Nijkerk maakt geen deel uit van deze arbeidsmarktregio, terwijl de gemeente Renkum – die geen onderdeel is van de gemeenschappelijke regeling – dat wel doet. In de interviews komt dan ook naar voren dat de Regio Foodvalley zoals centraal staat in dit onderzoek niet noodzakelijk is voor de samenwerking.

80 Propositiedocument doorontwikkeling WSP (2017), p. 6.

81 Zie onder andere Jaarplan 2018, Begroting Regio Foodvalley 2019-2022, Kadernota 2019-2022, Groei! #2.

3.3. Regionaal Energieloket

Het Regionaal Energieloket is onderdeel van het werkprogramma Duurzaamheid. Bij het energieloket kunnen inwoners van de deelnemende gemeenten terecht voor onafhankelijk advies over energiemaatregelen aan de eigen woning. Daarnaast is vanuit het regionaal energieloket gestart met het vormen van coalities met lokale (bouw- en installatie)bedrijven om ervoor te zorgen dat de drempel voor inwoners om energiebesparende maatregelen te nemen lager wordt.⁸² Deze bouwcoalities hebben een belangrijke rol bij de gemeentelijke wijkaanpakken waar inwoners worden geïnformeerd en gestimuleerd om aan de slag te gaan.

De samenwerking van de gemeenten Barneveld, Ede, Nijkerk, Rhenen, Scherpenzeel, Veenendaal en Wageningen op het terrein van energie bestaat al sinds 2014, toen zij deelnamen aan de werkgroep Energetisch renoveren om een subsidieaanvraag bij de VNG voor te bereiden. Op dat moment was er geen aansluiting van het project op de Regio Foodvalley. Sinds 2016 hebben de wethouders verantwoordelijk voor duurzaamheid gezocht naar mogelijkheden voor een betere verbinding met de besluitvormingsstructuur van de Regio Foodvalley. Sinds het tweede kwartaal van 2017 is er een portefeuille Energietransitie toegevoegd aan de regionale samenwerking, waardoor ook de samenwerking Energieloket en wijkaanpakken beter in beeld is gekomen.⁸³

Kerngegevens project	
Naam project	Regionaal Energieloket
Werkprogramma	Duurzaamheid
Looptijd project	2014 – geen einddatum
Trekker project	Gemeente Nijkerk
Deelnemers	Naast de gemeente Nijkerk nemen de gemeenten Barneveld, Ede, Rhenen, Scherpenzeel, Veenendaal en Wageningen deel aan het project, evenals ValleiEnergie
Financiering	Jaarplan 2018: €62.000 (voor 2018) ⁸⁴ 2014-2016: financiering vanuit de toegekende subsidie door VNG. Gemeenten stelden capaciteit beschikbaar 2016-heden: subsidie van de VNG is gehalveerd, gemeenten dragen daarom naast capaciteit eigen middelen bij. De Gelderse gemeenten kunnen gebruik maken van een aanvullende subsidie van de provincie.
Verdeelsleutel kosten	Aantal koopwoningen (vaste kosten in stand houden energieloket) Variabele kosten per gemeente afhankelijk afgenomen diensten

Doelstelling: Algemeen doel, uitgewerkt in SMART doelstelling voor wijkaanpakken

Het doel van het regionaal energieloket zoals opgenomen in het werkplan energetisch renoveren 2018 luidt: *“Het stimuleren van bewoners tot het nemen van maatregelen voor woningisolatie en/of het gebruik en de aankoop van duurzame energiebronnen (onder andere zonnepanelen)”*.⁸⁵

Om dit doel te bereiken is er een digitaal energieloket, waarbij vragen van bewoners op het gebied van energie(besparing) beantwoord kunnen worden. Daarnaast zijn er gerichte wijkaanpakken georganiseerd door bouwcoalities. Na het versturen van brieven door de gemeente gaan de bouwcoalities deur aan deur om de belangstelling te peilen.

82 Regio Foodvalley (2017). Jaarplan 2018.

83 Memo Informatie voor rekenkameronderzoek Energieloket, 5-11-2018.

84 Zie ook de Begroting 2019-2022 van de Regio Foodvalley.

85 Werkplan Energetisch renoveren (2018).

Bij het uitvoeren van deze wijkaanpakken is het doel dat 6-10% van de woningeigenaren één of meerdere maatregelen op het gebied van duurzaamheid zou nemen.

Voor het digitaal energieloket is geen specifieke doelstelling terug te vinden voor wanneer betrokkenen tevreden zijn. In de interviews kwam naar voren dat het regionaal energieloket zich sinds de start flink heeft ontwikkeld. In 2014 is het gestart vanuit de loketfunctie om vragen te beantwoorden, maar omdat het niet genoeg resultaat opleverde, zijn de wijkaanpakken gestart.

Projectorganisatie

Met uitzondering van de gemeente Renswoude nemen alle gemeenten in de Regio Foodvalley deel aan dit project. Voor de gemeente Barneveld geldt dat zij sinds 2018 zelfstandig verder zijn gegaan met hun energieloket en wijkaanpakken, maar dat zij wel blijven aangesloten bij de regionale werkgroep om ervaringen uit te wisselen en kennis te delen. Voor de andere gemeenten geldt dat er weliswaar een regionaal energieloket is, maar dit is dusdanig georganiseerd dat elke gemeente zijn eigen frontoffice heeft. In de backoffice komt de regionale samenwerking samen.⁸⁶ In de wijkaanpakken werken de gemeenten samen met de coöperatie ValleiEnergie en de bedrijvenallianties PlatDuS en ACE, om het zo makkelijk mogelijk te maken voor bewoners om energiebesparende maatregelen te nemen.⁸⁷

De gemeente Nijkerk is de ambtelijk trekker van het project. De projectcoördinator komt vanuit ValleiEnergie.⁸⁸ Er is een kerngroep (bestaande uit de gedelegeerd ambtelijk opdrachtnemer, de projectcoördinator, een vertegenwoordiger van de bouwcoalities) en een projectgroep. De kerngroep heeft een faciliterende rol ten opzichte van de grotere projectgroep waar vertegenwoordigers van alle deelnemende partijen in zitten, bijvoorbeeld in het voorbereiden van activiteiten, het monitoren van de gang van zaken en het aanvragen van subsidies.

Opbrengsten

De output van het project is dat er daadwerkelijk een energieloket is ingericht dat functioneert en dat inwoners informeert en adviseert over energiebesparende maatregelen die zij kunnen nemen. Daarnaast zijn er bouwcoalities (bedrijvenallianties) gestart, die samen met de gemeenten de wijken in gaan om mensen te stimuleren maatregelen te nemen. De wijze waarop de wijkaanpakken worden vormgegeven verschilt van wijk tot wijk en van gemeente tot gemeente. In alle gemeenten zijn brieven verstuurd aan bewoners en in de meeste gemeenten zijn informatieavonden georganiseerd en zijn bedrijvenallianties van deur tot deur gegaan en hebben ze maatwerkadvies gegeven.⁸⁹

De outcomes of de effecten van deze inspanningen zijn dat op het moment van de lerende evaluatie (juli 2018, terugkijkend op stookseizoen 2017/2018) 0,4% (Ede) tot 3% (Rhenen) van de bewoners die per brief is benaderd daadwerkelijk energiebesparende maatregelen heeft genomen. Dit ligt lager dan het beoogde doel van 6-10% van de woningeigenaren die één of meerdere maatregelen neemt.

86 Werkplan Energetisch renoveren (2018); Besluit van het portefeuillehoudersoverleg EW&V (30-8-2018), Evaluatie wijkaanpakken energetisch renoveren.

87 Kleefkens, Y. (2018). Wijkaanpakken Foodvalley: Een lerende evaluatie.

88 Memo Informatie voor rekenkameronderzoek Energieloket, 5-11-2018.

89 Kleefkens, Y. (2018). Wijkaanpakken Foodvalley: Een lerende evaluatie. In de gemeente Ede is de brief verstuurd zonder vermelding van de bedrijvenalliantie, in de andere gemeenten werd dat gecombineerd. Alleen in de gemeente Nijkerk is geen informatieavond geweest. In de gemeenten Ede, Nijkerk en Veenendaal ging bedrijvenalliantie ACE deur tot deur, en in de gemeenten Ede, Nijkerk, Rhenen en Veenendaal gaf de bedrijvenalliantie PlatDuS maatwerkadvies.

In de lerende zelfevaluatie komt naar voren dat het op dat moment nog te vroeg was om te constateren dat het doel niet gehaald zou worden. Een deel van de activiteiten liep nog. Bovendien zaten een aantal bewoners nog in de overwegingsfase of waren ze bijvoorbeeld bezig met het verkrijgen van de benodigde financiering.⁹⁰

Naast de directe output van het project en de maatschappelijke effecten zijn voor dit project ook organisatieopbrengsten te benoemen. Er ontstaat synergie, zo blijkt uit de interviews. Medewerkers van het energieloket werken voor verschillende gemeenten, waardoor er betere afstemming ontstaat. Dit geldt zowel inhoudelijk, als in meer praktische zin. Daarnaast maakt de opzet van het project het mogelijk om best practices te delen en ervaringen uit te wisselen. Bewoners zo ver krijgen om energiebesparende maatregelen te nemen is een proces van de lange adem. Het helpt dan om van elkaar te leren om dit proces zo voorspoedig mogelijk te laten verlopen, zo blijkt uit de interviews.⁹¹

Kosten

De inzet van mensen en middelen is terug te vinden bij de kerngroep en de projectgroep. Zij bereiden zaken voor, zoals het monitoren van de gang van zaken of het aanvragen van een subsidie. Dit betekent tegelijkertijd dat het project niet centraal gestuurd is, maar dat de initiatieven bij de gemeenten zelf liggen. De kerngroep ondersteunt, zo blijkt uit de interviews. Hier komt dus inzet van ambtelijke capaciteit bij kijken, hoewel die niet wordt gekwantificeerd voor het project Energetisch renoveren dan wel het energieloket.

Het budget voor dit project bedroeg in 2018 €61.880,-. Hieruit zijn het energieloket (€36.000,-), de regiocoördinatie (€15.000,-), communicatie (€8.000,-) en monitoring (€2.880,-) bekostigd.⁹² Dit bedrag omvat zowel de vaste kosten voor het in stand houden van het energieloket en de wijkaanpakken, als de variabele kosten. De variabele kosten komen voort uit de keuzes die de deelnemende gemeenten maken in het ondersteuningsaanbod en worden per gemeente afzonderlijk verrekend. De vaste gezamenlijke kosten bedroegen in 2018 €25.000,-. De overige kosten zijn variabel.⁹³ De vaste kosten worden verdeeld over de deelnemende gemeenten op basis van het aantal koopwoningen per gemeente. Dit leidt tot de volgende verdeling.⁹⁴

Gemeente	Aantal koopwoningen	Percentage
Ede	28.235	35%
Wageningen	6.906	9%
Veenendaal	14.350	18%
Barneveld	12.555	16%
Nijkerk	10.420	13%
Scherpenzeel	2.490	3%
Rhenen	4.700	6%

90 Kleefkens, Y. (2018). Wijkaanpakken Foodvalley: Een lerende evaluatie

91 Maar zie ook de overweging van de gemeente Barneveld om weliswaar zelfstandig verder te gaan met het energieloket en toch bij de regionale projectgroep aangesloten te blijven (Besluit van het portefeuillehoudersoverleg EW&V (30-8-2018), Evaluatie wijkaanpakken energetisch renoveren).

92 Regio Foodvalley (2018). Begroting 2019-2022; Werkplan energetisch renoveren (2018).

93 Besluit van het portefeuillehoudersoverleg EW&V (30-8-2018), Evaluatie wijkaanpakken energetisch renoveren; Memo Informatie voor rekenkameronderzoek Energieloket, 5-11-2018

94 Werkplan Energetisch renoveren (2018)

Rapportage en verantwoording

De rapportage en verantwoording over het regionaal energieloket vindt plaats via de P&C-cyclus van de deelnemende gemeenten. Hoewel er niet op projectniveau een verantwoording van kosten en opbrengsten is opgenomen, komt het energieloket wel aan de orde. Een voorbeeld hiervan is de jaarrekening 2017 van de gemeente Ede waarin wordt opgemerkt dat “er 4 vrijwilligers zijn opgeleid als energieambassadeur, vanuit het energieloket helpen zij buurtgenoten met de eerste stappen op het gebied van energiebesparing” (p. 15).

Daarnaast is het energieloket onderdeel van de P&C-cyclus van de Regio Foodvalley. Zo komt het project terug in de begroting en kaderbrief, evenals in de voortgangsrapportages en de jaarrekening. Ook voor deze documenten geldt dat de verantwoordingsinformatie over het project an sich beperkt is, maar dat met name vanuit het grotere kader van het werkprogramma duurzaamheid informatie wordt verstrekt. De informatie die terug te vinden is over het project zelf is bijvoorbeeld hoeveel budget totaal voor het energieloket begroot is en wat de status van de realisatie van het project is. Dit betekent ook dat het project in het AO en het PHO wordt besproken.

Noodzaak samenwerkingsverband voor project

In de periode 2014-2016 functioneerde het regionaal energieloket los van de Regio Foodvalley. Pas later zijn de banden aangehaald. Dit betekent dat de regio niet noodzakelijk is voor het samenwerken op dit terrein. Bovendien zijn er in feite losse loketten ingericht per gemeente en er zijn er grote regionale verschillen. Er is meerwaarde van een regionale aanpak, zo blijkt uit de interviews. Die meerwaarde zit bijvoorbeeld in het delen van ervaringen en het uitwisselen van kennis (zie ook onder opbrengsten), maar dat is niet noodzakelijkerwijs gerelateerd aan de Regio Foodvalley.

3.4. Manifest van Salentein

Het Manifest van Salentein is op 17 februari 2017 opgesteld tijdens de Agrarische Conferentie. Het manifest is vernoemd naar de locatie waar deze conferentie plaatsvond: De Dorsvloer van landgoed de Salentein in Nijkerk. Met het manifest onderstrepen partners in de agro- en foodketen, kennisinstellingen en overheden het belang van samenwerking om bij te dragen aan een betere toekomst voor boeren in de regio.⁹⁵ In het manifest is langs vier lijnen omschreven hoe de agrarische sector in de Regio Foodvalley kan worden versterkt: 1) ondernemerschap en innovatie, 2) imago en transparantie, 3) ruimte om te ondernemen en 4) coaching en training. Als project is het Manifest van Salentein onderdeel van het werkprogramma Ruimtelijke Ontwikkeling.⁹⁶

In 2017 en 2018 is het project verder uitgewerkt en zijn de eerste activiteiten gestart. Zo is er werk gemaakt van de coaching en training door coachingstrajecten op te zetten waarbij een onafhankelijke coach agrariërs ondersteunt bij het maken van strategische keuzen. De andere drie thema's hebben de afgelopen drie jaar in de 'kwartiermakersfase' gezeten, zo blijkt uit de interviews. Dit betekent dat verkend is wat deelnemers willen bereiken en wat daar dan voor nodig is. De resultaten daarvan zijn vastgelegd in het adviesrapport Verkenning toekomst Manifest van Salentein, dat op 31 januari 2019 in het PHO is besproken.

95 Regio Foodvalley (2018). Groei! #2.

96 Manifest van Salentein (2017).

De gemeenten Ede en Barneveld hebben in 2017 en 2018 een leidende rol gehad in het project Manifest van Salentein. De andere gemeenten in de Regio Foodvalley zijn beperkter betrokken geweest en droegen alleen bij aan het project voor zo ver zij coachingstrajecten afnamen voor agrariërs in hun gemeente.

Kerngegevens project	
Naam project	Manifest van Salentein
Werkprogramma	Ruimtelijke Ontwikkeling
Looptijd project	Totale project: 2017 – geen einddatum 1 ^e tranche coachingstrajecten: 15 maanden, vanaf april 2017
Trekker project	Gemeente Ede & gemeente Barneveld (i.s.m. gebiedscoöperatie O-gen)
Deelnemers	Gemeente Ede, gemeente Barneveld, O-gen, provincie Gelderland, provincie Utrecht, Regio Gooi en Vechtstreek, LTO, AJK, Van Westereenen, Van Drie Groep, Schuiteman Accountants, AgruniekRijnvallei, Rabobank, Christelijke Hogeschool Ede, Aeres, Denkvit, Alfa accountants en adviseurs, FoodService Instituut, Connecting Agri & Food, ABZ Diervoeding, Agriteam makerlaars, individuele agrarische ondernemers
Financiering	Begroting 2019-2022: €250.000 (voor 2018) <ul style="list-style-type: none"> Gemeente Ede en gemeente Barneveld hebben in 2017-2018 de projectkosten gefinancierd, evenals kosten van de kwartiermakersfase in 2018 Bij de eerste tranche coachingstrajecten (2017) droegen de gemeenten Ede & Barneveld 45% van de kosten bij, de provincie Gelderland 50% en werd 5% privaat gefinancierd. Overige gemeenten betaalden per afgenomen coachingstraject Voorstel voor toekomst (dd 31/01/2019): 55% private financiering, 45% publieke financiering. <ul style="list-style-type: none"> Oprichtingsfase organisatie Salentein: publieke bijdrage geheel gedragen door alle acht Foodvalley gemeenten Werkingsfase: 25% gedragen door alle acht Foodvalley gemeenten, 15% door provincies en 5% door onderwijsinstellingen
Verdeelsleutel kosten	Het aantal agrarische bedrijven (80%) Het aantal inwoners (20%)

Doelstelling: Overkoepelende ambitie, SMART doelstellingen op deelt thema's

Het Manifest van Salentein heeft als overkoepelende ambitie om te werken aan een toekomstperspectief voor de agrarische sector. Het doel is daarbij om de agrarische sector in de Regio Foodvalley te versterken. Het is volgens deelnemers aan de conferentie voor veel boeren steeds lastiger om het hoofd boven water te houden, terwijl agrariërs bij de regio horen en een belangrijke rol in het voedselsysteem spelen.⁹⁷

Voor de lijn "coaching en training" is in detail een projectplan uitgewerkt.⁹⁸ Daarin is opgenomen dat dit deel van het Manifest van Salentein is gericht op het voorbereiden en aan de slag gaan met "een netwerk van coaches die agrarische ondernemers op persoonlijk vlak begeleiden bij het (tijdig) nemen van stappen en het maken van keuzes over de toekomst van hun bedrijf en een netwerk van erfbetreders die er aan bijdragen dat agrariërs hun volle speelruimte kunnen benutten". In algemene termen was het beoogde resultaat van deze coaching om de vitaliteit van het landelijk gebied te verbeteren.

De ambitie was om in de eerste tranche 50 ondernemers te begeleiden.⁹⁹

97 Regio Foodvalley (2018). Groei! #2.

98 Manifest van Salentein: Projectplan coaches en trainingen (2017)

99 Dit komt naar voren in Manifest van Salentein: Projectplan coaches en trainingen (2017), maar ook in voorstel voor het PHO uit juni 2017 over de coaching. In het jaarplan 2018 wordt echter gesproken over 25 trajecten. Het aantal trajecten hing af van de mate waarin de provincie Gelderland financieel bij zou dragen aan het project, zo blijkt uit het PHO voorstel.

Daarnaast werd (en wordt) gestreefd naar resultaten als:

- Een sterk netwerk van coaches
- De werving van en opdrachtverlening aan de eerste onafhankelijke coaches
- Een netwerk van erfbetreders, gericht op passende training en uitwisseling van ervaringen
- Evaluatie van de eerste ervaringen
- Een projectplan voor de verdere tranches.¹⁰⁰

Het is niet verder uitgewerkt wanneer bijvoorbeeld een netwerk van coaches voldoende sterk is of hoeveel onafhankelijke coaches geworven moeten worden om tevreden te zijn. Dit betekent dat de doelstellingen redelijk specifiek zijn, maar niet volledig SMART.

Voor het verdere project – en dan met name ook de drie andere lijnen in het Manifest – staat op de agenda om een heldere visie met doelen en indicatoren te formuleren, zodat partners in Salentein maar ook partijen daarbuiten, duidelijk hebben waar gezamenlijk naartoe wordt gewerkt.¹⁰¹

Projectorganisatie

De gemeenten Ede en Barneveld zijn de trekkende gemeenten vanuit de Regio Foodvalley en spelen ook in het bredere speelveld van partijen een belangrijke aanjagende rol. In eerste instantie was er geen bredere deelname van de andere gemeenten in de Regio Foodvalley aan het project. Waar Ede en Barneveld vanaf de start waren aangehaakt (februari 2017, rondom het treffen van het Manifest en in de voorbereiding daarvan), werd het pas in juni 2017 een Foodvalleybreed project. Ook toen werd de financiering echter vooral door Ede en Barneveld gedragen, zo blijkt uit de interviews.¹⁰²

In de projectorganisatie van de coaching en training wordt onderscheid gemaakt tussen een kerngroep, een spiegelgroep en een projectgroep. De kerngroep staat aan de lat om de inhoud van het project vorm en inhoud te geven. Partners die elkaar gevonden hebben in het Manifest van Salentein nemen zitting in deze kerngroep. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de gemeenten, banken, accountants, adviseurs en leveranciers. Aan de Spiegelgroep neemt een bredere afvaardiging van betrokkenen deel dan aan de kerngroep, maar bestaat uit dezelfde type deelnemers: partijen die het Manifest van Salentein hebben omarmd.¹⁰³ Het projectteam is verantwoordelijk voor de uitvoering van het traject en bestaat uit de gemeente Barneveld, de gemeente Ede, LTO en O-gen. De afstemming met de gemeenten in de Regio Foodvalley vindt plaats via het PHO ruimtelijke ordening en wonen.

Bij het opstellen van de verkenning van de toekomst van het Manifest van Salentein is gewerkt met wederom een Spiegelgroep en een begeleidingsgroep. De Spiegelgroep bestond uit dezelfde personen als bij de coachingstrajecten.

100 Manifest van Salentein: Projectplan coaches en trainingen (2017)

101 Memo 'Manifest van Salentein: vervolg, financiering en relatie met Regiodeal' (15 januari 2019)

102 Maar zie ook het besluit van het PHO ROW&M (15 januari 2019), Manifest van Salentein: vervolg, financiering en relatie met Regiodeal.

103 De Christelijke Hogeschool Ede, de gemeente Ede, de gemeente Barneveld, Rabobank, AgruniekRijnvallei, Schuiteman Accountants, Van Drie Groep, Van Westereen, AJK, LTO, provincie Gelderland, provincie Utrecht, O-gen (Adviesrapport Verkenning toekomst Manifest van Salentein, 2018).

De begeleidingsgroep bestond uit een afvaardiging van de Spiegelgroep plus een agrarisch ondernemer, te weten: de gemeente Ede, de gemeente Barneveld, Boerderij 't Paradijs, LTO, Schuiteman Accountants en AgruniekRijnvallei. De kwartiermakers en uitvoerders van de verkenning kwamen van Wing en O-gen.¹⁰⁴

Opbrengsten

Er is nog weinig bekend over de projectoutput, de outcomes of effecten van het project en de organisatieopbrengsten. Uit de voortgangsrapportages van 2018 blijkt dat er coachingstrajecten zijn gestart en dat het project qua voortgang en financieel op schema ligt. Er wordt niet aangegeven hoeveel trajecten er zijn gestart en zijn afgerond. Ook is er geen informatie beschikbaar over de resultaten van die coaching. Dat betekent dat er geen zicht is op de ervaringen van deelnemers en de mate waarin zij zijn geholpen bij het maken van strategische keuzes.

Uit de interviews komt naar voren dat tot op heden in het project minder is gerealiseerd dan oorspronkelijk beoogd. De wens van de deelnemers was om al eerder de verschillende lijnen in het project verder uitgewerkt en opgezet te hebben. De fipronilcrisis in 2017 en de wens om cofinanciering zeker te stellen voor het project maakte echter dat er een pas op de plaats gemaakt moest worden.¹⁰⁵

Kosten

De kosten in termen van mensen en middelen komen voort uit de deelname aan de verschillende werkgroepen (projectgroep coachingstrajecten, begeleidingsgroep verkenning toekomst van het manifest en de spiegelgroep). Daarnaast wordt er ambtelijke ondersteuning geboden door de gemeenten Barneveld en Ede. Alleen de ambtelijke inzet die te verrekenen was met andere partijen in de samenwerking is bijgehouden, zo blijkt uit de interviews. Het is op basis van de documenten is echter niet vast te stellen hoe groot die ambtelijke inzet is geweest.

In de Begroting 2019-2022 staat een bedrag van €250.000,- vermeld voor het Manifest van Salentein in 2018. In het Jaarplan 2018 werd opgemerkt dat het de bedoeling is dat in 2018 de provincies €175.000,- gaan bijdragen. Op dat moment was deze dekking nog aan te vragen. In de Begroting 2019-2022 staat ook voor 2018 2019 €250.000,- opgenomen, en €150.000,- voor de jaren 2020-2022.

Uit het memo 'Manifest van Salentein: vervolg, financiering en relatie met Regiodeal' (15 januari 2019) blijkt dat in 2018 aanzienlijk minder is besteed dan begroot: namelijk € 189.000 in 2017-2018. De oorzaak daarvan ligt in het achterblijven van het opzetten van de organisatie Salentein en het starten van (nieuwe) projecten. Dit hangt samen met de Fipronilcrisis en de wens om cofinanciering te vinden (zie ook onder opbrengsten). Ook de verwachte bestedingen in 2019 zijn lager dan begroot (namelijk op €214.000). De reden hiervoor ligt, volgens het memo, in dat er nu een uitgewerkte raming is gemaakt van de oprichtingskosten van de Salentein-organisatie. In het memo wordt vervolgens aangegeven dat de geschatte bestedingen voor de jaren 2020 en verder ongeveer conform de Begroting 2019-2022 zijn. Hierbij is wel uitgegaan van een voorzichtige schatting van de projectkosten. Het kan zijn dat goede nieuwe initiatieven aanvullende financiering rechtvaardigen.

Waar in 2017-2018 de gemeenten Barneveld en Ede grotendeels de financiering vanuit de gemeenten aan het project droegen, is in januari 2019 een alternatieve verdeling voorgesteld.

104 Adviesrapport Verkenning toekomst Manifest van Salentein, 2018.

105 Zie ook Regio Foodvalley (2018). Groei! #2.

Het voorstel is dat de Foodvalley gemeenten 45% van de kosten in het oprichten van de Salentein-organisatie voor hun rekening nemen en dat 55% privaat gefinancierd wordt. Zodra de organisatie in werking is, wordt voorgesteld dat de Foodvalley gemeenten 25% van de financiering leveren, de provincies 15%, het onderwijs 5% en private partijen 55%. De gemeentelijke bijdrage wordt over de acht aan de Regio Foodvalley deelnemende gemeenten verdeeld aan de hand van een verdeelsleutel gebaseerd op het aantal agrarische bedrijven en het aantal inwoners: 80% van de gemeentelijke bijdrage wordt bepaald op basis van het aantal agrarische ondernemingen en 20% op basis van het aantal inwoners in een gemeente.¹⁰⁶

Rapportage en verantwoording

De rapportage en verantwoording over het project Manifest van Salentein vindt plaats via de P&C-cyclus van de deelnemende gemeenten. De gemeenten zijn immers budgethouders. In de praktijk ging dit in 2017 en 2018 vooral om de gemeenten Ede en Barneveld. De andere gemeenten in de Regio Foodvalley betaalden alleen mee als ze coachingstrajecten afnamen. In de P&C-documenten wordt niet in detail op het project ingegaan. In de jaarrekening 2017 van de gemeente Ede wordt bijvoorbeeld alleen opmerkt dat ten behoeve van het doel 'vitale agrarische en niet-agrarische sector' budget is besteed aan "projecten volgend uit het Manifest van Salentein" (p. 26). In de jaarrekening 2017 van Rhenen wordt opgemerkt dat deel wordt genomen aan het project, maar niet op welke manier dat is. In de jaarrekeningen 2017 van Veenendaal en Wageningen wordt het Manifest van Salentein, in lijn met het niet deelnemen aan het project, niet genoemd. Daarnaast vindt, net als bij de andere casusprojecten, verantwoording over het Manifest van Salentein plaats via de P&C-documenten van de Regio Foodvalley. Er is een jaarlijks totaalbudget opgenomen in de begroting en de kaderbrief en in de voortgangsrapportages en de jaarstukken wordt verslag gedaan over de voortgang van het project. Hierbij wordt weinig detailinformatie gegeven, maar is project onderdeel van de verantwoording over – in dit geval – het werkprogramma ruimtelijke ontwikkeling. In de voortgangsrapportage Groei! #2 is het Manifest van Salentein een van de uitgelichte projecten en wordt er op journalistieke wijze meer context bij het project gegeven. Dit betekent ook dat het project in het AO en PHO dat betrekking heeft op ruimtelijke ontwikkeling aan de orde komt.

Noodzaak samenwerkingsverband voor project

In de interviews komt naar voren dat het meerwaarde heeft om het project in de samenwerking in de Regio Foodvalley op te pakken. Het thema raakt de kern van Foodvalley en sluit aan bij het onderwerp van de Regiodeal. Bovendien zijn uit de drie kolommen van de Triple Helix partijen betrokken geweest bij het ondertekenen van het Manifest van Salentein. Tegelijkertijd is het van de grond komen van dit project niet afhankelijk geweest van een gezamenlijke inzet in de Regio Foodvalley. Het waren immers vooral de gemeenten Ede en Barneveld die een aanjagende rol hebben vervuld in dit project en die een substantieel deel van de kosten hebben ge(voor)financierd om de vaart erin te houden. Zij deden dit al voordat er commitment was vanuit de Regio Foodvalley. Kortom: hoewel de stellingname is dat het project erbij gebaat is dat het breed wordt omarmd in de Regio Foodvalley, is het niet noodzakelijk gebleken om met het project te starten.

3.5. Visie Kwaliteit van wonen

De Visie Kwaliteit van wonen is een project dat onderdeel uitmaakt van het werkprogramma Wonen. Het project is erop gericht om uitvoering te geven aan de regionale woonagenda die in 2014 is vastgesteld.

106 Memo 'Manifest van Salentein: vervolg, financiering en relatie met Regiodeal' (15 januari 2019)

Vervolgens heeft de Regio Foodvalley in 2017 het positionpaper “Werken aan extra woonkwaliteit in Regio Foodvalley” laten opstellen, wat is gebruikt als inspiratiebron om na te denken over de thema’s die de kwaliteit van het wonen in de regio de komende jaren bepalen.¹⁰⁷

Mede op basis van dit paper heeft het regiobestuur op 3 november 2017 ingestemd met vijf uitgangspunten voor woningbouw en woonbeleid in de regio. Kwantitatief gaan deze uitgangspunten over de verdeling van woningbouw in de regio. Kwalitatief zijn zeven thema’s benoemd die uitwerking nodig hebben en op basis waarvan de regio afspraken wil maken: flexibiliteit en differentiatie in woningbouw, middenhuur, duurzaamheid, bestaande woonvoorraad, transformatie en herontwikkeling, leefbaarheid / na-oorlogse wijken en monitoring.¹⁰⁸ Het uitwerken van deze zeven thema’s is wat uiteindelijk in het project Visie Kwaliteit van wonen moet samenkomen. In zekere zin is elk van de zeven thema’s hierbij op te vatten als een deelproject, waarvan de resultaten uiteindelijk worden vervat in de Visie Kwaliteit van wonen. Het project is daarmee niet los te zien van het gehele werkprogramma Wonen. In dit licht is het ook te begrijpen dat in de voortgangsrapportage Groei! #2 het project als zodanig niet terug te vinden is in het projectenoverzicht, maar wel de verschillende individuele thema’s.

Kerngegevens project	
Naam project	Visie Kwaliteit van wonen
Werkprogramma	Wonen
Looptijd project	2017 - 2021
Trekker project	Gemeente Nijkerk (sinds GR2018, daarvoor gemeente Veenendaal) ¹⁰⁹
Deelnemers	Alle Foodvalley-gemeenten: Barneveld, Ede, Nijkerk, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel, Veenendaal en Wageningen. Stichting Vastgoedmonitor, provincie Gelderland en Utrecht
Financiering	<ul style="list-style-type: none"> Begroting 2019-2022: Visie kwaliteit op wonen alleen opgenomen als stelpost voor €5.000 in 2020 en €18.000 in 2021. Voor “uitwerking thema’s” is €8.500 begroot voor 2018, €18.500 voor 2019; totaal voor het werkprogramma Wonen: €93.000 in 2018. Aanvullend dragen de provincies Gelderland en Utrecht €28.000 bij voor een procesregisseur Totale kosten van het werkprogramma Wonen: €93.000 (in 2018, zo blijkt uit het Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda 2018-2021).
Verdeelsleutel kosten	Inwonersaantallen

Doelstelling: Brede overkoepelende doelstelling, stap voor stap concreter in thema’s en aanpak

De centrale doelstelling van de regionale woonagenda in de Regio Foodvalley is in 2014 vastgesteld en luidt: *Het vergroten van de aantrekkelijkheid, wervingskracht en betaalbaarheid van het wonen in de Foodvalley regio, uitgewerkt in het toekomstbestendig maken van de bestaande woningvoorraad (energiezuinigheid/duurzaamheid, levensloopbestendigheid, leefbaarheid) en voorzien in de (nieuwe) woningbehoefte van starters, ouderen, studenten, kenniswerkers en doorstromers.*¹¹⁰

Om deze doelstelling te bereiken zijn in de regio kwantitatieve afspraken gemaakt over de verdeling van woningbouw en worden in het werkprogramma zeven thema’s uitgewerkt (inclusief de Vastgoedmonitor) om de kwalitatieve kant van vraag en aanbod in de regio handen en voeten te kunnen geven.

107 Uitvoeringsplan Regionale woonagenda 2018-2021.

108 Uitvoeringsplan Regionale woonagenda 2018-2021.

109 Zo komt naar voren in de interviews

110 Uitvoeringsplan Regionale woonagenda 2018-2021, p. 3

Voor elk van de thema's is uitgewerkt waar het aan moet bijdragen:

1. Flexibiliteit en differentiatie in woningbouw: Vergroten flexibiliteit en differentiëren van de kwaliteit van de uitleglocaties in Foodvalley
2. Middenhuur: Stimuleren van meer middenhuur in Foodvalley in nieuwbouw en bestaande voorraad
3. Duurzaamheid: Stimuleren van eenduidig regionaal beleid voor energieneutraliteit/gasloos bouwen voor nieuwbouw én bestaande voorraad.
4. Bestaande woningvoorraad (wonen, welzijn en zorg): Inzicht in vormen van gewenste samenwerking voor wonen, welzijn, zorg incl. kwetsbare en bijzondere doelgroepen als arbeidsmigranten, AMV'ers en studenten.
5. Transformatie en herontwikkeling: Ontwikkelen van regionale afspraken/tools voor transformaties en binnenstedelijke (her-)ontwikkelingen.
6. Leefbaarheid / na-oorlogse wijken: Ontwikkelen van regionale afspraken/tools voor versterking van leefbaarheid in jaren '50-'70 wijken.
7. Monitoring: Regelmatig actualiseren van gerealiseerde woningen, afzet en verhuur, doorstroming en planvoorraad.

Vervolgens is voor elk van de thema's uitgewerkt wat de aanpak is. Deze aanpak geeft de activiteiten weer die ondernomen worden, die tegelijkertijd ook laten zien wat er uiteindelijk moet zijn bereikt voor het betreffende thema. Voor de flexibiliteit en differentiatie in woningbouw worden bijvoorbeeld de volgende activiteiten benoemd:

1. "Vaststellen wat we belangrijk vinden en inventarisatie van 'best practices' in andere regio's.
2. Intervisie van regiogemeenten en marktpartijen ("gluren bij de burens")
 - a. Op basis van enkele gekozen casussen
 - b. Bottum up
 - c. Inbreng van kennispartners (Platform 31, VNG, BZK e.a.).
3. Inzichtelijk maken welke uitleglocaties er zijn, welke tijdsperiode, welke segmenten, aantallen, woonmilieus, etc. Zie Planmonitor. Deze informatie met elkaar delen, conclusies uit trekken (wat als we allemaal hetzelfde bouwen op hetzelfde moment), etc.
4. Expertmeeting: Hoe krijg je meer flexibiliteit in de regionale woningprogrammering? Zie instrumenten in positionpaper: verder doordenken.
5. Aanbevelingen/afspraken aan bestuurders en ambtelijke diensten t.a.v. gedifferentieerde kwaliteit, adaptieve planning, regionale afstemming, inspelen op de markt etc."¹¹¹

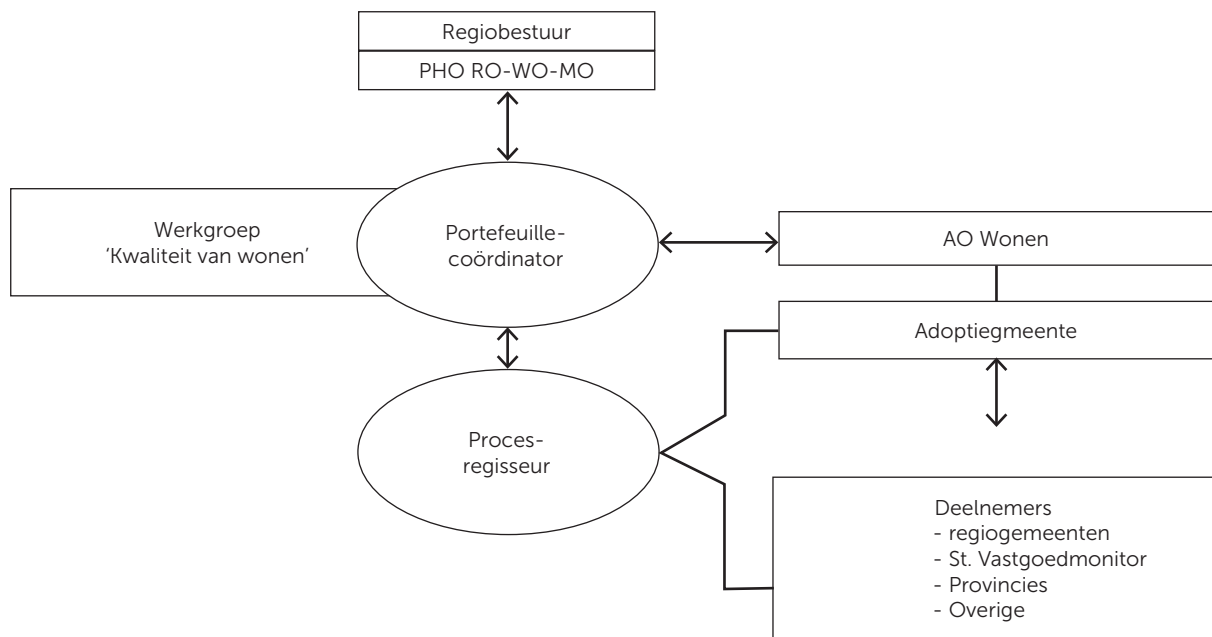
In het Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda 2018-2021 is een dergelijke aanpak ook voor de andere thema's uitgewerkt. Hoewel de algemene doelstellingen van de verschillende thema's niet SMART zijn geformuleerd, maakt de uitwerking in de aanpak dat concreter invulling wordt gegeven aan wat elk doel inhoudt. Het maakt immers inzichtelijk wat gedurende het project gedaan moet worden.

Projectorganisatie

De projectorganisatie voor het uitvoeren van de regionale woonagenda en het uitwerken van de zeven benoemde kwalitatieve thema's bestaat uit het regiobestuur (met het PHO), een werkgroep "Kwaliteit van wonen", een portefeuillecoördinator, een procesregisseur, het AO-wonen, de adoptiegemeenten en de deelnemers (regiogemeenten, stichting Vastgoedmonitor, provincies en overige partijen). In figuur 3 is de organisatiestructuur schematisch weergegeven.

Voor elk van de thema's in het Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda 2018-2021 is er één of meerdere adoptiegemeenten. Deze gemeenten nemen het initiatief op dat thema en dragen de verantwoordelijkheid voor de inhoudelijke uitwerking van het thema.

¹¹¹ Uitvoeringsplan Regionale woonagenda 2018-2021, p. 6.

Zij bepalen wat de opgave is, het ambitieniveau en welke stappen daarbij te zetten zijn. Tegelijkertijd maakt de adoptiegemeente wel gebruik van de kennis van andere gemeenten en partners (zoals de stichting Vastgoedmonitor, woningcorporaties, marktpartijen). Zowel de adoptiegemeenten als de overige deelnemende gemeenten zorgen dat voor de uitwerking van het thema voldoende ambtelijke capaciteit beschikbaar is. Voor een adoptiegemeente is dit circa 250 uur per jaar, voor de overige gemeenten 25 uur per jaar.¹¹²

Figuur 2. Projectorganisatie Visie Kwaliteit van wonen (werkprogramma Wonen)¹¹³

De werkgroep 'Kwaliteit van wonen' begeleidt de uitwerking van de zeven thema's. De werkgroep is ambtelijk richtinggevend op inhoud en proces gedurende het gehele traject. De werkgroep is gemengd samengesteld. Er hebben niet alleen gemeenten zitting in, maar ook de accounthouders van de provincies Gelderland en Utrecht, evenals een vertegenwoordiger van de woningbouwcorporaties in de regio. Niet alle gemeenten in de Regio Foodvalley hebben zitting in de werkgroep. In 2018 waren dit Ede en Wageningen. De portefeuillecoördinator van het programma Wonen is de voorzitter van de werkgroep en is formeel de opdrachtgever van de procescoördinator. Daarnaast is de portefeuillecoördinator het eerste aanspreekpunt voor portefeuillehouders van de gemeenten en het regiokantoor.¹¹⁴ De werkgroep komt gemiddeld één keer per maand bijeen. De procesregisseur is extern aangesteld en heeft de opdracht om de voortgang van het proces van de thema's te bewaken en draagt er zorg voor dat er coherente producten komen. Hij lijnt daarom met de adoptiegemeenten het proces uit, adviseert over communicatiemomenten en zorgt dat de overige gemeenten hun bijdrage leveren. Daarnaast levert de procesregisseur ook een inhoudelijke bijdrage aan de thema's. De inzet van de procesregisseur bedraagt circa één dag in de week gedurende twee jaar (2018 en 2019).¹¹⁵

112 Uitvoeringsplan Regionale woonagenda 2018-2021, p. 11.

113 Ontleend aan Uitvoeringsplan Regionale woonagenda 2018-2021, p. 11.

114 Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda 2018-2021, p. 12.

115 Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda 2018-2021, p. 12.

De provincies Gelderland en Utrecht nemen deel aan de werkgroep 'Kwaliteit van wonen' en beide provincies zijn vertegenwoordigd in het regionaal bestuurlijk overleg. De provincies stellen financiële middelen beschikbaar voor het inhuren van de procesregisseur. De stichting Vastgoedmonitor is opdrachtnemer om de Vastgoedmonitor door te ontwikkelen.

Opbrengsten

De output van het project verschilt van thema tot thema (zie ook het voorbeeld hierboven onder "doelstelling"), maar met uitzondering van de vastgoedmonitor komt steeds terug dat de uitwerking moet resulteren in bestuurlijke afspraken tussen gemeenten, dan wel in aanbevelingen daarvoor. Het Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda kent een horizon van vier jaar (2018-2021), wat betekent dat nog niet alle activiteiten zijn gestart en afgerond. In de interviews komt naar voren dat het thema flexibiliteit en differentiatie en het thema middenhuur inmiddels goed op stoom komt. Er zijn bijeenkomsten met deskundigen geweest en er staat een symposium in de regio gepland waarin verschillende betrokken partijen elkaar ontmoeten. Ook met het thema duurzaamheid zijn de deelnemers aan de slag, ondanks het zoekende proces en de afstemming met het werkprogramma Duurzaamheid. De start van de andere thema's is voor de jaren 2019 en 2020 voorzien, zodat eind 2020 en 2021 de Visie op kwaliteit van wonen opgesteld kan worden.¹¹⁶

In termen van outcomes en effecten blijkt uit de interviews dat het de bedoeling is dat uiteindelijk het woningaanbod in de regio voorziet in de woningbehoeften van starters, ouderen, studenten, kenniswerkers en doorstromers en dat het aanbod kwalitatief goed is. Dat wil zeggen: energiezuinig, duurzaam, levensloopbestendig en leefbaar. Op dit moment is nog niet vast te stellen in hoeverre het project Visie op kwaliteit van wonen (en het werkprogramma Wonen) in bredere zin dit heeft gerealiseerd. Het uitvoeringsplan is immers nog in volle gang. Bovendien gaat het in het uitvoeringsplan veelal om het komen tot goede afspraken. Die hebben zich dan nog niet direct uitgekristalliseerd in praktijk. De resultaten van de vastgoedmonitor moeten op de lange termijn wel laten zien dat dergelijke effecten worden bereikt, zo blijkt uit de interviews.

Voor de gemeentelijke organisaties is als opbrengst van het project te benoemen dat aanvullende kennis wordt opgedaan en dat gemeenten van elkaar kunnen leren, zo blijkt uit de interviews en is af te leiden uit het Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda 2018-2021. Zo dragen Intervisie en expertmeetings hieraan bij. Daarin komen vragen als do's en don'ts in herontwikkelingsgebieden aan bod, maar ook handvatten om met middenhuur aan de slag te gaan aan bod en welke instrumenten er zijn om het woningaanbod te flexibiliseren krijgen aandacht.

Kosten

Als het gaat om de kostenkant van dit project, maakt ambtelijke inzet daar een belangrijk onderdeel van uit. Voor adoptiegemeenten is de geschatte ambtelijke inzet circa 250 uur per jaar op het betreffende thema en voor de overige deelnemers betreft dit 25 uur. Deze inzet is gericht op het uitwerken van de thema's en het delen van kennis. Op verzoek stellen gemeenten hun expertise beschikbaar en geven zij advies over de inhoud van de thema's. In het PHO overleg RO, Wonen & Mobiliteit van 18 januari 2018 komt naar voren dat de ambtelijke inzet in het proces als stevig wordt gezien, maar dat de inzet wederkerig is: elke gemeente draagt substantieel bij.

In termen van kosten en uitgaven staat het project 'Visie op Kwaliteit van Wonen' voor €22.000 op de begroting in het Jaarplan 2018 en de Kadernota 2019-2022.

¹¹⁶ Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda 2018-2021, p. 13.

Uit de projectbeschrijving blijkt echter dat dit slechts het sluitstuk is van het geheel, waarbij de uitwerking van de zeven thema's in het gehele werkprogramma terugkomen. In de Begroting 2019-2022 is dan ook alleen een stelpost opgenomen voor het opstellen van de visie (à €5.000 in 2020 en €18.000 voor 2021). Voor het totaal moet daarom gekeken worden naar de begrote en gerealiseerde kosten van het gehele werkprogramma Wonen. Hierbij gaat het in het Jaarplan 2018 en de Kadernota 2019-2022 om €65.000 en in de Begroting 2019-2022 om €93.000.¹¹⁷ Ook in het Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda 2018-2021 komt dit bedrag terug voor 2018. Dit verschil ten opzichte van de kosten die in het jaarplan en de kadernota zijn opgenomen worden verklaard door de bijdrage van de provincies Gelderland en Utrecht aan het inhuren van de procesregisseur. In 2018 en 2019 dragen zij gezamenlijk €28.000 per jaar bij. Uit de interviews komt tot slot naar voren dat de ambtelijke inzet in principe niet wordt bijgehouden.

Rapportage en verantwoording

Net als bij de andere projecten vindt de verantwoording van dit project Visie op Kwaliteit van Wonen en het bredere werkprogramma Wonen plaats via de P&C-cyclus van de gemeenten in de Regio Foodvalley. Ook in dit geval zijn immers de gemeenten de budgethouders. In de jaarrekening en programmabegroting wordt niet expliciet over deze activiteiten verantwoording afgelegd. Met andere woorden: er is geen kopje "activiteiten in het werkprogramma Wonen". De gemeentelijke doelen staan centraal, waarbij een deel via lokale, gemeentelijke activiteiten wordt gerealiseerd en een deel via inzet in regioverband.

Daarnaast is het project en het werkprogramma opgenomen in de P&C-cyclus documenten van de regio, zoals de begroting, de kaderbrief, de voortgangsrapportages en de jaarstukken. In deze rapportage en verantwoording zijn in de begroting en de kaderbrief de financiële aspecten van het project en werkprogramma opgenomen. Dit is op het niveau van de totaal geschatte kosten per project. Het is dus niet voor de verschillende projecten uitgesplitst hoe het begrootte bedrag zal worden besteed. Daarnaast is op niveau van het werkprogramma opgenomen wat trends en ontwikkelingen zijn, wat te bereiken is en wat daarvoor wordt gedaan en aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan om de gestelde doelen te bereiken. In de voortgangsrapportages is sinds 2018 voor elk project opgenomen wat de status is, zo ook voor het werkprogramma Wonen. Opvallend is dat het project 'Visie Kwaliteit van wonen' in zowel de eerste als de tweede voortgangsrapportage van 2018 (Groe! #1 en #2) niet meer wordt genoemd, maar dat de uit te werken thema's wel duidelijk terug te zien zijn (zie ook de bijlage met het projectenoverzicht op basis van Groei! #2). Voor elk van deze thema's is met kleuren aangegeven of de voortgang conform planning is (groen) of dat vertraging dreigt (oranje) of het project al vertraagd is (rood). Daarnaast is een indicatie gegeven van de mate waarin het project is gerealiseerd: 0-20%, 40-60%, 60-80% of 80-100%.

Dat het werkprogramma Wonen in de P&C-cyclus is opgenomen, evenals de verschillende projecten (uitwerking van de thema's), betekent ook dat de voortgang ervan wordt besproken in het AO en in het PHO.

117 Begroting Regio Foodvalley 2019-2022; Jaarplan 2018 Foodvalley; Kadernota Regio Foodvalley 2019-2022

Noodzaak samenwerkingsverband voor project

In de interviews komt naar voren dat de intergemeentelijke samenwerking op het terrein van Wonen niet per se samenhangt met de samenwerking in Regio Foodvalley en dat de regio daarmee ook niet noodzakelijk is. Een groot deel van het programma Wonen valt buiten de kernfocus van de Regio Foodvalley.

De Triple-Helix samenwerking is er om de economische structuur van de regio te versterken. De overheidskolom van de Triple Helix draagt bij aan het aantrekkelijker maken van de leefomgeving. Hier kan voor een deel wel wonen onder vallen, bijvoorbeeld daar waar het gaat over het segment middenhuur, maar ook het topsegment en de centrummilieus in de grotere gemeenten. Dat zijn speerpunten voor Wonen waar je vanuit de Triple Helixsamenwerking geredeneerd meerwaarde vindt om dat als gemeenten op te pakken binnen de Regio Foodvalley.

Kortom: de activiteiten zoals die nu vorm krijgen in het project Visie op Kwaliteit Wonen en het bredere programma Wonen zouden ook zonder Foodvalley opgepakt (kunnen) worden en voor een deel vallen de activiteiten die nu in Foodvalley-verband worden opgepakt buiten de scope van de regio. Aandacht voor wonen in de Regio Foodvalley past wel vanuit de Triple Helix gedachte om de leefomgeving aantrekkelijker te maken om de economische structuur van de regio te versterken.

3.6. De casusprojecten vergeleken

In de vorige paragrafen is voor elk van de vijf casusprojecten een antwoord gegeven op de geformuleerde deelvragen voor fase 2 van dit onderzoek. In deze paragraaf vergelijken we de bevindingen over deze projecten en schetsen we opvallende patronen.

Deelvraag 1, fase 2: Zijn de te bereiken doelen/resultaten van het project SMART geformuleerd? Worden deze doelen ook behaald? Worden de gemeenteraden hierover juist en volledig geïnformeerd?

Ondanks de substantiële verschillen tussen projecten, valt op dat voor elk project terug te vinden is waarom het project is gestart en waar het aan moest bijdragen. Tegelijkertijd zijn de te bereiken doelen van de projecten veelal niet volledig SMART geformuleerd. Er is een algemene doelstelling, bijvoorbeeld het stimuleren van innovatie door ondernemers te inspireren en aan elkaar te verbinden (Innovatiemonitor) of het versterken van de agrarische sector van de Regio Foodvalley (Manifest van Salentein). Het wordt verder echter niet duidelijk uit de doelstelling zelf wanneer men tevreden is. In de verdere uitwerking wordt dit concreter en worden bijvoorbeeld SMART doelstellingen op deelthema's geformuleerd of blijkt uit de uitwerking in werkplannen hoe hoog het ambitieniveau is en wanneer het doel is bereikt (zie bijvoorbeeld wederom de Innovatiemonitor en het Manifest van Salentein).

De mate waarin de gestelde doelen van de vijf geselecteerde casusprojecten worden behaald is niet eenvoudig te beantwoorden. Voor een deel komt dat omdat de projecten net van start zijn, dan wel net zijn opgeleverd. Zo is de Innovatiemonitor opgeleverd, liggen de geplande activiteiten voor het WSP op schema, zijn de wijkaanpakken uitgevoerd (regionaal Energieloket), zijn de eerste coachingstrajecten in het kader van het Manifest van Salentein van start en worden de thema's voor de Visie op kwaliteit van wonen uitgewerkt.¹¹⁸ Het is daarom grotendeels te vroeg om maatschappelijke effecten en outcomes vast te stellen.

118 Zie hiervoor de beschrijving per project in de voorgaande paragrafen in dit hoofdstuk.

De gemeenteraden worden op hoofdlijnen geïnformeerd over projecten, waarbij informatie verspreid over verschillende documenten is opgenomen. In de P&C-cyclus van de regio is bijvoorbeeld in de begroting en kaderbrief (of kadernota zoals het voor 2019-2022 heette) de totale begrote post voor elk project terug te vinden.¹¹⁹ Dit geeft dus geen inzicht in hoe het bedrag per project is opgebouwd. In de voortgangsrapportages wordt tekstueel en sinds 2018 ook schematisch weergegeven wat de status is per project. Ook hier wordt niet uitgebreid op de projecten zelf ingegaan. In de nieuwe voortgangsrapportages die sinds 2018 worden gebruikt (Groei!) worden wel enkele projecten uitgelicht in de vorm van bijvoorbeeld een interview of journalistiek artikel. In de jaarrekening van 2017 – de laatste die nu beschikbaar is – wordt wel in uitgeschreven tekst toegelicht welke informatie is opgenomen, maar wordt geen financiële informatie voor de projecten in de werkprogramma's gegeven.

De gegevens opgenomen in de schematische overzichten in de voortgangsrapportages van 2018 (Groei!), zijn niet altijd volledig. Voor het WSP geldt bijvoorbeeld dat de activiteiten die oorspronkelijk onder het project vielen al waren afgerond, maar dat het project onder dezelfde naam een soort doorstart heeft gemaakt met nieuwe activiteiten om het WSP verder te ontwikkelen. Dit gegeven is echter niet af te leiden uit de gepresenteerde informatie over status en voortgang. Daarnaast geldt voor de Visie Kwaliteit van wonen dat het niet meer is opgenomen als project is in het overzicht, maar dat de deelthema's die uiteindelijk in de visie moeten resulteren als losse projecten zijn opgenomen onder de noemer van het werkprogramma Werkgelegenheid. Ook dit is niet af te leiden uit de gepresenteerde informatie.

De verantwoording over de projecten in de werkprogramma's in de regiostukken is echter een service. Primair lopen de verantwoordingslijnen via de gemeentelijke begrotingen. De werkprogramma's zijn immers geen onderdeel van de regiobegroting. In de P&C-stukken van de gemeenten zelf worden projecten en werkprogramma's genoemd bij de ondernomen activiteiten om gemeentelijke doelstellingen te bereiken, maar er wordt niet uitgebreid verantwoording over de projecten als zodanig afgelegd. Financieel zitten de kosten van deze projecten verdisconteerd in de betreffende taakvelden.

Deelvraag 2, fase 2: Hoe is de financiering van het project geregeld? Wie is penvoerder? Welke financieringsbronnen zijn te onderkennen? Welke verdeelsleutels zijn voor de gemeentelijke bijdragen gehanteerd? Hoe werken de betrokken gemeenten samen?

Voor elk van de vijf projecten die zijn onderzocht is er een andere penvoerder. Voor de Innovatiemonitor is dat het regiokantoor, voor het WSP is Ede de trekker en voor het Regionaal Energieloket is Nijkerk aan zet. Het Manifest van Salentein wordt primair getrokken door Barneveld en Ede. De Visie Kwaliteit van wonen valt sinds de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 onder het penvoerderschap van Nijkerk. Daarvoor was Veenendaal de trekker.

In de vijf casusprojecten zijn de gemeenten zelf een eerste belangrijke bron van financiering, maar staan lang niet uitsluitend aan de lat. Rijksgelden, subsidies van provincies en bijdragen van ondernemers zijn ook terug te vinden als financieringsbronnen, net als subsidies van partijen als de VNG. In de combinatie van financieringsbronnen komen verschillende constructies voor, variërend van cofinanciering tot het volledig dekken van de kosten met gelden van derden.

¹¹⁹ In lijn met wat eerder is geconstateerd omvat dit niet de ambtelijke inzet van gemeenten.

In dat laatste geval gaat het veelal om subsidies van andere overheden en publieke organisaties (zoals de VNG bij het energieloket) of om het ontvangen van Rijksgelden (zoals bij het WSP). Voor de Innovatiemonitor geldt dat de eerste editie is bekostigd uit de algemene reserve van het regiokantoor (en daarmee indirect toch weer door de gemeenten zelf).

Richten we ons op de gemeentelijke bijdragen aan de vijf casusprojecten, dan valt op dat verschillende verdeelsleutels worden gehanteerd. In de Foodvalleybrede inventarisatie (zie paragraaf 2.3) zagen we dat een verdeelsleutel op basis van inwonersaantallen de standaard is in de regio. De casusprojecten laten zien dat er ook regelmatig van wordt afgeweken. Zowel bij de Innovatiemonitor als de Visie op Kwaliteit van Wonen worden de kosten verdeeld op basis van het aantal inwoners in de deelnemende gemeenten, maar bij het regionaal energieloket bepaalt het aantal koopwoningen in een gemeente de verdeelsleutel. In het Manifest van Salentein wordt de bijdrage van gemeenten in de toekomst voor 80% bepaald door het aantal agrarische bedrijven en voor 20% door het aantal inwoners. De verdeelsleutel van het WSP is onbekend en ook niet van toepassing, aangezien het project formeel voortkomt uit de arbeidsmarktregio Foodvalley en niet de gemeenschappelijke regeling.

De samenwerking tussen betrokken gemeenten wordt van project tot project anders vorm gegeven, maar in elk geval is er een zekere projectorganisatiestructuur. Daarin wordt ook voor de deelnemers omschreven wat hun rol en verantwoordelijkheid in het project is. Het meest duidelijk is dat terug te zien in het project Visie Kwaliteit van wonen, waarin adoptiegemeenten worden onderscheiden die thema's uitwerken gebruikmakend van de kennis van anderen. Daarnaast is er een portefeuillecoördinator, een procesregisseur en een werkgroep voor het ambtelijke opdrachtgeverschap. Van de onderzochte projecten hadden de gemeenten de meest beperkte rol in de Innovatiemonitor. Het regiokantoor is de opdrachtgever richting WUR/Alterra en de gemeenten zelf hebben voornamelijk hun input bij de conceptrapportage kunnen geven.

Deelvraag 3, fase 2: Wat is de looptijd van het project?

De verwachting is dat voor projecten een doorlooptijd is geformuleerd en dat ze op een gegeven moment formeel worden afgesloten. De vijf onderzochte casusprojecten laten zien dat er een fasering in de projecten zit en dat er plannings zijn voor de te ondernemen activiteiten. Tegelijkertijd kennen de projecten geen einddatum. Het is niet vastgelegd op welk moment een project 'klaar' is. Sterker nog, bijvoorbeeld bij het WSP bleek in de interviews dat in dit project nieuwe activiteiten waren ondergebracht. In feite is daarmee de doorloop van het project "Doorontwikkeling WSP" verlengd, zonder dat dit expliciet is benoemd. De enige uitzondering op het ontbreken van een einddatum is de Visie Kwaliteit van wonen waarbij in het Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda uitdrukkelijk de periode 2017-2021 als horizon wordt genomen.

Deelvraag 4 en 5, fase 2: Wat zijn begrote en gerealiseerde kosten en opbrengsten? Hoe zijn begrote en gerealiseerde opbrengsten en kosten geadministreerd (bij de gemeenten)? Op welke wijze is de aansluiting met Foodvalley geregeld en zichtbaar?

In de documentatie die beschikbaar is over de vijf onderzochte casusprojecten is vooral goed terug te vinden hoeveel daarvoor is begroot. Hierbij is ook duidelijk welk deel door de gemeenten zelf wordt bekostigd en voor welk deel derden bijdragen. Deze gegevens zijn terug te vinden in bijvoorbeeld het Jaarplan 2018, maar ook in de Kadernota 2019-2022 en soortgelijke documenten uit andere jaren. Financiële gegevens over de realisatie in deze projecten zijn moeilijker te achterhalen. In de Jaarstukken 2017 is informatie over de activiteiten die zijn ondernomen in projecten terug te vinden, maar geen financiële gegevens over de projecten die onderdeel

zijn van de werkprogramma's. De gegevens over de gerealiseerde kosten zijn onderdeel van de gemeentelijke jaarrekeningen, maar daar zijn deze gerealiseerde kosten verdisconteerd in de taakvelden waarop de projecten betrekking hebben. Hieruit valt dus niet één op één af te leiden wat er in specifieke projecten speelt. In 2018 zijn in de P&C-stukken van de Regio wijzigingen doorgevoerd, die meer inzicht geven in de stand van zaken in projecten. We weten echter nog niet of dat ook wordt doorgetrokken naar de Jaarstukken 2018.

Voor sommige projecten is wel informatie over de gerealiseerde kosten beschikbaar. Bij de Innovatiemonitor is dat het geval omdat het project onderdeel uitmaakt van de regiobegroting. Bij het Manifest van Salentein is een memo beschikbaar over de toekomstige financiering van het project, waarin ook wordt teruggekeken naar hoe het project in 2017-2018 is gefinancierd.

Naast kosten is er ook inzet van mensen en middelen gemoeid met de uitvoering van projecten. Voor de vijf projecten geldt dat de ambtelijke inzet in de deelnemende gemeenten niet geadmistreerd wordt. Dit betekent dat het beslag dat een project legt op de ambtelijke capaciteit niet als zodanig mee wordt gewogen en wordt verantwoord. Deze ambtelijke inzet maakt onderdeel uit van de P&C-cyclus van gemeenten in bredere zin. De redenatie hier is dat gemeenten deelnemen aan werkprogramma's en projecten om gemeentelijke doelen te realiseren. Het maakt dan niet uit of de ambtelijke organisatie het alleen lokaal of (ook) in regionaal verband oppakt.

Deelvraag 6, fase 2: Zou de gemeente het project zonder het samenwerkingsverband ook hebben uitgevoerd?

De vraag of een gemeente de projecten ook zonder het samenwerkingsverband zou hebben uitgevoerd is enerzijds te duiden vanuit de start van de projecten. Het WSP, maar ook het Regionaal Energieloket zijn los van de Regio Foodvalley opgezet.¹²⁰ Deze projecten hebben dus niet de regio nodig gehad om van de grond te komen. Later is toch waarde gezien in het aansluiten bij de regio. Die waarde kan praktisch van aard zijn: de regio als een handig overlegplatform waar de deelnemers elkaar toch al tegenkomen. Het kan ook gaan om een meer strategische overweging, bijvoorbeeld dat het thema van het project goed past binnen de scope van de Strategische Agenda.

De mate waarin een project binnen de scope van de Strategische Agenda van de regio past en het uitdrukkelijk een regionaal thema adresseert, draagt ook bij aan het oordeel van geïnterviewden over de vraag of het project ook zonder de Regio Foodvalley zou zijn opgepakt. Het project Innovatiemonitor laat dit duidelijk zien. Oorspronkelijk was het onderdeel van het werkprogramma Economie, maar het werd door de gemeenten niet opgepakt. Vervolgens is het overgeheveld naar de Triple Helix en zo alsnog uitgevoerd.

Voor het Manifest van Salentein geldt dat het begonnen is met voornamelijk de inzet van twee gemeenten (naast andere publieke en private partijen) en dat het langzaam meer steun in de samenwerking in Foodvalley verwierf. De aansluiting van het project op de focus op agro en food in de regio was hierin belangrijk.

¹²⁰ Zoals al eerder opgemerkt is dit voor het WSP goed te begrijpen. Formeel is het project geen onderdeel van de gemeenschappelijke regeling, maar komt het voort uit de arbeidsmarktregio Foodvalley. Hierin zitten de Foodvalley gemeenten, met uitzondering van Nijkerk en toevoeging van Renkum

De Visie op Kwaliteit van Wonen, tot slot, valt volgens geïnterviewden voor een groot deel buiten de belangrijkste focus en hoeft daarmee niet noodzakelijk in de regio te worden opgepakt, maar intergemeentelijke samenwerking zou daarin ook kunnen werken. Het thema wonen raakt de regio vooral daar waar het gaat om de bijdrage van overheden in de Triple Helix-samenwerking om een aantrekkelijke leefomgeving te versterken en te waarborgen.

De indruk die we op basis van de interviews kregen was dat gemeenten in deze casusprojecten de keuze om al dan niet deel te nemen baseerden op de toegevoegde waarde ervan voor het realiseren van de eigen gemeentelijke doelen. We zijn niet tegengekomen dat er gemeentelijke uitgangspunten en criteria om projecten in Foodvalleyverband op te pakken een rol hebben gespeeld.

4. Foodvalley en de gemeenteraad

Dit laatste hoofdstuk van de Nota van Bevindingen gaat over de informatievoorziening aan de gemeenteraden over Foodvalley (in het bijzonder aan die van de vier gemeenten waarvan de rekenkamers dit onderzoek uitvoeren). Daarnaast is er aandacht voor de wijze waarop de gemeenteraden hun kaderstellende en controlerende rol invullen. Dit hoofdstuk start met een feitelijke uiteenzetting van de informatievoorziening aan gemeenteraden. Vervolgens duiden we dit aan de hand van de beelden die hierover bij betrokkenen bestaan en door hen ervaren kwaliteit van informatievoorziening. Bovendien presenteren we op basis van de feitelijke beschrijving en de ervaringen van betrokkenen enkele constatering over de mate waarin het financiële en maatschappelijke rendement van Foodvalley voor raadsleden inzichtelijk is. Gezamenlijk geeft dit antwoord op deelvraag 7 van onderzoeksfase 2. Vervolgens beantwoorden we deelvraag 8 van onderzoeksfase 2 door te beschrijven hoe betrokkenen aankijken tegen de invulling van de kaderstellende en controlerende rol door de gemeenteraden. Tot slot vatten we het antwoord op de twee deelvragen samen in tabelvorm in de laatste paragraaf.

Eerder is geconstateerd dat de Regio Foodvalley een collegeregelings is, die bovendien getypeerd wordt als een 'lichte' gemeenschappelijke regeling. Alleen de kosten van het regiokantoor staan op de regiobegroting, de werkprogramma's en projecten in de intergemeentelijke samenwerking komen terug in de gemeentelijke begrotingen. Tegelijkertijd krijgen de gemeenteraden uitdrukkelijk ook een rol in regioverband. In dit hoofdstuk is de informatievoorziening aan de gemeenteraden beschreven, evenals de wijze waarop kaderstelling en controle door hen wordt vormgegeven. We baseren ons daarbij op de ervaringen van de vier gemeenten van wie de rekenkamer(commissie)s dit onderzoek uitvoeren.

4.1. Informatievoorziening aan gemeenteraden

Gedurende het jaar worden de gemeenteraden op gezette momenten geïnformeerd via de colleges over de Regio Foodvalley. Door middel van een amendement bij het herzien van de gemeenschappelijke regeling in 2016 is de betrokkenheid van de gemeenteraden in dit opzicht versterkt. Naast de begroting en jaarstukken die de gemeenteraden voorheen kregen, brengt het regiobestuur sindsdien ook een kaderbrief en voortgangsrapportages uit.¹²¹ Daarnaast biedt de Strategische Agenda de gemeenteraden inzicht in de doelen die in de regio worden nagestreefd. Verder vormen de regiocommissie, de halfjaarlijkse raadsinformatiebijeenkomsten en de jaarlijkse regiotour aanvullende kanalen voor informatie over wat er in de Regio Foodvalley gebeurt.¹²² T

121 Overigens komen deze kaderbrief en voortgangsrapportages niet als zodanig terug in de gemeenschappelijke regeling. De stukken die daarin worden benoemd zijn: de begroting, de begrotingswijzigingen, de meerjarenraming, de jaarrekening en het jaarverslag.

122 Regio Foodvalley (2017), Voorstel: Informatievoorziening aan de raden over Regio Foodvalley.

ot slot worden gemeenteraden ook via de eigen P&C-cycli en vergaderingen geïnformeerd over Foodvalley.

Rapportages in de P&C-cyclus en de Strategische Agenda

Een eerste moment in het jaar waarop de gemeenteraden worden geïnformeerd is via de kaderbrief. In deze brief is informatie opgenomen over wat er voor de begroting van het regiokantoor aan zit te komen. Daarnaast schetst de kaderbrief sinds 2018 ook de begrote kosten van de werkprogramma's die ten laste komen van de gemeentelijke begrotingen.¹²³ Er wordt in vermeld waar de regio mee bezig is en in hoeverre dat strookt met de ambities. Dit omvat ook een doorkijk in de werkprogramma's, waarbij er aandacht is voor trends en ontwikkelingen, wat met het werkprogramma te bereiken is en wat daarvoor wordt gedaan, en wat er randvoorwaardelijk voor nodig is om de gestelde ambities te realiseren. Dit wordt in algemene termen omschreven, niet door de individuele projecten stuk voor stuk te bespreken.¹²⁴ Voor 15 januari van een jaar moet deze kaderbrief zijn aangeboden aan de raden.¹²⁵ De gemeenteraden hebben daarop de mogelijkheid om wensen en bedenkingen aan te geven.¹²⁶

Vervolgens wordt voor 1 april van een jaar de begroting en jaarrekening gecombineerd aan de gemeenteraden aangeboden. Deze begroting heeft alleen betrekking op het regiokantoor, de benodigde middelen voor de werkprogramma's en projecten zijn immers – al dan niet expliciet – opgenomen in de eigen P&C-cyclus documenten van de gemeenten. In de begroting wordt wel aandacht besteed aan de intergemeentelijke werkprogramma's. Net als bij de kaderbrief is er hierbij aandacht voor trends en ontwikkelingen, wat te bereiken is en welke activiteiten daarvoor worden ondernomen en aan welke randvoorwaarden moet worden voldaan.¹²⁷ Individuele projecten komen niet aan bod. Gemeenteraden hebben de mogelijkheid om een zienswijze bij de begroting in te dienen.

In de voortgangsrapportage wordt inzichtelijk gemaakt wat er in het lopende jaar gebeurt en hoe de voortgang is. Oorspronkelijk werd deze rapportage voor 1 oktober aan de gemeenteraden gestuurd. Dit was bijvoorbeeld het geval bij de Voortgangsrapportage 2015-2016 en 2016-2017. Per werkprogramma en per project werd kort in woorden omschreven wat de stand van zaken was en in hoeverre voortgang is gerealiseerd. Inmiddels is deze voortgangsrapportage vervangen door een halfjaarlijks magazine, getiteld Groei!, waarin een aantal projecten kwalitatief wordt uitgelicht en een (kwantitatief) schematisch overzicht is opgenomen over de stand van zaken in de werkprogramma's en projecten.¹²⁸

123 Regio Foodvalley (2017). Kadernota begroting 2019-2022; Regio Foodvalley (2018). Kaderbrief 2020-2023.

124 Zie bijvoorbeeld Regio Foodvalley (2018). Kaderbrief 2020-2023.

125 Regio Foodvalley (2017), Voorstel: Informatievoorziening aan de raden over Regio Foodvalley.

126 Regio Foodvalley (2018), Aanbiedingsbrief kaderbrief 2020-2023.

127 Regio Foodvalley (2018). Begroting 2019-2022.

128 Regio Foodvalley (2018). Aanbiedingsbrief halfjaarsrapportage: "Per 2018 zal Regio Foodvalley elk half jaar rapporteren over de voortgang van haar activiteiten. Deze halfjaarsrapportages komen in plaats van de jaarlijkse voortgangsrapportage en verschijnen eind juni/juli en in december". De eerste halfjaarsrapportage (juni/juli 2018) bestond uit twee losse documenten – het magazine Groei! met de kwalitatieve beschrijving van enkele projecten en een schematisch (kwantitatief) overzicht van alle projecten. In de tweede halfjaarsrapportage (december 2018) was het kwalitatieve en kwantitatieve deel samengevoegd in het document Groei! #2 (zie ook de bijlage bij deze rapportage).

In dit schematische overzicht wordt per project bijvoorbeeld aangegeven wie van de Triple Helixpartners betrokken is, in hoeverre het project in voorbereiding is of dat de uitvoering is gestart, de mate waarin het project is gerealiseerd in categorieën percentages en wordt de (financiële) voortgang weergegeven met stoplichtkleuren. In de interviews en het raads gesprek komt naar voren dat er twijfels zijn bij het weergeven van de voortgang van projecten in een magazine als Groei! Opmerkt wordt dat het weinig handvatten biedt om te sturen, maar dat het meer als een brochure voor externen leest.

Waar de bovenstaande rapportages jaarlijks aan de raad worden toegestuurd, wordt de Strategische Agenda één keer in de vier jaar bepaald. Ook de gemeenteraden hebben de mogelijkheid om input te leveren en – zoals vastgelegd in de gemeenschappelijke regeling – moet de Strategische Agenda door de gemeenteraden worden vastgesteld (voor wat betreft het deel dat hen direct aangaat). Dit kan ingewikkeld zijn, zo geven de geïnterviewden aan, omdat de Strategische Agenda niet alleen een product is van de gemeenten, maar ook van de andere partners in de Triple Helix. In de Strategische Agenda staan dan ook de visie op de regio en de opgaven voor de hele Triple Helix beschreven. Voor de Strategische Agenda 2015-2019 zijn deze opgaven nader uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma, waarin per werkprogramma is beschreven naar welke projecten de komende jaren de aandacht naar zou uitgaan.¹²⁹

Om de uniformiteit van de informatievoorziening aan de gemeenteraden te bewaken, ondanks dat het formeel de colleges zijn die de informatie naar de raden sturen, maakt het regiobestuur per onderwerp een voorstel voor de aanbidding aan de raden waar de colleges gebruik van kunnen maken.¹³⁰ Het college van iedere gemeente blijft echter steeds de afzender en bepaalt dus zelf in hoeverre ze van dat voorstel voor aanbidding aan de raden gebruik maken.

De regiocommissie, raadsinformatiebijeenkomsten en de regiotour

In hoofdstuk 1 is uiteengezet wat de rol van de regiocommissie binnen de Regio Foodvalley is. Het is een orgaan waarin per gemeente twee raadsleden zijn afgevaardigd. De regiocommissie vormt een belangrijke schakel om de regio dicht bij de raden te brengen. De regiocommissie heeft – passend bij de inrichting van deze gemeenschappelijke regeling – geen besluitvormende bevoegdheid, maar kan wel adviseren richting raden en de regio.¹³¹ Een verslag van wat in de regiocommissie wordt besproken en de stukken die daar aan de orde komen, wordt ter kennisgeving aan de gemeenteraden gestuurd.¹³² Deze verslagen laten zien dat vooral stukken uit de P&C-cyclus aan de orde komen, waarbij de regiocommissie bespreekt in hoeverre het raden in staat stelt om hun kaderstellende en controlerende rol te vervullen en welke verbeteringen mogelijk zijn.

Een meer directe manier waarop individuele raadsleden zich kunnen laten informeren over de Regio Foodvalley is via de raadsinformatiebijeenkomsten die twee keer per jaar door het regiokantoor worden georganiseerd.

129 Regio Foodvalley (2016). Uitvoeringsprogramma 2016-2019.

130 Regio Foodvalley (2017), Voorstel: Informatievoorziening aan de raden over Regio Foodvalley.

131 Regio Foodvalley, wie is wie in Regio Foodvalley, 2018.

132 Regio Foodvalley (2017), Voorstel: Informatievoorziening aan de raden over Regio Foodvalley.

Op de agenda staan projecten uit het Uitvoeringsprogramma 2016-2019 en uit de Triple Helix. Hoewel de werkvormen verschillen, wordt informatievoorziening over individuele projecten afgewisseld met meer algemene informatie. Zo is eerder gekozen voor een vorm waarbij naast een algemene inleiding en gezamenlijk afrondend slotwoord, deelnemers konden kiezen uit workshopsessies.¹³³ Bij de laatste raadsinformatiebijeenkomst op 21 januari 2019 is een walking dinner en informatiemarkt over de programma's van de regio georganiseerd en zijn de deelnemers bijgepraat in een plenair debat over de kaderbrief. De regiodeal en de voortgang in het opstellen van de nieuwe Strategische Agenda stonden eveneens op het programma.¹³⁴ De Regio Foodvalley meldt in een terugblik op deze bijeenkomst dat bijna 50 raadsleden aanwezig waren.¹³⁵

De regiotour wordt in principe jaarlijks georganiseerd voor raadsleden en collegeleden. Tijdens de regiotour gaan deelnemers op bezoek bij ondernemers en projecten in de Regio Foodvalley. Zo kunnen raads- en collegeleden nader kennismaken met bedrijven. Het uitgangspunt is dat de regiotour steeds een ander deel van de Regio Foodvalley bezoekt. In 2017 waren Renswoude en Scherpenzeel bijvoorbeeld de gastgemeenten. In 2018 was de gemeente Ede de organiserende gemeente, maar is de regiotour vanwege te weinig aanmeldingen afgelast.¹³⁶

Gemeentelijke P&C-cycli en vergaderingen

Naast de informatie die direct of indirect door het regiokantoor (en het regiobestuur) aan de gemeenteraden wordt verstrekt, loopt de informatievoorziening over Foodvalley ook deels via de P&C-cyclus van de gemeenten zelf. De financiering van de werkprogramma's en projecten loopt immers via de begroting van de individuele gemeenten en is gekoppeld aan de gemeentelijke doelen. Opvallend aan de programmabegrotingen 2019 en de Jaarstukken 2017 van Ede, Rhenen, Wageningen en Veenendaal is dat informatie over Foodvalley is opgenomen in de paragraaf "verbonden partijen", maar dat ook op andere plekken – bijvoorbeeld de beleidsinhoudelijke programma's – de link tussen de eigen doelstellingen en de regio wordt gelegd. Dat wil zeggen: er wordt verwezen naar activiteiten binnen de Regio Foodvalley. In onderstaand kader zijn enkele voorbeelden hiervan opgenomen. Tegelijkertijd wordt weinig concreet gemaakt wat gemeenten precies doen of hoeveel kosten en inzet daarmee gemoeid is. Dit betekent dat het raadsleden niet direct handvatten voor sturing en beheersing geeft.

Gemeente Ede – Ontwikkelingen Woningmarkt: "In Foodvalley-verband wordt verder gewerkt aan de uitvoering van de Regionale Woonagenda. Ede is trekker van het speerpunt Transformatielocaties en in dat kader wordt in het vierde kwartaal 2018 een onderzoek uitgevoerd naar transformatielocaties in Ede" (Programmabegroting 2019, p. 56).

Gemeente Rhenen – Ruimtelijke ordening: "De Regio Foodvalley wil de ambitie van de regio waarmaken om, samen met de kennisinstellingen en het regionale bedrijfsleven in de zogenaamde 'gouden driehoek' annex de 'Triple Helix', een Europese topregio te worden op het gebied van innovatie in de foodsector. Hiertoe nemen wij als gemeente Rhenen

133 Zie bijvoorbeeld Regio Foodvalley (2017). Opzet raadsinformatiebijeenkomst d.d. 17 mei a.s. of

134 Regio Foodvalley (2019). Uitnodiging raadsinformatiebijeenkomst: Kaderbrief 2020-2013, Regio Deal & Strategische Agenda.

135 Regio Foodvalley (11 februari 2019). Terugblik raadsbijeenkomst 21 januari. Geraadpleegd op 15-3-2019 via: <https://www.regioFoodvalley.nl/actueel/nieuws/terugblik-raadsbijeenkomst-21-januari/>

136 Zie regiotour.nl. Geraadpleegd op 20-2-2019 via <https://regiotour.nl/#header>.

deel aan projecten onder andere op het gebied van ruimtelijke ordening, te weten 'Grebbeijk', 'Breedband', 'Participatie in traject menukaart' en 'Nieuwe instrumenten voor vrijkomende agrarische bebouwing' en het 'Manifest van Salentein'" (Jaarstukken 2017, p. 53).

Gemeente Veenendaal – Mobiliteit: "het behoud van de IC-status van station Veenendaal-De Klomp wordt binnen Foodvalley als een regionaal programma opgepakt" (Programmabegroting 2019, p. 30)

Gemeente Wageningen – Economie: "Doel: het aantrekken van (met name) nieuwe kennisintensieve bedrijven (nationaal en internationaal).

Subdoel: "Er vindt proactieve acquisitie plaats in samenwerking met Regio Foodvalley, zoals binnen de KennisAs Ede-Wageningen voor kennisintensieve bedrijven" Programmabegroting 2019, p. 24).

In 2017 besprak het regiobestuur het voorstel om, als onderdeel van de communicatie over de Regio Foodvalley aan de gemeenteraden, het agendapunt "regio" standaard op te nemen in de agenda van de daartoe best passende gemeentelijke raadscommissie. Uit de raadsinformatiesystemen blijkt dat alleen in de gemeente Veenendaal een terugkoppeling uit gemeenschappelijke regelingen standaard op de agenda staat van de Raadscommissie. Daarnaast vindt er in Veenendaal sinds drie jaar in juni een 'Verantwoordingsdag' plaats (tijdens de verantwoording jaarrekening GR), waarbij een vertegenwoordiger van de gemeenschappelijke regeling de raad informeert over de gestelde doelen en behaalde prestaties. In de gemeente Rhenen is een dergelijk agendapunt niet terug te vinden op de agenda's van de commissies of de raadsvergadering, maar stelt de burgemeester Foodvalley onder het agendapunt 'Mededelingen en ingekomen stukken' aan de orde. In de gemeenten Ede en Wageningen wordt een ander vergadermodel gehanteerd. Op een politieke avond zijn verschillende typen bijeenkomsten gepland, waaronder de raadsvergadering. Ook op de agenda's van deze avonden komt een dergelijk punt als terugkoppeling uit gemeenschappelijke regelingen niet terug.¹³⁷

In sommige gemeenten geeft de intermediair jaarlijks een presentatie over de regio en de relatie daarvan tot gemeentelijke doelen en activiteiten. Dit gebeurt bijvoorbeeld in de gemeente Rhenen. Afgelopen oktober kon deze presentatie geen doorgang vinden, maar in de interviews kwam naar voren dat het wel weer op de planning staat. Ook in Wageningen zijn er plannen dat de intermediair de raadsleden in een vergadering bijpraat over hoe raden betrokken worden bij de regio en hoe dat zich verhoudt tot de democratische legitimiteit, zo blijkt uit de interviews. Voor zover uit de beschikbare informatie is af te leiden, zijn dergelijke presentaties van intermediairs geen standaardpraktijk in Ede en Veenendaal.

4.2. Kwaliteit van informatievoorziening: de ervaringen van betrokkenen

De kanalen en momenten van informatievoorziening zoals beschreven in de vorige paragraaf zijn punt 1. De vervolgvraag is hoe de informatievoorziening door raadsleden wordt ervaren. In de interviews en uit een eerder uitgevoerde scriptie blijkt dat de kwaliteit van informatievoorziening de afgelopen jaren flink is verbeterd, maar dat er zeker nog slagen te maken zijn.

¹³⁷ Zie hiervoor: <https://ede.raadsinformatie.nl/>; <https://rhenen.raadsinformatie.nl/>; <https://veenendaal.raadsinformatie.nl/>; <https://wageningen.raadsinformatie.nl/>.

Die slagen zitten niet in het aantal momenten waarop de raden worden geïnformeerd. Een groter aandachtspunt zit in de bruikbaarheid en aard van de informatie.¹³⁸

Ervaringen met P&C-documenten

Voor de informatievoorziening zijn raadsleden afhankelijk van hetgeen aangeboden wordt in de planning & control cyclus van de regio en van de eigen gemeente. Informeler wordt er ook informatie gedeeld op informatieavonden.

De informatievoorziening over Foodvalley via de P&C-documenten in de eigen gemeente is in de vorige paragraaf uiteengezet. In de gevoerde gesprekken met raadsleden komt naar voren dat de link die daarin met de Regio Foodvalley wordt gelegd, bijvoorbeeld bij de beleidsinhoudelijke programma's, beperkt op het netvlies staat.

Bij de informatievoorziening via de stukken van het regiokantoor van Foodvalley hebben betrokkenen meer een beeld. In de eerste helft van 2018 werd door geïnterviewden aangegeven dat de voortgangsrapportage de belangrijkste bron van informatie is, maar dat deze verder ontwikkeld kan worden, zodat er meer inzicht in de resultaten komt. Sinds deze ronde interviews heeft de voortgangsrapportage een andere vorm gekregen, met onder meer een schematisch overzicht van de lopende projecten met daarbij aangegeven in categorieën en met stoplichtkleuren wat de status van het project is (zie ook de vorige paragraaf).

De raadsleden met wie is gesproken in het kader van dit onderzoek merken op dat de hernieuwde vorm niet altijd de gewenste duidelijkheid geeft. Bovendien was niet bij iedereen duidelijk dat Groei! de nieuwe voortgangsrapportage is. Hoewel de voortgangsrapportage nu dus een overzicht van lopende projecten biedt met een grove aanduiding van de stand van zaken, missen respondenten gevoel bij wat de resultaten zijn en hoe dat relateert aan de uitgaven. Meer praktisch is de vraag wat het precies betekent als een project in een bepaalde categorie van realisatie zit en hoe de kleuren te duiden zijn.

Bij de andere verantwoordingsdocumenten, zoals de begroting en de jaarstukken, spelen soortgelijke vragen. In de interviews wordt bij de kaderbrief opgemerkt dat deze behoorlijk beleidsarm is. Enerzijds is dit passend omdat de Strategische Agenda wordt herijkt. Anderzijds wordt dit jammer gevonden, omdat – zoals ook het regiobestuur zelf opmerkt – de nieuwe Strategische Agenda zal voortbouwen op de vorige en dat de ingezette acties op onderdelen zal doorlopen. Anderen merken op dat de kaderbrief is verbeterd ten opzichte van het verleden, omdat nu expliciet de link met de werkprogramma's wordt gemaakt en ook dat die ten laste komen van de gemeentebegrotingen.¹³⁹ Het Jaarplan (bijvoorbeeld die van 2018) wordt als weinig informatief ervaren omdat deze erg technisch is. De jaarrekening van Foodvalley staat in sommige gemeenten bij de ingekomen stukken, in andere gemeenten wordt deze besproken in de commissievergadering. Ook dit document werd als technisch ervaren en hoewel het is verbeterd wordt geprobeerd het stuk steeds meer behapbaar te krijgen.

Wat de stukken met elkaar gemeen hebben is dat het een worsteling is om te bepalen welke informatie wel en niet opgenomen moet worden. De inzet is om de gemeenteraden zo goed mogelijk te informeren over wat er in de regio gebeurt.

138 Gebaseerd op de interviews, maar zie: Koenders, J. (2017). Waar staat de raad? Masterscriptie over democratische controle door gemeenteraden in de Regio Foodvalley. Utrecht: USBO.

139 Zie hiervoor ook de Kaderbrief Regio Foodvalley 2020-2023.

Daar horen de werkprogramma's en de projecten bij. Tegelijkertijd betekent de inrichting van de regio dat de feitelijke gemeentelijke activiteiten in de werkprogramma's en projecten grotendeels via de gemeenten zelf lopen en dus niet via het regiokantoor en zijn begroting. Het opnemen van informatie over deze werkprogramma's en projecten in P&C-stukken van het regiokantoor en het regiobestuur maakt, zo stellen geïnterviewden, dat verwarring kan ontstaan over hoe raden kunnen sturen op basis van de verkregen informatie. Is het bijvoorbeeld mogelijk om een zienswijze te geven op de begroting, daar waar het die activiteiten in de regio betreft waar gemeenten zelf direct over gaan via de eigen begroting? De werkprogramma's en projecten zijn immers geen onderdeel van de regiobegroting, maar komen ten laste van de gemeentelijke begrotingen. In andere gesprekken kwam in dit licht ook naar voren dat het niet voor alle raadsleden duidelijk is wie wanneer verantwoordelijk is (het college of het regiokantoor).

Tot slot komt in de gesprekken de timing van de stukken van het regiokantoor ten opzichte van de gemeentelijke cyclus als aandachtspunt naar voren. Hierbij wordt het voorbeeld gegeven van de timing van de kaderbrief vorig jaar. De wens was om de cyclus van de regio aan te laten sluiten op die van de gemeenten en om in de kaderbrief een perspectief te schetsen voor de langere termijn, zodat de regio niet steeds terug hoeft naar de raden voor aanvullende financiering. De kaderbrief van de regio moest er echter al liggen voordat de gemeenteraden zelf een keuze hadden gemaakt in waar ze de komende jaren op willen in zetten. Dan is het ingewikkeld om de kaderbrief van de regio te vullen, zo werd in gesprekken gesteld. Op basis van de ervaring van vorig jaar is er daarom voor gekozen de kaderbrief te richten op waar de regio mee bezig is en of dat in de gewenste richting gaat. Dit is opvallend, omdat raadsleden aangaven in het gesprek dat het jammer is dat de kadernota beleidsarm is.

4.3. Mate van zicht op financieel en maatschappelijk rendement

Op basis van de feitelijke bevindingen over de informatievoorziening aan de gemeenteraden en het beeld van betrokkenen over de kwaliteit van de informatievoorziening valt het volgende te constateren over het zicht dat raden hebben op het financieel en maatschappelijk rendement van de regio. Zoals al eerder aan bod is gekomen verloopt de financiering van de werkprogramma's en de projecten via de gemeentelijke begrotingen, waarbij alleen het deel van gemeentelijke inzet dat verrekend kan worden met anderen in beeld komt. De ambtelijke inzet blijft daarmee grotendeels buiten beschouwing.

De raad stelt gemeentelijke doelen op allerlei terreinen en stelt de middelen beschikbaar om deze te realiseren (wat), het college is vervolgens aan zet om dat voor elkaar te krijgen (hoe). Dit betekent dat de gemeentelijke P&C-stukken belangrijk zijn voor inzicht in het financieel en maatschappelijk rendement en dat daarin ook de link wordt gelegd tussen de gemeentelijke doelen en de inspanningen van de gemeente in Foodvalleyverband. In de vorige paragraaf kwam naar voren dat die link inderdaad wordt gelegd, doordat op verschillende plekken in de stukken naar de rol van de regio in het realiseren van de doelen wordt verwezen. Raadsleden herkennen dat beeld echter beperkt en geven aan de link die in de gemeentelijke stukken wordt gelegd niet goed op het netvlies te hebben. Bovendien valt op in de stukken dat de link met de Regio Foodvalley vooral in woorden wordt gelegd, bijvoorbeeld dat de gemeente aan verschillende projecten deelneemt. De financiële component van deze regionale link en de maatschappelijke opbrengst van de inspanningen is niet herleidbaar. In hoeverre dit problematisch is hangt af van de visie op de regio: gaat het vooral om het

realiseren van gemeentelijke doelen, waarbij in de realisatie toevallig een regiocomponent komt kijken, of staat het regionale aspect en de bijdrage die een gemeente daaraan levert voorop? Betrokkenen in de Regio Foodvalley – raadsleden, portefeuillehouders, ambtenaren – denken hier verschillend over, zo blijkt uit de interviews (zie ook paragraaf 4.3 over de kaderstelling en controle door gemeenteraden).

Naast een beeld van kosten en uitgaven, is tot slot ook een beeld van de gerealiseerde opbrengsten of resultaten belangrijk voor raden om goed te kunnen sturen op en oordelen over de Regio Foodvalley. In het gesprek met de raadsleden komt naar voren dat er een voorzichtig beeld is van wat de samenwerking in Regio Foodvalley heeft opgebracht. Voorzichtig, omdat de meerwaarde wel wordt gevoeld, maar soms nog abstract blijft. Dit sluit aan bij de opvatting in het gesprek dat het lastig is het maatschappelijk rendement, het resultaat, af te leiden uit de stukken die de raadsleden tot hun beschikking hebben. Tegelijkertijd lukt het de geïnterviewden om successen van de regio, in termen van waar de regio meerwaarde heeft gehad, te benoemen. Voorbeelden daarvan zijn dat het gelukt is gezamenlijk af te stemmen waar detailhandel zich wel en niet kan vestigen en dat het gelukt is om de Rijnbrug op de kaart te krijgen.

4.4. Kaderstelling en controle door gemeenteraden: Het beeld van betrokkenen

De ervaringen van raadsleden met de informatie die zij ontvangen over de Regio Foodvalley werken ook door in de mate waarin gemeenteraadsleden zich in staat achten om adequaat hun kaderstellende en controlerende rol uit te voeren. Geïnterviewden geven aan dat raadsleden de afstand tot het regiobestuur als groot kunnen ervaren.

In de interviews wordt genoemd dat het aan de voorkant goed betrekken van de gemeenteraden een aandachtspunt blijft. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de betrokkenheid van raden bij het opstellen van de nieuwe Strategische Agenda. Deze gaat immers richting geven aan de activiteiten van de Triple Helixsamenwerking en heeft daarmee ook impact op de gemeentelijke doelen en inspanningen. Dit aandachtspunt wordt door de raadsleden herkend. Zij geven aan dat voor grip op een gemeenschappelijke regeling als Foodvalley, het belangrijk is dat raden vooraf bedenken en vaststellen wat ze in de regio willen bereiken. Dat is het moment om kaders te stellen, om richting mee te geven en om scherp te krijgen waar de regio mee aan de slag gaat (of zou moeten gaan). In de uitvoering door de regio kunnen de gemeenteraden dan wat meer op de achtergrond blijven en vooral monitoren in hoeverre de gestelde doelen binnen de gestelde financiële kaders worden bereikt. Bovendien kleurt het antwoord op de kaderstellende vraag welke informatie gemeenteraden nodig hebben om goed te kunnen sturen. In deze visie op de kaderstellende en controlerende rol door gemeenteraden in relatie tot de Regio Foodvalley hebben de raden dus wel degelijk een rol in de visievorming over wat wel en niet in regionaal verband opgepakt moet worden.

In de interviews kwam echter ook een andere visie op de kaderstellende en controlerende rol door gemeenteraden naar voren, waarbij vooral vanuit een gemeentelijk perspectief wordt geredeneerd. In de kaderstelling ligt bij deze opvatting de focus op het bepalen van gemeentelijke doelen op bijvoorbeeld het terrein van economie, werkgelegenheid, duurzaamheid of mobiliteit. Om die gemeentelijke doelen te bereiken stelt de raad geld beschikbaar. De controlerende rol is dan ook vooral om na te gaan in hoeverre het college die gemeentelijke doelen realiseert.

Of dit nu door het college zelfstandig of in samenwerking in de Regio Foodvalley wordt opgepakt, is vanuit dit perspectief minder relevant. Centraal staan immers de beleidsinhoudelijke gemeentelijke doelen, niet wat de gemeente wil bereiken in regionaal verband. Ook dit heeft weer gevolgen voor het type informatie dat raden ter beschikking zouden moeten hebben om de controlerende rol in te vullen.

Uit de gesprekken blijkt dat dit verschil in visie op de kaderstellende en controlerende rol van de raad – en in het verlengde daarvan het doel van de gemeenschappelijke regeling – impliciet blijft. De samenwerking in de regio hinkt daarmee in zekere zin op twee gedachten: is de Regio Foodvalley (het intergemeentelijke deel) vooral een vehikel om de gemeentelijke doelen te realiseren of gaat het om het organiseren van de overheidspoot in de Triple Helix samenwerking op regionale schaal? Het antwoord op deze vraag bepaalt in welke richting de regio zich in de toekomst zal ontwikkelen en welke consequenties dat heeft voor de organisatie en governance van de regio. Bovendien heeft het consequenties voor hoe de informatievoorziening en de invulling van kaderstelling en controle door de betrokken gemeenteraden te beoordelen is.

4.5. Samenvattend: de deelvragen beantwoord

Dit hoofdstuk geeft antwoord op deelvragen 7 en 8 van onderzoeksfase 2. In de onderstaande tabel is dat per deelvraag samengevat.

Deelvraag	Bevindingen
7. Hoe worden de raden van de gemeenten die onderdeel uitmaken van de Regio Foodvalley geïnformeerd over de werkprogramma's en projecten in de Regio Foodvalley en wat is de kwaliteit daarvan?	<p>De gemeenteraden in de Regio Foodvalley worden geïnformeerd over de werkprogramma's en projecten via de P&C-cyclus van de regio en via de P&C-cyclus in de eigen gemeente. Daarnaast is er de Strategische Agenda die inzicht biedt in de doelen die regionaal worden nagestreefd en vormen de regiocommissie, de halfjaarlijkse raadsinformatiebijeenkomsten en de jaarlijkse regiotour aanvullende informatiekanalen.</p> <p>De ervaring van raadsleden en andere betrokkenen met de informatievoorziening over Foodvalley via de gemeentelijke P&C-cyclus is dat de link hen niet duidelijk op het netvlies staat. Wat betreft de informatievoorziening in regionale stukken valt op dat ze in ervaring van raadsleden zijn verbeterd, maar dat er nog een flinke slag te maken is. De begroting, voortgangsrapportages en jaarstukken geven nog niet de gewenste duidelijkheid. Bovendien zijn verbeteringen gewenst in de timing van het aanbieden van de regionale stukken, zodat het beter aansluit bij de gemeentelijke cyclus van kaderstelling en controle.</p>
8. Hoe geven de raden van de gemeenten die onderdeel uitmaken van de Regio Foodvalley vorm aan hun kaderstellende en controlerende rol in relatie tot de werkprogramma's en projecten in de Regio Foodvalley?	<p>Raadsleden ervaren de afstand tot de regio als groot. Er bestaan bij betrokkenen twee visies op de gewenste invulling van kaderstelling en controle en daarmee ook op de mate waarin die invulling nu voldoet.</p> <p>Enerzijds wordt benadrukt dat het belangrijk is dat de raden betrokken zijn bij het opstellen van de nieuwe Strategische Agenda. De Triple Helix-samenwerking geeft ook impact op de gemeentelijke doelen en inspanningen. In de uitvoering kunnen raden meer op de achtergrond blijven en vooral monitoren of de gestelde doelen worden behaald binnen de gestelde financiële kaders.</p> <p>Anderzijds kwam bij anderen een visie op de samenwerking in de regio naar voren waarbij vooral vanuit gemeentelijk perspectief wordt geredeneerd. Kaderstelling draait in deze visie om het stellen van gemeentelijke doelen op de verschillende beleidsterreinen. Of het realiseren daarvan lokaal of in intergemeentelijke samenwerking in de regio wordt opgepakt, is een uitvoeringskwestie die voor de raad minder relevant is.</p> <p>De gehanteerde visie bepaalt in welke mate en waarom de kwaliteit van informatievoorziening en de wijze waarop kaderstelling en controle wordt ingevuld voldoet. De bevindingen laten zien dat in beide gevallen slagen te maken zijn (zie beantwoording deelvraag 7).</p>

Bijlage normenkader

Onderzoeksvragen	Operationalisering
Onderzoeksvragen fase 1	
1. Welke actoren zijn bij de Regio Foodvalley betrokken (het intergemeentelijke deel)?	<ul style="list-style-type: none"> Partijen die bij de Regio Foodvalley zijn betrokken zijn te achterhalen Het is concreet te maken wie aan welke overleggen deelneemt
2. Hoe is de governancestructuur van de Regio Foodvalley vormgegeven (het intergemeentelijke deel)?	<ul style="list-style-type: none"> De governancestructuur van de Regio Foodvalley is in beeld te brengen en het is mogelijk onderscheid te maken in de verschillende betrokken partijen en wie elkaar waar spreekt.
3. Waaruit bestaan de kosten en opbrengsten van het regiokantoor?	<ul style="list-style-type: none"> Kosten en opbrengsten van het regiokantoor zijn te achterhalen en zijn helder. Kosten en opbrengsten van het regiokantoor zijn concreet te maken in termen van kosten, investeringen, inzet in capaciteit, aangedragen kennis en ervaringen, faciliteiten.
4. Welke werkprogramma's en projecten worden onder de paraplu van de Regio Foodvalley uitgevoerd (het intergemeentelijke deel en Triple Helix)?	<ul style="list-style-type: none"> Het is te achterhalen welke werkprogramma's en projecten onderdeel zijn van de Regio Foodvalley, waarbij helder is welke bij de intergemeentelijke samenwerking horen en welke bij de Triple Helix samenwerking. Het is beschreven wat de verschillende werkprogramma's en projecten inhouden.
5. Welke gemeenten nemen deel aan welke werkprogramma's en projecten en wat is daarbij de gemeentelijke bijdrage (gespecificeerd per gemeente)?	<ul style="list-style-type: none"> Gemeentespecifieke bijdragen in projecten en werkprogramma's zijn te achterhalen en helder. Gemeentelijke bijdragen zijn concreet te maken in termen van bijdragen van: kosten, investeringen, inzet in capaciteit, aangedragen kennis en ervaringen, faciliteiten.
6. Zijn de projectbegrotingen en de begrotingen van de werkprogramma's logisch van opzet en inzichtelijk (per gemeente)?	<ul style="list-style-type: none"> Er wordt onderscheid gemaakt tussen kosten en investeringen. Opbrengsten en kosten worden afzonderlijk zichtbaar gemaakt. Er is een uniform onderscheid in kostensoorten. De begrotingen worden gebaseerd op dezelfde uitgangspunten en hanteren uniforme faseringen en planningssystematiek.
7. Welke doelstellingen worden met een project of werkprogramma nagestreefd en zijn deze voldoende SMART geformuleerd?	<ul style="list-style-type: none"> Er zijn SMART doelstellingen, financieel en niet-financieel, kwantitatief en niet-kwantitatief geformuleerd. Er vindt monitoring van de doelstellingen plaats en periodiek wordt over realisatie gerapporteerd zowel bij Foodvalley als bij de deelnemende gemeenten. Er wordt gebruikt gemaakt van een systeem waarin doelstellingen met behulp van KPI's in kaart worden gebracht.
Onderzoeksvragen fase 2	
1. Zijn de te bereiken doelen/resultaten van het project SMART geformuleerd? Worden deze doelen ook behaald? Worden de gemeenteraden hierover juist en volledig geïnformeerd?	<ul style="list-style-type: none"> De doelen van de vijf projecten zijn gedefinieerd en SMART opgesteld. Realisatie is navolgbaar en inzichtelijk en bij eventuele afwijkingen van de beoogde doelen is inzichtelijk in hoeverre deze doelen niet zijn gerealiseerd en wat daarvoor de reden is.
2. Hoe is de financiering van het project geregeld? Wie is penvoerder? Welke financieringsbronnen zijn te onderkennen? Welke verdeelsleutels zijn voor de gemeentelijke bijdragen gehanteerd? Hoe werken de betrokken gemeenten samen?	<ul style="list-style-type: none"> Ieder project kent een begroting met een financieringsparagraaf. Er is een algemene financieringsregeling (statuut) binnen Foodvalley waarin is vastgelegd welke partijen zijn of kunnen worden betrokken bij financiering en onder welke condities partijen hieraan mee kunnen werken. Er zijn algemene afspraken over te hanteren financieringsbronnen en deze worden per project helder kenbaar gemaakt inclusief de daarbij behorende verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Er is een projectmanagementsysteem afgesproken voor alle projecten waarin penvoering, projectleiding, etc. wordt geregeld. Per project is er een projectplan met daarin projectleiding, penvoering, projectorganisatie, -planning en begroting.

3. Wat is de looptijd van het project?	<ul style="list-style-type: none"> • In het projectplan wordt de doorlooptijd (begin/einde/fasering) van het project geformuleerd. • Er is sprake van monitoring van de looptijd en verantwoording hierover. • Projecten worden formeel gestart en afgesloten.
4. Wat zijn de begrote en gerealiseerde kosten en opbrengsten van het project?	<ul style="list-style-type: none"> • De begrote en gerealiseerde kosten worden tijdig, juist en volledig gerapporteerd. • Er vindt verantwoording plaats over de financiële resultaten aan het Regiobestuur en de gemeenteraden. • In de begroting en de verantwoording wordt een specificatie gemaakt per deelnemende gemeente in termen van bijdragen en opbrengsten.
5. Hoe zijn deze begrote en gerealiseerde opbrengsten en kosten vastgelegd in de financiële administratie (van de gemeenten)? Op welke wijze is de aansluiting met Foodvalley geregeld en zichtbaar?	<ul style="list-style-type: none"> • Er is sprake van vastlegging in de gemeentelijke administratie van afzonderlijke kosten en opbrengsten van Foodvalley. • Gemeentelijke kosten en opbrengsten zijn herleidbaar in de administratie van Foodvalley. • Over de aansluiting tussen gemeenten, kosten en opbrengsten en die van Foodvalley vindt accountantscontrole plaats.
6. Zou de gemeente het project zonder het samenwerkingsverband ook hebben uitgevoerd?	<ul style="list-style-type: none"> • Betrokken gemeenten hebben een eenduidig beeld van het nut en de noodzaak van het project en de gezamenlijke aanpak. • Er is sprake van gemeentelijk beleid inzake de samenwerking binnen Foodvalley. Dit beleid bevat uitgangspunten en criteria waarop projecten binnen dit samenwerkingsverband al dan niet worden opgepakt.
7. Hoe worden de raden van de gemeenten die onderdeel uitmaken van de Regio Foodvalley geïnformeerd over de werkprogramma's en projecten in de Regio Foodvalley en wat is de kwaliteit daarvan?	<ul style="list-style-type: none"> • De raden worden volledig, tijdig, juist en begrijpelijk geïnformeerd over de activiteiten die de gemeente in de Regio Foodvalley onderneemt (in de werkprogramma's en projecten) • De raden hebben inzicht in de financiële en maatschappelijke impact van de activiteiten van de gemeente in de Regio Foodvalley (met name van de werkprogramma's en projecten)
8. Hoe geven de raden van de gemeenten die onderdeel uitmaken van de Regio Foodvalley vorm aan hun kaderstellende en controlerende rol in relatie tot de werkprogramma's en projecten in de Regio Foodvalley?	<ul style="list-style-type: none"> • De gemeenteraden hebben een visie op wat zij met deelname aan de Regio Foodvalley willen bereiken. • De visie op wat met deelname aan de Regio Foodvalley te bereiken is, is geconcretiseerd in (SMART) doelen. • De gemeenteraden monitoren in hoeverre de beoogde doelen worden behaald.

Bijlage bronnen

Gesprekspartners

	Initialen (voornaam)	Functie	Organisatie	Gesproken op
Drooge	A. (Arjen)	Plv. secretaris-directeur	Regio Foodvalley	11 januari 2018
Van Gelder	J. (Jan)	Controller regiokantoor	Regio Foodvalley	19 februari 2018
Boeve	G. (Gert)	Secretaris-directeur	Regio Foodvalley	19 januari 2018 10 december 2018
Timmermans	D. (Diederik)	Controller	Regio Foodvalley	10 december 2018
Portefeuillehouders				
Gudden	D. (Dennis)	Wethouder	Gemeente Wageningen	7 december 2018
Meijer	L. (Leon)	Wethouder	Gemeente Ede	7 december 2018
Van der Pas	H. (Hans)	Burgemeester	Gemeente Rhenen	7 december 2018
Zoon	P.A. (Piet)	wnd. Burgemeester	Gemeente Veenendaal	7 december 2018
Gemeenten: Intermediairs, financials				
Aaldering	K. (Karin)	Intermediair	Gemeente Ede	10 december 2018
Middelkoop	T. (Tom)	Financial	Gemeente Ede	10 december 2018
Van Laar	S. (Sanne)	Intermediair	Gemeente Rhenen	10 december 2018
Van Beek	I. (Ivo)	Financial	Gemeente Rhenen	10 december 2018
Westerhof	T. (Ton)	Intermediair	Gemeente Veenendaal	1 maart 2018 10 december 2018
Achterberg	G. (Gert)	Financial	Gemeente Veenendaal	10 december 2018
Koopman	A. (Annemarie)	Intermediair	Gemeente Wageningen	21 februari 2018 10 december 2018
Wildenberg	H. (Hans)	Financial	Gemeente Wageningen	10 december 2018
Projectleiders, projectcoördinatoren, programmacoördinatoren & programmamanagers				
Smit	H. (Heidi)	Projectleider Manifest van Salentein	Gemeente Barneveld / Regio Foodvalley	16 januari 2019
Wagteveld	T. (Timo)	Programmacoördinator Wonen	Gemeente Barneveld / Regio Foodvalley	16 januari 2019
Van Raai	R. (Rigo)	Programmamanager Arbeidsmarktregio Foodvalley	Gemeente Ede / Regio Foodvalley	16 januari 2019
Westra	P. (Pieter Tjeerd)	Projectleider Energieloket	Gemeente Nijkerk	16 januari 2019
Dijkman	B. (Bob)	Projectcoördinator (voormalig)	Gemeente Veenendaal	1 maart 2018
Volleman	P. (Paul)	Portefeuillecoördinator	Gemeente Wageningen	21 februari 2018
Doornbos	H. (Holmer)	Projectleider Innovatiemonitor	Regio Foodvalley	16 januari 2019
Hondebrink	J. (Jan)	Manager WSP	Werkgeversservicepunt Regio Foodvalley	16 januari 2019
Kleefkens	Y. (Yvonne)	Regiocoördinator Energieloket	ValleiEnergie	16 januari 2019

Referenties

Documenten waarnaar is verwezen in de lopende tekst. In de tekst zelf zijn de bronnen met voetnoten vermeld.

- Adviesrapport Verkenning toekomst Manifest van Salentein (2018).
- Besluit van het portefeuillehoudersoverleg EW&V (2018, 30 augustus)
- Besluit van het portefeuillehoudersoverleg ROW&M (2019, 15 januari),
- Brief rekenkamer(commissie)s van de gemeenten Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen aan de gemeenteraden van Ede, Rhenen, Veenendaal en Wageningen (28 mei 2018), *Procedurele raadsbrief onderzoek Regio Foodvalley: Afronding eerste fase en vervolgtraject*.
- Evaluatie wijkaanpakken energetisch renoveren.
- Gemeenschappelijke regeling Regio Foodvalley (2011). Geraadpleegd op 20-2-2019 via: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Wageningen/CVDR107741/CVDR107741_1.html.
- Gemeenschappelijke Regeling Regio Foodvalley (2016).
- Gemeente Ede (2018). Programmabegroting 2019.
- Gemeente Rhenen (2017). Jaarstukken 2017.
- Gemeente Veenendaal (2018). Programmabegroting 2019.
- Gemeente Wageningen (2018). Programmabegroting 2019.
- Regio Foodvalley (december 2018). Groei! #2.
- Kleefkens, Y. (2018). Wijkaanpakken Foodvalley: Een lerende evaluatie.
- Jeugdhulpregio Foodvalley, over ons. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: <https://jeugdfv.nl/>. De gemeenten die deelnemen aan deze regio overlappen grotendeels met de gemeenten die deelnemen aan de Regio Foodvalley die centraal staat in dit onderzoek: Ede, Barneveld, Nijkerk, Scherpenzeel, Renswoude, Rhenen en Veenendaal.
- Koenders, J. (2017). Waar staat de raad? Masterscriptie over democratische controle door gemeenteraden in de Regio Foodvalley. Utrecht: USBO.
- Manifest van Salentein: Ketenpartners, kennisinstellingen en overheden in Foodvalley
- werken aan toekomstgericht ondernemerschap agrariërs (2017)
- Manifest van Salentein: Projectplan coaches en trainingen (2017, april)
- Memo Informatie voor rekenkameronderzoek Energieloket (2018, 5 november).
- Memo 'Manifest van Salentein: vervolg, financiering en relatie met Regiodeal' (2019, 15 januari)
- Propositiedocument doorontwikkeling WSP (2017).
- Provinciale Staten Utrecht (1 maart 2011). *Statenbrief: Start samenwerkingsverband Regio Food Valley*. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: <https://www.stateninformatie.provincie-utrecht.nl/Vergaderingen/Commissie-Milieu-Mobiliteit-en-Economie/2011/09-mei/14:00>;
- Provincie Gelderland (2018). Vervolgvoorstel bij de begroting 2018. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: <https://api.begrotingscyclus.gelderland.nl/besluitvormingsdocumenten/05d50000-56ba-0050-744f-08d52819e2f5>.
- Stichting Foodvalley NL, About Foodvalley. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: <https://www.Foodvalley.nl/about-Foodvalley/>; Provincie Gelderland (2015), Evaluatie organiserend vermogen Gelders economisch beleid. Geraadpleegd op 20-2-2019 via: https:// gelderland.stateninformatie.nl/document/2453815/1/bijlage_5_evaluatie_organiserend_vermogen
- Strategische Agenda 2015-2019.
- Regio Foodvalley (2015). Jaarrekening 2015.
- Regio Foodvalley (2016). Uitvoeringsprogramma 2016-2019.
- Regio Foodvalley (2016). Jaarrekening 2016.
- Regio Foodvalley (2017). Jaarplan Foodvalley 2018.
- Regio Foodvalley (2017). Jaarrekening 2017.
- Regio Foodvalley (2017). Kadernota begroting 2019-2022
- Regio Foodvalley (2017). Opzet raadsinformatiebijeenkomst d.d. 17 mei a.s.
- Regio Foodvalley (2017). Projectplan Innovatiemonitor.
- Regio Foodvalley (2017). Voorstel: Informatievoorziening aan de raden over Regio Foodvalley.

- Regio Foodvalley (2018). Aanbiedingsbrief kaderbrief 2020-2023.
- Regio Foodvalley (2018). Begroting 2019-2022.
- Regio Foodvalley (2018). Innovatiemonitor: Resultaten 2018.
- Regio Foodvalley (2018). Kaderbrief 2020-2023.
- Regio Foodvalley (2018). Kansen voor de regio: Plan van aanpak AMR Foodvalley.
- Regio Foodvalley (2018). Opdracht Innovatiemonitor tweede fase.
- Regio Foodvalley (2018). Wie is wie in Regio Foodvalley.
- Regio Foodvalley (2019). Uitnodiging raadsinformatiebijeenkomst
- Regio Foodvalley (2019, 11 februari). Terugblik raadsbijeenkomst 21 januari.
- Regio Foodvalley (n.d.). Innovatiemonitor: Innovatie Regio Foodvalley. Geraadpleegd op 15-3-2019 via: <https://www.regioFoodvalley.nl/projecten/Innovatiemonitor/>
- Regio Foodvalley. <https://www.regioFoodvalley.nl/projecten/energietransitie/>, geraadpleegd op 23-11-2018
- Regio Foodvalley. <https://www.regioFoodvalley.nl/projecten/programma-economie/>, geraadpleegd op 23-11-2018.
- Regio Foodvalley. <https://www.regioFoodvalley.nl/projecten/programma-ruimtelijke-ontwikkeling/>, geraadpleegd op 23-11-2018
- Regio Foodvalley. <https://www.regioFoodvalley.nl/projecten/programma-werkgelegenheid/>, geraadpleegd op 23-11-2018.
- Regio Foodvalley. <https://www.regioFoodvalley.nl/projecten/voedselvisie/>, geraadpleegd op 23-11-2018.
- Regiotour.nl. Geraadpleegd op 20-2-2019 via <https://regiotour.nl/#header>.
- Uitvoeringsplan Regionale Woonagenda 2018-2021.
- Werkgeversservicepunt. <https://wsp-regioFoodvalley.nl/>
- Werkgeversservicepunt (2014). Implementatie regionale werkgeversdienstverlening: Stand van zaken.
- Werkplan Energetisch renoveren (2018).

Bijlage overzicht projecten

Een schematisch overzicht van de projecten die onder de werkprogramma's vallen is gepresenteerd op de volgende pagina's. Dit overzicht is ontleend aan de voortgangsrapportage Groei! #2, december 2018.

VERANTWOORDING WERKPROGRAMMA'S

Nr.	Project	Eigenaar of trekker	partners		Status											
			overheid (regio)	ondernemings/onderzoek ondernemers	Voorbereiding				Realisatie							
					Niet gestart	Vooronderzoek	Goedgekeurd PVA + begroting/dakking	Uitvoering gestart	0 - 20% (indicatie van vordering project)	20 - 40%	40 - 60%	60 - 80%	80 - 100%	Financiële voortgang t.o.v. begroting	Voortgang	
8 Werkprogramma Economie																
8.1	Kantorenvisie	Ede & Wageningen Jurgens ten Have & Paul Volleman	X						✓	•	•	•	•	•		
8.2	Monitoring RPW	Ede & Wageningen Jurgens ten Have & Paul Volleman	X						✓			•	•	•		
8.3	Leegstandsmonitor	Ede & Wageningen Jurgens ten Have & Paul Volleman	X			✓										
8.4	MICE*	Rhenen, Moniek Wiegertjes	X		✓											
8.5	Actualisatie PDV/GDV*	Veenendaal Herman van Rijnbach	X						✓	•						
8.6	Acquisitiestrategie*	Barneveld, Jos Berkvens	X								•	•				
8.7	Database Food	p.m.	X		✓											
8.8	Data-monitoring	RFV, Peter Visser	X						✓	•	•	•	•			
8.9	Railterminal Barneveld	Barneveld, Jos Berkvens		X	✓											
8.10	Foodproductiecluster Nijkerk	Nijkerk, Maarten Kruisselbrink		X	X				✓	•	•	•				
9 Werkprogramma Werkgelegenheid																
9.1	Doorontwikkeling STAM	Arbeidsmarktregio, Rigo van Raai	X	X	X				✓	•	•	•	•	•		
9.2	Doorontwikkeling WSP	Werkgeversservicepunt, Jan Hondebrink	X		X	✓			✓	•	•	•				
9.3	Realisatie banenafpraak	Arbeidsmarktregio, Steven Hubeek	X		X				✓	•	•	•				
9.4	Jongeren en werk (JBM)	Ede, Michiel de Wind	X	X	X				✓	•	•	•	•	•		
9.5	Statushouders en werk	Renkum, Ton Fransen	X	X	X				✓	•	•	•	•			
9.6	Doorontwikkeling leren en werken	Arbeidsmarktregio, Rigo van Raai	X	X	X				✓	•	•	•				
9.7	Big Day Foodvalley 2019	Ede, Michiel de Wind	X	X	X				✓	•	•	•	•			
9.8	Communicatieopgave	Arbeidsmarktregio, Rigo van Raai	X						✓	•	•	•				
9.9	GGZ en werk	Arbeidsmarktregio, Karin Bosga	X		X				✓	•	•	•	•			
9.10	Werkbudget Arbeidsmarktregio	Arbeidsmarktregio, Rigo van Raai	X						✓	•	•	•	•			
9.11	Programma ICT Campus, pijler ICT Werkgelegenheid								✓	•	•	•	•			
10 Werkprogramma Voedsel & Circulaire Economie																
10.1	Voedselvisie*	RFV Programmaleider vacant & Marlies Knol	X													
10.2	Voedselvisie cafetariamodel*	RFV programmaleider vacant & Marlies Knol	X													
10.3	Circulaire economie*	Rabobank, Mariska de Kleine	X	X	X	✓			•							
11 Werkprogramma Duurzaamheid																
11.1	Regionale energievisie	Veenendaal, Fenna Aarts	X						✓	•	•	•	•	•		
11.2	Ontwikkeling energieprogramma*	Veenendaal, Fenna Aarts	X						✓	•						
11.3	Regionale klimaatop*	Veenendaal, Fenna Aarts	X			✓										
11.4	Energie-aanpak bedrijven	Ede, Erik van Tol	X		✓											
11.5	Regionaal energieloket	Nijkerk Pieter-Tjeerd Westra	X	X	X				✓	•	•	•	•	•		
11.6	Faciliteren energie-initiatieven	Veenendaal Fenna Aarts	X			✓			•							

VERANTWOORDING WERKPROGRAMMA'S

Nr.	Project	Eigenaar of trekker	overheid (regio)	partners	onderwijs/onderzoek ondernemers	Status										
						Niet gestart	Vooronderzoek	Goedgekeurd PVA + begroting/tekking	Voorbereiding				Realisatie			
									Uitvoering gestart	0 - 20% (indicatie van vordering project)	20 - 40%	40 - 60%	60 - 80%	80 - 100%	Financiële voortgang t.o.v. begroting	Voortgang
12 Werkprogramma Ruimtelijke Ontwikkeling																
12.1	Aanpak luchtkwaliteit	Ede Regina Jansen & Arjan Bossenbroek	X	X	X				✓	●	●					
12.2	Manifest van Salentein	O-gen i.s.m. Ede & Barneveld, Wicha Benis	X	X	X				✓	●	●					
12.3	Vrijkomende Agrarische Bebouwing	O-gen	X						✓	●	●					
12.4	Snel internet in het buitengebied	O-gen, Brandon McCarthy	X						✓	●	●	●	●			
12.5	Regionale Ruimtelijke Visie*	n.v.t.	X													
12.6	Diverse RO-thema's	Barneveld Heidy Smit	X						✓	●	●	●				
12.7	Opstellen culturele waardenkaart	O-gen	X						✓	●	●	●				
13 Werkprogramma Wonen																
13.1	Vastgoedmonitor	RFV Alex Grashof, procesregisseur	X	X	X				✓	●	●	●				
13.2	Wonen, welzijn en zorg	Veenendaal, Rhenen & Scherpenzeel E. Harsevoort, K. Wortelboer, K. Grimm	X		X	✓				●						
13.3	Duurzaamheid	Barneveld, Veenendaal & Renswoude trekker(s) p.m.	X	X	X	✓				●						
13.4	Middeldure huur	Wageningen, Cindy van Soest	X		X				✓	●	●	●				
13.5	Flexibiliteit en differentiatie in woningbouw	Barneveld, Timo Wagteveld	X	X	X				✓	●	●					
13.6	Transformatie	Ede, Sunta Veerkamp	X		X	✓				●						
13.7	Promotie	RFV Timo Wagteveld	X		X				✓	●	●	●				
13.8	Huisvesting Statushouders/AMV'ers	RFV Timo Wagteveld	X						✓	●	●	●				
13.9	Huisvestingsverordening	Ede, Menna Moen	X			✓				●	●					
14 Werkprogramma Mobiliteit																
14.1	Rijnbrug	Rhenen, Ralph Backer	X						✓	●	●					
14.2	Knooppunt A1-A30	Barneveld, Peter Hekman	X		X				✓	●	●	●				
14.3	Openbaar vervoer	RFV & Veenendaal Samareh Bloemberg & Roel Dobbelsteijn	X						✓	●	●	●				
14.4	Snelfietsroutes	Veenendaal, Roel Dobbelsteijn	X						✓	●	●	●				
14.5	Wepod	Ede & Wageningen, Bas Tutert & p.m.	X	X					✓	●	●					
14.6	Netwerkvisie (evaluatie en update)	RFV, Samareh Bloemberg	X	X	X				✓				●			
6 Regionale Voedselvisie																
6.1	Eiwittransitie	RFV & Aeres Programmanager (vacant) & Bas van den Kerkhof	X	X	X	✓				●						
6.2	Terugdringen van voedselverspilling	RFV Programmanager (vacant) & Lisette Veldjesgraaf	X	X	X				✓			●				
6.3	Het verkorten van voedselketens	RFV Programmanager (vacant) & projectleider	X	X	X				✓	●						

LEGENDA VOORTGANG

project voortijdig gestopt	vertraging dreigt	verloopt conform planning	vertraagd
----------------------------	-------------------	---------------------------	-----------

